ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Η ΑΡΧΑΙΟΤΕΡΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΕΙΤΕΡΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ 1841

Κεφάλαια Μετοχικὰ καὶ Ἀποθεματικὰ Δρ. 1 193 000 000.—
Καταθέσεις (τῇ 30ῃ Ἰουνίου 1929) » 6 250 000 000.—

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
83 ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΚΑΘ' ΟΛΗΝ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΟΝ ΕΝ ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ, 51 MAIDEN LANE
ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΑΙ ΕΙΣ ΟΛΑΣ ΤΑΣ ΧΩΡΑΣ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ

Ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ἐκτελεῖ πάσης φύσεως τραπεζικὰς ἐργασίας εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ τὸ ἐξωτερικὸν ὑπὸ ἐξαιρετικῶς συμφέροντας ὅρους.

Δέχεται δὲ καταθέσεις (εἰς πρώτην ζήτησιν, ἐπὶ προθεσμίᾳ καὶ ταμιευτηρίου εἰς δραχμὰς καὶ ξένα νομίσματα μὲ λίαν εὐνοϊκὰ ἐπιτόκια.

ΑΣΦΑΛΙΣΑΤΕ ΤΑ ΧΡΗΜΑΤΑ ΣΑΣ ΕΙΣ ΤΟ

ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟΝ

ΤΗΣ ΛΑΪΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ

5%

ΤΑΧΥΤΗΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ

ΤΡΑΠΕΖΑ
ΚΟΣΜΑΔΟΠΟΥΛΟΥ
ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑΤΑΒΕΒΛΗΜΕΝΟΝ ΔΡΑΧ. 22.500.000
ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟΝ ΔΡΑΧ. 1.522.076.50
ΕΔΡΑ ΕΝ ΒΟΛΩ
ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
FILIALES
Τράπεζα Λαρίσσης — Λάρισσα
Τράπεζα Τρικκάλων — Τρίκκαλα
ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΑΙ
Εἰς ὅλας τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰς κυριωτέρας τοῦ ἐξωτερικοῦ

Ταμιευτήριον μέχρι 100.000 δραχ. μὲ 7 ο]ο.—Ἐκτελεῖ πάσης φύσεως Τραπεζιτικὰς ἐργασίας

ΦΩΤΟΤΣΙΓΚΟΓΡΑΦΕΙΟΝ
ΖΩΓΡΑΦΙΔΟΥ
ΟΔΟΣ ΧΡΥΣΟΣΠΗΛΙΩΤΙΣΣΗΣ 3
(ΜΕΓΑΡΟΝ ΠΟΛΥΖΩΗ) ΤΗΛ. 61-96

Πλουτισθὲν διὰ τῶν τελειωτέρων μηχανημάτων καὶ διαθέτον ὅλα τὰ μέσα ἀναλαμβάνει κάθε ἐργασίαν, μὲ ταχύτητα καὶ καλλιτεχνίαν ἀπαράμιλλον.

ΤΙΜΑΙ
ΣΥΓΚΑΤΑΒΑΤΙΚΑΙ

ΓΟΡΑΖΩ γραμματόσημα οἱασδήποτε ἀξίας εἰς τὰς πλέον συμφερούσας τιμάς, ἀσφράγιστα καὶ σφραγισμένα
ΙΡΟΤΙΜΩ ΤΟΝ ΑΝΩ ΤΥΠΟΝ γραμματοσήμου. Δίδω δάνεια ἐπὶ γραμματοσήμων (συλλογῶν, στόκ, κλπ.).
Ἐνδιαφέρομαι διὰ παλαιὰς ἐπιστολὰς μὲ γραμματόσημα.
ΔΗΜ. Α. ΣΠΑΝΟΣ
Πλατεία Κλαθμῶνος
Ὁδὸς Γερμανοῦ Παλαιῶν Πατρῶν

ΣΑΒΒΑΤΟΝ 12 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1929

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΤΕΧΝΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΥ

ΕΤΟΣ Γ'. ΤΟΜΟΣ Ε'. ΑΡΙΘ. 69
ΓΡΑΦΕΙΑ: ΜΑΓΕΡ 29

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Κ. ΜΠΑΣΤΙΑΣ

ΟΡΟΙ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Ἐτησία Δρ. 200
Ἑξάμηνος » 100
Τρίμηνος » 50
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: Λίρα 1

ΓΙΑΝΝΗΣ ΨΥΧΑΡΗΣ

Ὁ Ψυχάρης δὲν ζεῖ πιά. Ὁ γίγαντας, ὁ ἀγωνιστής, ὁ ἰδεολόγος δὲν ὑπάρχει ἀνάμεσά μας. Ὑπάρχει ὅμως καὶ ζεῖ τὸ ἔργο του, ἔργο πλούσιο, ἔργο ἐμπνευσμένο, ἔργο ποὺ δείχνει τὸν ἄντρα, τὸν τίμιο. Ἀπὸ τὸ ἔργο αὐτὸ δημοσιεύομε ἕνα αὐτοτελὲς κομμάτι γιὰ νὰ ξαναθυμηθοῦν τὸ δάσκαλο ὅσοι τὸν γνώρισαν καὶ νὰ πάρουν μιὰ ἰδέα ὅσοι δὲν ἔτυχε νὰ ἀσχοληθοῦν μὲ τὸ ἔργο του.

Παρίσια, 12 τοῦ Θεριστῆ, 1901

Ἀξιότιμε φίλε,

χρόνια ἔχω νὰ σᾶς γράψω! Γιατί, καὶ μῆνες νὰ εἶναι, μοῦ φαίνουνται χρόνια. Ἔχουνε τόση γλύκα τὰ λόγια ποὺ μοῦ ἔρχουνται ἀπὸ τὴν Κύπρο, γράφατε κι ὁ ἴδιος ἐσεῖς γιὰ μένα τόσο κολακεφτικά, εἶναι τόσο λαμπρὸ κι ὡραῖο τὄνομα *Ἀλήθεια*, τόσο νόστιμα τοῦ Ὀνήσιλου (*) τἄρθρα, τόσο χαριτωμένοι τοῦ Φραγκούδη οἱ στίχοι, ποὺ εἶχα λαχτάρα νὰ σᾶς ἀπαντήσω ἀμέσως. Μὰ ἡ δουλειά, ἡ πολλὴ δουλειὰ ἐδῶ τὸ χειμῶνα, δὲ μοῦ ἄφησε στιγμή, δὲ μ' ἄφησε νὰ κουβεντιάσω λίγη ὥρα μαζί σας, καὶ κουβεντιάζοντας νὰ φαντάζουμαι καὶ νὰ χαίρουμαι πὼς βρίσκουμαι κάτι πιὸ κοντὰ στὴν Κύπρο.

Μὰ ἔχω κ' ἕνα παράπονο, ἕναν καημό. Εἶδα στὴν πρωτοχρονιάτικη τὴν *Ἀλήθεια* κ' ἕνα γράμμα δικό μου στὸ φίλο μας τὸ Σίμο Μενάρδο, ποὺ μὲ τιμήσατε καὶ τὸ τυπώσατε κι ἀφτό, ἂν καὶ δὲν εἶτανε γραμμένο γιὰ νὰ τυπωθῇ. Κι ἀπὸ τότες λέω μὲ τὸ νοῦ μου κάτι νὰ σᾶς γράψω πιὸ μεγάλο, ποὺ νὰ φαίνεται τουλάχιστο πὼς ἀξίζει, γιατὶ ἀθρῶποι εἴμαστε ὅλοι μας καὶ συχνὰ ὁ ἄθρωπος θαῤῥεῖ πὼς τὰ μεγάλα γράμματα εἶναι καὶ μεγάλα πράματα, Ἔπαθα ὅμως πάλε τὰ ἴδια· σὰν ἔχω τὸ σκοπὸ νὰ πιάσω νὰ γράψω μὲ τὰ σωστά μου, ἀπὸ τὸν πόθο μου νὰ τὸ κάμω καλό, τίποτα δὲν κάνω. Ἀθρώπινο καὶ τοῦτο.

Κάμποσα ὡςτόσο ἤθελα νὰ σᾶς πῶ. Εἶπα μερικά, μὰ τὰ εἶπα πολὺ ἄσκημα, γιατὶ δὲν μπόρεσα νὰ πῶ ἀρκετὰ γιὰ τὴν Κύπρο, σ' ἕνα μου παρισιάνικο ἄρθρο ποὺ σᾶς ἔστειλα, καὶ ποὺ θέμα μου εἶναι ὁ ἀγώνας ὁ γλωσσικός. (*) Δυὸ λόγια προσπάθησα νὰ βάλω μέσα καὶ γιὰ τὸν ἀγώνα τὸ δικό σας, τὸν ἀγώνα γιὰ τὴν ἀνεξαρτησία καὶ γιὰ τὴ γλώσσα. Τὰ δυό μου τὰ λόγια νὰ μοῦ δώσετε τὴν ἄδεια νὰ τὰ κάμω τέσσερα, κ' ἴσως κατορθώσω μ' ἀφτὰ καὶ βγῇ ἄξαφνα μισὴ ἰδέα.

Πρὶν ἀπὸ τὰ 1821, προτοῦ γίνῃ ὁ μεγάλος ὁ Σηκωμός, ἔλεγε ὁ Κοραὴς πὼς ἡ Ἑλλάδα δὲν εἶταν ἕτοιμη, ἀκόμη, πὼς δὲν εἶτανε ὥριμη οὔτε γιὰ πανάσταση οὔτε γιὰ λεφτεριά. Ὁ Μαβροκορδάτος ἢ ὁ Καποδίστριας — δὲ θυμοῦμαι καλὰ ποιὸς ἀπὸ τοὺς δυὸ — τοῦ ἀποκρίθηκε πὼς ἡ καλήτερη προτοιμασία εἶτανε ἴσια ἴσια, πρῶτα τὸ ἔθνος νὰ σηκωθῇ, πρῶτα νὰ πολεμήσῃ, γιατὶ ὅσο ὑπάρχει σκλαβιά, δὲν μπορεῖ νὰ ὡριμάσῃ ἕνα ἔθνος. Τὸ ποιὸ γερὸ μάθημα, ἡ καλήτερη προτοιμασία εἶναι ἡ λεφτεριά.

Μοῦ φαίνεται πολὺ σωστὸς ὁ λόγος. Τὴ δύναμη, τὴ θέληση, τὸ θάῤῥος, τὴν ἀξιοπρέπεια, ὅλα ἡ λεφτεριὰ μᾶς τὰ μαθαίνει, κι ἀπ' ὅλα τὸ πιὸ σημαντικό, μαθαίνει σὲ κάθε ἄθρωπο, σὲ κάθε ἄτομο τὴν ἀξία του, καὶ παράξενο δὲν εἶναι ποὺ τοῦ τὴ μαθαίνει, ἀφοῦ πρᾶμα δὲ βρίσκεται στὸν κόσμο ποὺ νἀξίζῃ ὅσο ἡ λεφτεριά. Κοιτάξτε τώρα τοὺς Ἄγγλους, γιατὶ πρέπει κανείς, ἐπειδὴ μιλοῦμε γιὰ μαθήματα, νὰ παίρνῃ κι ἀπὸ κεινοὺς ποὺ πολεμᾷ. Ποιὸς δὲ θὰ τὸ μολογήσῃ, ποιὸς δὲ θὰ τἀναγνωρίσῃ, πὼς ἡ Ἀγγλία εἶναι μεγάλο ἔθνος; Καὶ τὸ μεγαλεῖο της ποιὸ εἶναι; Ὁ πολιτισμός της. Κι ὁ πολιτισμός της; Εἶναι, ποὺ ὁ Ἄγγλος ὁ πολίτης γεννήθηκε ἀνεξάρτητος ποὺ ἀπὸ παιδὶ ἔμαθε λεφτεριά, ἔμαθε ποὺ εἴπαμε, τὴν ἀξία της, ἔμαθε συνάμα καὶ τὴν ἀξία τὴ δική του. Τόσο πολὺ μάλιστα ποὺ θέλει νὰ τὴ μάθουνε κ' οἱ ἄλλοι, ἂς εἶναι καὶ μὲ τὸ ζόρι! Πάει, περπατεῖ, σεργιανίζει, βγαίνει στὸ ταξίδι ἢ στὸν πόλεμο, πάντα μὲ τὴν ἴδια τὴν περηφάνια, πάντα μὲ τὴν ἰδέα νὰ ὠφεληθῇ ἀφτός, πάντα μὲ τὸ ἐγώ του, πάντα μὲ τὴ γλώσσα του, ποὺ γυρέβει κιόλας μὲ χίλιες μαριολιές, γιατὶ τὄχει κι ἀφτό, νὰ τὴν κάμῃ γλώσσα τῆς Κύπρος. Δὲ

(*) Ἄρθρα πολὺ ὡραῖα, μερικὰ στὴ δημοτική, τοῦ ἴδιου τοῦ Φραγκούδη.

(*) Κοίτ. *La Bataille littéraire en Grèce*, *Revue de Paris*, 1er Mars, 1901, 109-129· σελ. 127, ἀνάφερα τὸ φίλο τὸ Φραγκούδη καὶ τὴ φιληνάδα μας τὴν *Ἀλήθεια*.

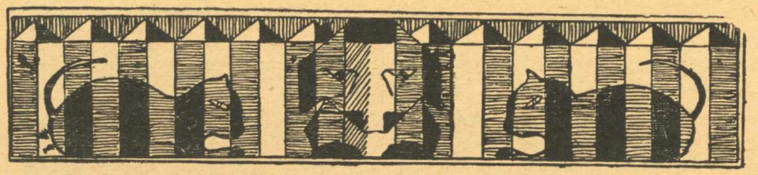

ΑΝΑΤΟΛΙΚΕΣ ΗΘΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΔΥΟ ΧΡΟΝΙΑ ΣΤΟ ΝΤΟΥΛΑΠΙ

Στὸ Σαλιχλὶ ὑπῆρχε ἕνας δρόμος σκεπασμένος μὲ πυκνὰ πλατάνια· ἔτσι, ποὺ τὸ μάτι σου δύσκολα νὰ διακρίνῃ τὸν οὐρανό· ἀρχινοῦσε ἀπ᾽ τὸ σταθμὸ καὶ τέλειωνε στὴν ἀγορά.

Αὐτὸς ἦταν κι᾽ ὁ πιὸ περαστικός· τὰ κυριακόβραδα κεῖ γινόταν ὁ περίπατος. Κάθονταν ὅλο ρωμιοί· κι᾽ οἱ πιὸ παραλῆδες, ποὺ τἄχαν καλὰ μὲ τὸν Καημακάμη τὸ μουφτή.

Γι᾽ αὐτὸ τὸν λέγαν καὶ ρωμιομαχαλά.

Στὶς ἀρχές του, κεῖ κοντὰ στὸ σταθμό, ἦταν τὸ σπίτι τῆς κυρὰ Εὐρυδίκης, παλιᾶς δασκάλας, μὰ ποὺ μιὰ ἐρωτικὴ περιπέτεια τὴν εἶχε τραβήξει ἀπ᾽ τὸ δασκαλίκι στὸ νοικοκυριὸ τοῦ σπιτιοῦ.

Τῆς εἶχαν δόσει κι᾽ ἕνα παρατσοῦκλι: Χοντρή. Οἱ πιὸ πολλοὶ μάλιστα τὴν ξέραν μ᾽ αὐτό· γιατὶ στὸ μέρος μας δὲν εἶχεν ἄλλη τὸ πάχος της.

Ἡ γυναίκα αὐτὴ δὲν ἦταν μόνε δασκάλα· ἤξερε τόσα ἄλλα πράματα, ποὺ μὲ τὰ σωστά τους οἱ Σαλιχλιῶτες τὴ νόμιζαν γιὰ σοφή.

Ἔκανε στίχους, πανηγυρικοὺς λόγους, ὅταν ἐρχόταν ὁ Δεσπότης ἢ σὰν κανένας δημογέροντας προσφωνοῦσε τὸ Βαλῆ.

Τὴν εἴχαμε σὰ συγγενῆ.

Δὲ λείπαμε μινοῦτο ἀπ᾽ τὸ σπίτι της. Πάνω στὸ βουλιαχτὸ καναπέ της, σ᾽ ἕνα ράφι, εἶχε ἀκουμπισμένα δυὸ βιβλία: τὴν Ἁγία Γραφὴ καὶ τοὺς «Ἀθλίους» τοῦ Οὐγκώ.

Μὲ τὸ ψηλὸ ἀναστημά της, τὴν κοτσίδα στὴν κορφὴ καὶ τὴ μεταξωτή της φοῦστα, ποὺ κρεμόταν ὥς τὰ σανίδια, μᾶρεσε νά τὴν παραμοιάζω σὲ μαρκησία τοῦ παλιοῦ καιροῦ.

Κάθε φορὰ ποὺ θὰ πήγαινε στὸ πανηγύρι τῆς Τῆνος — καὶ τῆς ἦταν ἀπαραίτητο — θὰ μᾶς ἔφερνε ἀπὸ δυὸ Ἑλληνικὲς Ἐφημερίδες κρυμμένες στὸ μποῦστο της, ποὺ κεῖνον τὸν καιρὸ ἦταν δυσεύρετες. Μιὰ Ἑλληνικιὰ γκαζέτα κόστιζε ἕνα κεφάλι!

Μιὰ φορά, μᾶς εἶχε φέρει μιὰ φωτογραφία τοῦ Βενιζέλου.

Οἱ γυναῖκες κεῖνο τὸ βράδυ τὴν ξημέρωσαν ὅλο θαυμασμό.

Ὕστερα τὴν κρέμασε κρυφὰ στ᾽ ἀκονίσματα, καὶ τῆς ἄναβε καντῆλι ξεχωριστό.

Τ᾽ἄναβε καντῆλι γιατὶ τὸν λέγαν Λευτέρη· καὶ κείνη ἡ κακομοίρα περίμενε τὴ λευτεριὰ περσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη. Εἶχεν ἕνα καϋμό: τὸ μοναχογιό της, τὸν Ἀγαμέμνονα, τὸν εἶχε κρυμμένο ὁλάκερο χρόνο, γιὰ νὰ τὸν σώσῃ ἀπ᾽ τὴν πέτρα (*) καὶ τὸν θάνατο.

Τὸ μυστικό της τὸ ξέραμε μόνο μεῖς· Γι᾽ αὐτὸ κι᾽ εἴμασταν τόσο συνδεμένοι.

Κι᾽ ἐξ ἄλλου, νὰ πῶ τὴν ἀλήθεια, ἀπὸ τέτοια μυστικὰ ὁ ρωμιὸς φοβόταν καὶ τὸν ὕσκιο του ἀκόμα· πολλὲς φορές, θὲς ἀπὸ παρᾶ, θὲς ἀπὸ ὀχτριά, οἱ ἴδιοι οἱ ραγιάδες ρίχναν σπιουνιὲς καὶ κλαδεύονταν ἄδικα τόσα κεφάλια.

Δὲν εἶχε νὰ τοῦ πλερώσῃ μπεντέλι·(**) ὁ ἄντρας της, ὁ μάστρο Πανάνης, ἕνας ἀπ᾽ τοὺς πολλοὺς ραφτᾶδες. Μεροδοῦλι μεροφαΐ.

Γι᾽αὐτὸ συχνὰ ἔλεγε καὶ ξανάλεγε: ὁ πλούσιος μιὰ φορὰ πεθαίνει, μὰ ὁ φτωχὸς κάθε μέρα.

Κι᾽ ὁ Ἀγαμέμνονας, τσιράκι τοῦ μάστρο Πανάνη, ποῦ καὶ ποῦ ρεγουλάριζε στὶς ἀτέλειωτες μέρες τῆς σκλαβιᾶς του κάνα σακκάκι.

Ἔτσι, γιὰ νὰ μὴ μένῃ μ᾽ ἀδειανὰ χέρια, σὰν ἦταν ὄξ᾽ ἀπ᾽ τὸ ντουλάπι.

Τὸ μεγάλο ντουλάπι τῆς κουζίνας, κάτου ἀπ᾽ τὸν νεροχύτη, ἦταν ἡ κρυψώνα του. Κεῖ κρυβόταν, σὰν πατοῦσε ἡ πολίτσια (***) στὸ σπίτι, γιὰ νὰ πιάσῃ τ᾽ ἀρνιά. Καμμιὰ φορὰ σὰν τἄβρισκε κιόλας σκοῦρα, γλυστροῦσε ἀπὸ μιὰ κρυφὴ τρύπα στὸ διπλανό τους σπίτι.

Τοῦ κακόμοιρου ὅμως, ἀπ᾽ τὸν ἀπόχτυπο λὲς κι᾽ εἶχε κουνηθεῖ τὸ μυαλό του.

Πολλὲς φορὲς στὶς βεγγέρες πετοῦσε κάτι ἀπαντήσεις, ποὺ λιγωνόταν κι᾽ ἴδια ἡ μάνα του ἀπ᾽ τὰ γέλια.

Μιὰ μέρα, τὴν ὥρα ποὺραβε ἕνα σακκάκι, κι᾽ ἡ μάνα του σιδέρωνε, σὰ νὰ τοῦ τσίκνησαν τὸ φτερό, σηκώθηκε καὶ μὲ ὕφος σοβαρὸ τὴ ρώτησε: Καλὲ μάνα, στὸν πόλεμο ποῦ ξέρουνε πόσοι σκοτώνονται; Μὴ τοὺς μετρᾶνε; Κι᾽ ἡ κυρὰ Εὐρυδίκη, ὅταν πῆγε ἡ μάνα μου νὰ τὴν δῇ τῆς τὄλεγε πικρογελώντας.

Κάποτες πάλε, ποὺ συζητοῦσαν οἱ γυναῖκες γιὰ πολιτικά, ὁ Ἀγαμέμνονας ρώτησε: Καλὲ μάνα, γιατὶ τὸ μέτωπο τοῦ στρατοῦ δὲν τὸ λένε κούτελο; Μὴ δὲν εἶναι τὸ ἴδιο;

Κι᾽ ἡ κυρὰ Εὐρυδίκη, πολλὲς φορὲς γελώντας, ἄφινε νὰ γλυστρᾶ στὸ ρυτιδωμένο μάγουλό της ἕνα δάκρυ.

— Ἂν ἦταν ὁ γυιός μου ἀλλιῶς, θἄμουν κι᾽ ἀλλιώτικα πολόλεγε. Μὰ ἡ πούντρα της πούντρα καὶ τὰ κατσαρά της κατσαρά. Δὲν ἔμενε σὲ κανένα πίσω.

Ὁ μάστρο Πανάνης ἦταν ἥσυχο ἀνθρωπάκι· γιομᾶτος θαμασμὸ γιὰ τὴ δασκάλα του. Δούλευε καὶ γιὰ τοὺς δυό τους· μόνο καμμιὰ φορὰ τοῦ ξέφευγε.—Ἔχ᾽ ὁ Θεός, θὰ σιάξουν τὰ πράματα!...

II

Τὸν καιρὸ κεῖνο στὸ Σαλιχλὶ εἶχε γίνει μεγάλο σούσουρο. Ὅσοι ἦταν κρυμμένοι μαζέφτηκαν στὸ καύκαλό τους, γιατὶ γίνονταν στὸ κονάκι μυστικὰ συμβούλια.

Μ᾽ ἀκόμα πιὸ πολὺ ἔκανε κρότο ἡ διπλὴ κρεμάλα δυὸ παλληκαριῶν.

Μιὰ γρηά, πούχε κι᾽ αὐτὴ τὸ μοναχογυιό της κρυμμένο, σὰν ἔμαθε πὼς πατᾶνε τὰ σπίτια τὸν ἔχωσε μαζὶ μὲ τὸ γυιὸ μιᾶς γειτόνισσας στὸ ντάμι, μὲς στὴν αὐλὴ τοῦ σπιτιοῦ της.

Τοὺς ἔβαλε λοιπὸν στὸ παχνί, τοὺς σκέπασε μὲ χόρτα κι᾽ ἄχερα, κι᾽ ἀπὲ ἄφησε τὶς ἀγελάδες νὰ τρῶνε.

Τὸ μέρος ἦταν τόσο σημαδιακό· ὁ διάολος νὰ κατέβαινε δὲ θὰ τὄβρισκαν.

Ἡ πολίτσια σὰν ἔφερε ὅλο τὸ σπίτι στὸ πόδι, ἤρτε καὶ στὸ ντάμι· ἔτσι γιὰ τὰ μάτια.

Ἡ κόνα Λευκὴ ἄρχισε νὰ τρέμῃ· μὰ τὸ μέρος πάλε ἦταν τόσο σημαδιακό...

Ἔλα Παναγιά μου, τῆς ἔδινε θάρρος.

(*) ***Πέτρα*** — Ἀπ᾽ τὰ 21 χρόνια τους οἱ ραγιᾶδες πηγαίναν βαθειὰ στὴν Ἀνατολὴ νὰ δουλέψουν, γιὰ τὴν ἐπισκευὴ τῶν δρόμων· μὰ σὰ φεῦγαν δὲ ξαναγύριζαν, ἀπ᾽ τὶς ἀρρώστιες καὶ τὰ μαρτύρια ποὺ τραβοῦσαν ἀπ᾽ τοὺς Τούρκους.

(**) ***Μπεντέλι*** = ἐξαγορὰ τῆς Πέτρας.

(***) ***Πολίτσια*** — ὁ Ἀστυνόμος.

Ἕνας ζαπτιὲς (*) ὅμως, ποὺ κατὰ διαβόλου τύχη πῆγε νὰ χαϊδέψῃ τὴν ἀγελάδα, κούνησε μιὰ κληματσοῦρα κι᾽ ἔκανε νὰ χυθῇ λίγο ἄχερο καὶ χόρτο. Τότες φάνηκε ἕνα ποδάρι.

Ὁ ζαπτιὲς κατατρομαγμένος φώναξε καὶ τοὺς ἄλλους· τράβηξαν τὸ γυιὸ τῆς γρηᾶς κατακόκκινον. Τὸν σακάτεψαν στὸ ξύλο καὶ δεμένονε πιὰ τὸν βγάλαν στὸ δρόμο.

Ἡ κόνα Λευκὴ τἄχασε· λίγο ἔλειψε μ᾽ ὅλο τὸ καμπούρικο κορμί της, νὰ τῆς πασκάσῃ. Μὰ σὰν εἶδε πιὰ τὸ γυιό της τὸ Μιχάλη, δαρμένο καὶ δεμένο νὰ τὸν τραβᾶνε ὄξω γιὰ τὸ κονάκι, δὲ βάσταξε.

Τοὺς φώναξε πάλε στὸ ντάμι καὶ τοὺς ἔδειξε τὸ γείτονά της στὸ παχνί· κι᾽ ἀπὲ κολπιάστηκε.

Τὴν ἄλλη μέρα στὴν ἀγορὰ κάτ᾽ ἀπ᾽ τὸ Μπεζεστένι, κρέμονταν καὶ τὰ δυὸ παλληκάρια.

Οἱ Ρωμιοὶ ἦταν καταφαρμακωμένοι.

Ἡ κυρὰ Εὐρυδίκη δυὸ μέρες δὲν ἔβγανε καθόλου τὸν Ἀγαμέμνονα ἀπ᾽ τὸ ντουλάπι· κεῖ ὕπνο, κεῖ φαΐ.

Σὰ χτύπαγε ἡ πόρτα γινόταν ὁλάκερη διαδικασία.

Ὁ Ἀγαμέμνονας κρυβόταν· ἡ δι.ισκάλα κρατώντας τὸ βιβλίο μὲ προσποιητὸ χαμόγελο θἄνοιγε ὅλο ἀπόχτυπο.

Εἴχανε περάσει 5-6 μέρες ἀπ᾽ τὸ κρέμασμα τῶν δυὸ παλληκαριῶν.

Ὁ Ἀγαμέμνονας ξεθαρρεμένος ἄρχισε πάλε νὰ βολοδέρνῃ μ᾽ ἕνα σακκάκι. Σαββατόβραδο· νὰ κι᾽ ἡ πολίτσια ζώνει τὸ μαχαλὰ τῆς δασκάλας· μιὰ γειτόνισσα πρόφτασε καὶ τῆς μήνυσε.

(*) ***Ζαπτιὲς*** = χωροφύλακας.

Ὁ γυιός της στὴν κουζίνα δούλευε ξέγνοιαστος.

— Ἀγαμέμνονα, στὸ ντουλάπι γρήγορα! φώναξ᾽ ἡ δασκάλ᾽ ἀλαφιασμένη. Κρῦος ἵδρως τὴν περέχυσε· πῆρε τοὺς «Ἀθλίους» στὸ χέρι κι᾽ ἔκανε σουλάτσο στὸ χαγιάτι.

Τὰ μηλλίγγια της χτυποῦσαν· κι᾽ αὐτὸ τὸν σούρσιμο τοῦ μεταξωτοῦ φουστανιοῦ της τὴ φόβιζε.

Ἄφησε τὴν πόρτα μισογυρτή, ἔτσι γιὰ ξεγνοιασιά...

Τὸ ταβάνι κατέβαινε ὥς τὸ κεφάλι της.

Ἡ πολίτσια τὸ λοιπόν, σὰν πάτησε τἄλλα σπίτια, ἤρτε καὶ στῆς «σισμὰν χότζα». (*)

Ὁ ξερακιανὸς κομσέρης (**) ποὺ ξερε τὴ γραμματοσύνη τῆς γυναίκας, δὲν ἄφησε νὰ μποῦν οἱ ἄλλοι. Μπῆκε μόνος καθὼς βρῆκε καὶ τὴν πόρ᾽ ἀνοιχτή.

Ἡ κυρὰ Εὐρυδίκη βλέποντάς τον θαρρεύτηκε.

— Χὸς γκελντινίς· (*) τοὔδωσε μιὰ καρέγλα νὰ καθήσῃ.

Ὁ Κομσέρης ἔκανε πὼς δὲ κατάλαβε.

— Ἄντε σίσκο τσικὰρ ὀγλάν· (**) τὴ χτύπησε χαϊδευτικὰ στὸν ὦμο.

Ἡ δασκάλα πιὰ εἶχε πάρει τὸ θάρρος· χαμογέλασε ὅπως πάντα.

Ἂν ἤξερε ὁ τοῦρκος ἑλληνικὰ θἄβλεπε τὸ βιβλίο, κεῖ στὸ κεφάλαιο «καρδία ὑπὸ πέτραν», πὼς ἦταν ἀνάποδα πιασμένο..

— Μπενὶ ὀγλοὺμ ἐλντοὺ ἀντάναντα, νὲ ἰστέορ μπουρντά. (***) Ὁ Τουρκαλᾶς δὲν τῆς ἔδωσ᾽ ἀπάντηση. Φώναξε τοὺς ζαπτιέδες καὶ φέραν ἄνω κάτω τὸ σπίτι· μὰ τὸ χέρι λὲς τοῦ Θεοῦ ἦταν πάνου στὸ ντουλάπι καὶ δὲν τὸ σίμωσαν.

Ὁ Ἀγαμέμνονας ἀπὸ μέσα, κοντὰ στὴν τρύπα. Ἕτοιμος ἦταν νὰ πηδήξῃ στ᾽ ἄλλο σπίτι. Ἔκρυβε καὶ τὴν ἀνάσα του.

Μὲ τὰ πολλὰ πιὰ ἡ πολίτσια ἀναγκάστηκε νὰ φύγῃ.

Ἡ δασκάλα νικήτρια τοὺς ξεπροβόδισε.

— Ὀγοὺρ ὀλά, (****) ψιθύρισε· κι᾽ ἡ καρδιά της πάλε ξανάπε: Στὰ κομ-

Ἡ κυρὰ Εὐρυδίκη βλέποντάς τον θαρρεύτικε

(*) ***Σισμὰν χότζα*** = χοντροδασκάλα.

(**) ***Κομσέρης*** = ἀστυνόμος.

(*) ***Χὸς γκελτινὶς*** καλῶς ἤρθατε.

(**) ***Ἄντε σίσκο, τσικὰρ ὀγλὰν***=μπρὸς, χοντρή, βγάλ᾽ τὸ γιό.

(***) Ὁ γυιός μου πέθανε στὰ Ἄδαν τί θέλει ἐδῶ.

(****) ***Ὀγοὺρ ὀλὰ*** = Στὸ καλό.

μάτια. Μὰ ὁ Ἀγαμέμνονας δὲ βγῆκε ἴσαμε τὸ βράδυ ἀπ' τὴν κρυψώνα του. Ἔφαγε κεῖ μέσα· μόνε σὰν ἤρτε ὁ ράφτης κι' ἀμπάρωσαν τὴν πόρτα τὸν βγάλαν γιὰ ὕπνο.

Ἦταν σὰν κεχριμπάρι ἀπ' τὸν φόβο του.

— Πάει κι' αὐτό, ψιθύρισε ἡ δασκάλα, μπρὸς στὸν καθρέφτη τυλίγοντας τὰ κατσαρά της. Κι' ὁ μάστρο Πανάνης βγάζοντας τὸ γελέκο του ψιθύρισε: «Ἔχει ὁ Θεός, θὰ κρυώσῃ κι' αὐτό...».

Ὁ γυιὸς τῆς δασκάλας δυὸ μέρες δὲν ἔπιασε βελόνα· ὕστερα κρύωσε τὸ πρᾶμα, καθὼς εἶχε προφητέψει κι' ὁ ράφτης.

Καὶ ξανάρχισε πάλε τὸ μανίκι του.

* * *

Ἕνα βράδυ, ὁ μάστρο Πανάνης ἄργησε νἄρτῃ.

Ἡ κυρὰ Εὐρυδίκη ἦταν ὅλο ἀνησυχία· ὁ Αγαμέμνονας στὴν ἀσφάλεια... Πηγαινοερχόταν στὸ χαγιάτι, ἔσιαχνε τὸν κότσο της, τραβοῦσε τὴ φούστα της, καὶ ξεσκόνιζε ἀπὸ μιὰ καρέγλα· πότε πότε κυττοῦσε κι' ἀπ' τὸ παραθυράκι τῆς ὀξώπορτας.

Κρῦος ἱδρὼς τὴν ἔλουζε.

— Τέτοιαν ὥρα, ποὺ αὐτὸς ἦταν ἀπ' τὸ σπίτι στὸ μαγαζὶ κι' ἀπ' τὸ μαγαζὶ στὸ σπίτι;... Καὶ δόστου στὶς κάμαρες, στὴν κουζίνα, στὸ χαγιάτι.

Μὲ τὰ πολλὰ πιά, π' ἀπ' τὴ σκασίλα της γέννησε δέκα παιδιά, νά σου κι' ὁ μάστρο Πανάνης.

Ἡ δασκάλα ἀπ' τὴν πόρτα ἀκόμα τὸν ἀποπῆρε.

— Νοικοκυραῖοι ἄνθρωποι, καὶ τέτοιαν ὥρα, πρώτη φορὰ τὄδα... μουρμούρισε μὲ εἰρωνικὸ τόνο.

Ὁ μάστρο Πανάνης οὔτε καλησπέρα δὲν εἶπε.

Τράβηξε ἴσα στὸ καμαράκι· κι' ὀπίσω ἡ γυναίκα του σὰν καμίνι ἀπ' τὸ θυμό της.

Ὁ ράφτης ἔτρεμε λὲς ἀπ' τὴ χαρά του καὶ τὸ πρόσωπό του ἔλαμπε. Ἄφησε τὸ ζεμπίλι στὸ τραπέζι καὶ πέταξε τὸ καπέλλο στὸ κρεββάτι. Ὕστερα ἔχωσε τὸ χέρι στὴν τσέπη τοῦ σακκακιοῦ κι' ἔβγαλε μιὰν ἐφημερίδα.

Τὸ μουστάκι του ἀνεβοκατέβαινε· τὰ μικρά του ματάκια, σὰν κουμπιά, σπινθηροβόλαγαν.

Ἡ δασκάλα ἀμίλητη ἔβγαζε τὰ ψώνια ἀπ' τὸ ζεμπίλι.

— Ποῦν ὁ Ἀγαμέμνονας; ρώτησε ὁ μαστρο Πανάνης, μὰ μὲ τόνο τώρα πολὺ διαφορετικό.

— Χμ, ἀφοῦ ἔρχεσαι τέτοιαν ὥρα, βρισκόμαστε σ' ἀσφάλεια;

Ὁ ἄντρας της τὴν πλησίασε καὶ τὴ χτύπησε στὴν πλάτη.

— Ἄντε, Εὐρυδίκη, καὶ σοῦφερα τὸν πιὸ καλὸ μουζτέ! Τῆς ἔδωσε νὰ διαβάσῃ τὴν «Ἀμάλθεια τῆς Σμύρνης»· κεῖ στὰ κεφαλαῖα γράμματα. Ἡ δασκάλα φόρεσε τὰ γυαλιά της. Τὸ κούτελό της ζάρωσε: ΥΠΟΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ. ΚΑΤΑΠΛΟΥΣ ΤΟΥ «ΔΙΧΟΝ» ΑΠΟΒΙΒΑΣΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΑΓΗΜΑΤΩΝ. ΠΛΗΡΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΦΥΓΟΣΤΡΑΤΟΥΣ!

Τὄβλεπε καὶ δὲ τὸ πίστευε «ΠΛΗΡΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΦΥΓΟΣΤΡΑΤΟΥΣ».

Μέγας εἶσαι Κύριε... Μπρὲ Πανάνη, μίλα καλὰ νὰ τὸ πιστέψω!

— Ἄχ! Καημένη ὁ κόσμος τὄχει βούκινο κι' ἐσὺ κρυφὸ καμάρι... Δὲν ἀκοῦς ὄξω τί φασαρία γένεται!

— Μέγας εἶσαι Κύριε!... Ἡ δασκάλα σταυροκοπήθηκε.

Κι' ὁ Ἀγαμέμνονας εἶν' ἀκόμα στὸ ντουλάπι!...

Ἡ κυρὰ Εὐρυδίκη, σὰν τρελλή, ἔτρεξε νὰ τὸν ἀνοίξει.

— Ἄντε, μάνα, καὶ λιγοψύχησα! —φώναξ' ἀπὸ μέσα ὁ φυγόστρατος. Τῆς μάνας του ἀπ' τὴ συγκίνηση μπερδεύαν τὰ χέρια· δὲ μπόραγε ν' ἀνοίξει.

Τὰ μάτια τοῦ μάστρο Πανάνη, ποὺ πλυνόταν στὸ νεροχύτη, εἶχαν βουρκώσει.

Ὁ ράφτης τράβηξε μὲ δύναμη τὸ σύρτη, τρεῖς μέρες ἀλάδωτο, καὶ βγῆκ' ὁ Ἀγαμέμνονας.

— Γιὰ τελευταία φορά, γυιέμ, τοῦ φώναξ' ἡ δασκάλα κατακόκκινη· τὰ μαλλιά της πεσμένα ὡς τὴ μύτη.

Ὁ Ἀγαμέμνονας ἀποζαβώθηκε βλέποντας τοὺς δυὸ γέρους σὲ κείνη τὴ στάση. Θὰ λευτερωνόταν; Θεὸς φυλάξοι!...

Μὰ οἱ φωνὲς ὄξω τοὺς ἔσβυσαν κάθε ἀμφιβολία.

Μιὰ γειτόνισσα ἦρτε νὰ τοὺς εὐκηθῇ. Δέκα ἡ ὥρα· εἶχε κι' αὐτὴ τὸν ἴδιο πόνο.

Ἡ δασκάλα ἔκανε ὅπως πρὶν νἄρτῃ ὁ ἄντρας της. Ἀπ' τὴ μιὰ κάμαρα στὴν ἄλλη.

Τὸ ταβάνι τώρα ἀνέβαινε ψηλά, πολὺ ψηλά· ἔτσι ποὺ νὰ νομίζῃ πὼς πάν' ἀπ' τὸ κεφάλι της ἦταν ὁ οὐρανὸς μὲ τ' ἄστρα.

— Ἔλα Παναγιά μου, νἆταν θάμα ἄραγες;

Κατέβασε τὸ Λευτέρη καὶ τὸν φίλησε· κ' ὕστερα κι' ὁ Ἀγαμέμνονας. Τὸν ἅπλωσαν στὸ κρεββάτι.

Ποῦ εἶχαν πιὰ ὄρεξη γιὰ φαΐ! Ἡ κυρὰ Εὐρυδίκη δὲν ἔκανε τὰ κατσαρά της τὸ βράδυ.

Ἔτρεξε στὸ διπλανὸ σπίτι καὶ κεῖ τὰ ἴδια· τὴν ἄλλη θἄβγαινε ὁ ἄντρας της, ποὺ τὸν εἶχαν πιάσει μιὰ βολὰ καὶ τοὺς ἔφυγε· ἡ γυναίκα του τοὔραβε γαλάζιο πουκάμισο.

Ἡ κυρὰ Εὐρυδίκη ξενύχτησε.

Ὁ Ἀγαμέμνονας σιδέρωνε τὴ φορεσιά, ποὔχε πρὶν δυὸ χρόνια ταμένη γιὰ τὴν αὐριανὴ μέρα!

Ὁ ράφτης στὴν κουζίνα μαδοῦσε τὴ διάνα τους.

Ζήτω, ζήτω ἡ λευτεριά, ζήτω κι' ὁ Λευτέρης..., ὁ Ἀγαμέμνονας τραγουδοῦσε ἀνθρωπινὰ πιά!

Ξαφνικὰ ὁ πασβάντης (*) χτύπησε γιὰ μεσάνυχτα.

Τί γλήγορα ξημέρωσε...

Ὁ Ἀγαμέμνονας παράτησε τὸ σιδέρωμα· σὰ νἄθελε νὰ ρωτήσῃ τὴ μάνα του γιὰ τὸ μέτωπο ἢ γιὰ τὸ σκοτωμὸ τῶν στρατιωτῶν!

Πῆγε βιαστικὰ στὴν κουζίνα. Ἀπ' τὸ ράφι κατέβασε τὸ σκεπάρνι πάντ' ἀμίλητος.

Ὁ πατέρας του τὸν εἶδε καὶ παράτησε τὸ πάστρεμα.

Τῆς δασκάλας ἡ μιλιά, λὲς κι' εἶχε κοπεῖ.

Ὁ Ἀγαμέμνονας πάντα ἀμίλητος ἄρχισε νὰ καρφώνῃ τὸ ντουλάπι. Κι' ἱδρωνε, καὶ ξίδρωνε μὰ τώρ' ἀνθρώπινα. Καὶ χωρὶς μιλιά.

Σὰν τέλειωσε, γύρισε κι' εἶδε τοὺς γέρους.

Μοιάζαν σὰν πιὸ γερασμένοι, πιὸ μοναχικοί. Μὰ χαρούμενοι. Καὶ γέλασε δίχως τὸ ἠλίθιο κεῖνο γέλοιο του. Δὲν ἔμοιαζε πιὰ σὰν πρίν.

Ἡ πόρτα χτύπησε. Ἡ κυρὰ Εὐρυδίκη δὲ φώναξε ὅπως πάντα:

— Ἀγαμέμνονα, στὸ ντουλάπι!

Κι' ὁ Ἀγαμέμνονας, λὲς ἀπὸ πολύχρονη ἀρρώστεια, ἀθάρρευτα πῆγε ν' ἀνοίξῃ· μὰ δὲν ἦταν κανένας.

Ὁ ἀγέρας τὴν εἶχε σκουντήσει...

Ἰούνης 1929 ΤΑΣΣΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ

(*) *Πασβάντης* = νυχτοφύλακας.

ΑΠΟ ΤΙΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΤΟΥ ΚΑΛΟΥ ΘΕΟΥ

Ο ΖΗΤΙΑΝΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΠΕΡΗΦΑΝΟ ΚΟΡΙΤΣΙ

Τοῦ REINER - MARIA - RILKE

Τὸ κομμάτι ποὺ δίνουμε πάρα κάτου εἶναι παρμένο ἀπὸ τὴ συλλογὴ διηγημάτων τοῦ Ρίλκε Ἱστορίες τοῦ καλοῦ Θεοῦ. Τὸ ἔργο ιοῦ Ρίλκε χαρακτηρίζεται κυρίως, ἀπὸ τὴν ἀναζήτηση τοῦ Θεοῦ, ποὺ κατ' αὐτὸν εἶναι μιὰ τάσις, ὄχι ἕνα ἀντικείμενο. Ποτὲ ὁ συγγραφέας δὲν ἠθέλησε νὰ καταλήξῃ κάπου, νὰ παραδεχτῇ πὼς τὸν ηὗρε ἐπιτέλους τὸν Θεό, ἀλλὰ τὸν ἀνεζήτησε διαρκῶς. Ζῆ σὲ μιὰ διαρκῆ ἐξέλιξη, σὲ μιὰ διαρκῆ πρόοδο. Στὰ ποιήματά του ὁ Θεὸς εἶναι ἄλλοτε «ἡ ἄσπρη σελίδα ὅπου ὅλα μποροῦν ἀκόμα νὰ γραφοῦν» καὶ ἄλλοτε εἶναι κρυμμένος στὰ ἐνδότερα τῆς ψυχῆς «ὅπως ἡ μελωδία ποὺ δὲν ἐπαίχθηκε ἀκόμα εἶναι κρυμμένη μὲ στὶς χορδὲς τῆς λύρας». Μέσ' ἀπὸ τὴν ὁμίχλη ποὺ σκεπάζει τὸ Θεὸ τοῦ Ρίλκε διακρίνεται ἡ τρυφερότητα, εὐαισθησία, ἡ ἀγάπη τῶν φτωχῶν καὶ τῶν παιδιῶν, ἡ γλυκύτητα καὶ ἡ εἰρήνη.

τύχῃ τὄφερε νὰ γίνουμε μάρτυρες, ὁ κ. καθηγητὴς κι' ἐγώ, τοῦ μικροῦ ἐπεισοδίου ποὺ διηγοῦμαι: Στὸ μέρος ποὺ κάθουμαι, πηγαίνει κάπου κάπου κοντὰ στὸ δάσος ἕνας γέρος ζητιάνος. Καὶ σήμερα ἐκεῖ ἤτανε, πιὸ φτωχὸς καὶ πιὸ ἄθλιος ἀπὸ κάθε ἄλλη φορά· μὲ δυσκολία τὸν ξεχώριζες ἀπ' τὰ ξύλα τοῦ σκουλικοφαγωμένου φράχτη, ὅπου ἀκούμπαγε. Ἔτυχε ὅμως ἕνα μικρὸ κοριτσάκι νὰ τρέξῃ σ' αὐτὸν γιὰ νὰ τοῦ δώσῃ μιὰ δεκάρα. Αὐτὸ δὲν ἦταν καθόλου ἐκπληκτικό, μὰ ὁ τρόπος ποὔδωσε τὴ δεκάρα ἦταν περίεργος. Ἔκαμε μιὰ ἐλαφρὴ ὑπόκλιση, ἔδωσε βιαστικὰ τὴν ἐλεημοσύνη της στὸ γέρο, σὰ νὰ μὴν ἤθελε νὰ τὴ δῇ κανείς, ξαναϋποκλίθηκε καὶ χάθηκε. Ἀλλὰ οἱ δυὸ αὐτὲς μικρὲς ὑποκλίσεις κάνανε τοὐλάχιστον γι' αὐτοκράτορα. Αὐτὸ φαίνεται ἐξερέθησε ἐξαιρετικὰ τὸν κ. καθηγητή. Θέλησε νὰ πάῃ κατὰ τὸ ζητιάνο, μὲ τὸ σκοπὸ δίχως ἄλλο νὰ τὸν διώξῃ γιατὶ ἀνήκει στὴν ἐπιτροπὴ «πρὸς προστασίαν τῶν πτωχῶν» κι' εἶναι θανάσιμος ἐχθρὸς τῶν ζητιάνων. Τὸν ἐκράτησα.

—Μὰ τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς τοὺς φροντίζουμε, μπορῶ μάλλιστα νὰ πῶ πὼς ἔχουν ὅ,τι χρειάζονται, εἶπε θυμωμένος. Ἂν ἐπιμένουνε νὰ ζητιανεύουνε στὸ δρόνο, αὐτὸ εἶναι... θρᾶσος.

— Ἀγαπητέ μου κύριε, εἶπα γιὰ νὰ τὸν καθησυχάσω, ἀλλὰ αὐτὸς ἐξακολουθοῦσε νὰ μὲ τραβᾷ κατὰ τὸ δάσος. Κύριε καθηγητά, ἐπέμεινα, πρέπει νὰ σᾶς διηγηθῶ μιὰ ἱστορία.

— Εἶναι τόσο βιαστικό; μὲ ρώτησε εἰρωνικά.

— Ναί, πολὺ βιαστικὸ ἀπήντησα. Πρὶν λησμονήσετε τὶ εἴδαμε.

Ὁ καθηγητὴς ὑπέθεσε πὼς θὰ τοῦ ξαναμιλοῦσα γιὰ τὸν καλὸ Θεό. Ἐγὼ τὸν ἐβεβαίωσα:

— Ὄχι, δὲν πρόκειται γιὰ τὸν καλὸ Θεό. Ὁ καλὸς Θεὸς δὲν ἔχει σχέση μ' αὐτό. Αὐτὸ εἶναι ἱστορικό.

Ἤξερα πὼς μὲ τὰ λόγια αὐτὰ εἶχα κερδίσει. Ἀρκεῖ νὰ προφέρῃ κανεὶς τὴ λέξη «ἱστορικὸ σ'ἕναν καθηγητὴ γιὰ νὰ τεντώσῃ αὐτὸς τ' αὐτιά του. Γιατὶ ἡ ἱστορία εἶναι κάτι, ποὺ ἐκτιμᾶται ἰδιαιτέρως, ποὔν ἀκίνδυνο καὶ ποὺ μπορεῖ ἐξ ἄλλου νὰ χρησιμοποιηθῇ καὶ γιὰ παιδαγωγικοὺς σκοπούς. Εἶδα πὼς ὁ καθηγητὴς καθάριζε τὰ γυαλιά του, πρᾶγμα ποὔθελε νὰ πῇ πὼς εἶχε τὸ νοῦ του στ' αὐτιά του, καὶ συνεπέρανα πὼς ἔπρεπε νὰ ἐπωφεληθῶ ἀπ' τὴν κατάλληλη αὐτὴ στιγμή. Ἄρχισα.

— Ἡ ἱστορία αὐτὴ περνάει στὴ Φλωρεντία. Ὁ Λαυρέντιος Μέδικος, ποὺ τότε ἦταν πολὺ νέος καὶ δὲ βασίλευε ἀκόμα, εἶχε συνθέσει ἕνα ποίημα, τό: Trionfo di Bacco e Arianna, κι' ὅλοι οἱ κῆποι ἀντηχοῦσαν κιόλας ἀπ' αὐτό. Τότε ὑπῆρχαν ἀκόμα ποιήματα μὲ ζωή. Ἀπὸ τὰ σωθικὰ τοῦ ποιητὴ ἀνεβαίνανε στὴ φωνὴ κι' ἀρμενίζαν ἐκεῖ μέσα, σὰν ἀσημένιες βάρκες, ἄφοβα, πηγαίνοντας στὸ ἄπειρο. Ὁ ποιητὴς ἄρχιζε ἕνα τραγοῦδι, κι' ὅσοι τὸ τραγούδαγαν τὸ τελειώνανε. Στὸ Trionfo, ὅπως στὰ περσότερα ποιήματα τοῦ καιροῦ ἐκείνου, τραγουδιῶταν ἡ ζωὴ — ἡ ζωή, αὐτὸ τὸ βιολὶ μὲ τὶς φωτεινὲς κι' εὔηχες χορδὲς πάνου στὸ σκοῦρο φόντο τοῦ αἵματος ποὺ βουΐζει. Οἱ ἄνισες στροφὲς ἀνεβαίνουνε μὲ μιὰ ζωηρότητα ποὺ σὲ μεθάει, μὰ κάθε φορὰ ποὺ φτάνουνε λαχανιασμένες ψηλά, ἀρχίζει μιὰ ἐπωδός, ἁπλὴ καὶ μικρή, ποὺ κατρακυλάει, ἀπ' τὸ ἰλιγγιῶδες αὐτὸ ὕψος καί, τρομαγμενη ἀπ' τὴν ἄβυσσο, φαίνεται πὼς κλειεῖ τὰ μάτια.

Μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία πὼς ἐκεῖνοι ποὺ τραγουδᾶγαν αὐτὸ τὸ τραγοῦδι αἰσθανόντουσαν μιὰ βιασύνη, μιὰ ἀνάγκη νὰ στηρίξουν ὅλες τὶς γιορτὲς πάνου σ' αὐτὴ τὴ νεότητα, στὸ μόνο βράχο ὅπου ἀξίζει τὸν κόπο νὰ χτίζῃ κανείς;

Μιὰ παρέα ἀπ' τοὺς πλουσιώτερους αὐτοὺς νέους τῆς Φλωρεντίας εἶχανε συγκεντρωθεῖ, ὕστερα ἀπό'να γεῦμα στὴν ταράτσα τοῦ Παλάτσο Στρότσι καὶ μιλάγανε γιὰ τὶς ἑορτὲς ποὺ θὰ γινόντουσαν μπροστὰ στὴν ἐκκλησία Σάντα Κρότσε. Λίγο παράμερα, στὴ μέση ἀπὸ δυὸ κολῶνες, βρισκόταν ὁ Πάλλα ντέλι Ἀλμπίτσι μὲ τὸν φίλο του Τομάζο, τὸν γλύπτη. Ἡ συζήτησή τους γινόταν ὁλοένα ζωηρότερη, ὅταν ὁ Τομάζο φώναξε βιαστικά:

— Δὲν τὸ κάνεις αὐτό, βάζω στοίχημα πὼς δὲ' τὸ κάνεις.

— Τί τρέχει; ρώτησε ὁ Γκαετάνο Στρότσι, καὶ πλησίασε μὲ κάτι φίλους.

Ὁ Τομάζο ἐξήγησε:

— Ὁ Πάλλα θέλει νὰ γονατίσῃ μπροστὰ στὴν Βεατρίκη Ἀλτικέρη, τὴν ὑπερήφανη, καὶ νὰ τὴν παρακαλέσῃ νὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ φιλήσῃ τὴ σκονισμένη ἄκρη τῆς ρόμπας της.

Ὅλοι σκάσανε στὰ γέλοια, κι' ὁ Λεονάρντο, τῆς οἰκογενείας Ρικάρντι παρετήρησε:

— Ὁ Πάλλα θὰ σκεφτῇ· ξέρει πὼς κι' οἱ ὡραιότερες γυναῖκες ἔχουνε γι' αὐτὸν ἕνα χαμόγελο ποὺ δὲν τὄχουνε γιὰ τὸν καθένα.

Κι' ἕνας ἄλλος ἐπρόσθεσε:

— Ὕστερα ἡ Βεατρίκη εἶναι ἀκόμα τόσο νέα. Τὰ χείλια της ἔχουν ἀκόμα μιὰ πολὺ παιδικὴ σταθερότητα καὶ δὲν χαμογελᾶνε. Γι' αὐτὸ φαίνεται τόσο περήφανη.

— Ὄχι, ἀπάντησε ὁ Πάλλα ντέλι Ἀλμπίτσι, μὲ ὑπερβολικὴ βιαιότητα. Δὲν εἶν' τὰ νειάτα της ποὺ τὴν κάνουν περήφανη. Εἶναι περήφανη σὰν μιὰ πέτρα στὰ χέρια τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου, σὰν ἕνα λουλοῦδι σὲ μιὰ εἰκόνα τῆς Παναγίας, σὰν μιὰ ἀχτίνα ἥλιου ποὺ περνάει μὲς ἀπὸ διαμάντια.

Ὁ Γκαετάνο Στρότσι τὸν διέκοψε αὐστηρά:

— Καὶ σὺ Πάλλα, δὲν εἶσαι καὶ σὺ περήφανος; Μ' αὐτὰ ποὺ λὲς νομίζει κανεὶς πὼς θέλεις νὰ χωθῇς μὲς στοὺς ζητιάνους ποὺ τὴν ὥρα τοῦ ἑσπερινοῦ περιμένουνε στὴν αὐλὴ τῆς Σαντίσσιμα Ἀννουντσιάτα νὰ τοὺς ἐλεήσῃ μὲ τὸ πρόσωπό της γυρισμένο ἀλλοῦ, ἡ Βεατρίκη Ἀλτικέρη.

— Κι' αὐτὸ θὰ τὸ κάμω, φώναξε ὁ Πάλλα, πού, μ' ἀναμμένα μάτια, ἄνοιξε δρόμο μεσ' ἀπ' τοὺς φίλους του, προχώρησε κατὰ τὴν σκάλα καὶ χάθηκε.

Ὁ Τομάζο θέλησε νὰτὸν πάρῃ ἀπὸ πίσω.

—Ἄς τονε, τοῦπε ὁ Στρότσι, πρέπει νὰ μείνῃ μόνος του τώρα. Θὰ γίνῃ πιὸ λογικός.

Κι' οἱ νέοι σκορπιστήκανε στοὺς κήπους.

Τὸ βράδυ ἐκεῖνο, σὰν κάθε μέρα, καμμιὰ εἰκοσαριὰ ζητιάνοι καὶ ζητιάνες περίμεναν τὸν ἑσπερινὸ στὴν αὐλὴ τῆς Σαντίσσιμα Ἀννουντσιάτα. Ἡ Βεατρίκη, ποὺ τοὺς ἤξερε ὅλους μὲ τ' ὄνομα, καὶ ποὺ ἐπισκεπτότανε μάλιστα κάπου κάπου τὰ παιδιὰ καὶ τοὺς ἀρρώστους στὰ φτωχόσπιτα τῆς Πόρτα Σὰν Νικόλο, συνείθιζε νὰ δίνῃ στὸν καθέναν ἕνα μικρὸ ἀσημένιο νόμισμα. Σήμερα φαινόταν πὼς θ' ἀργοῦσε· οἱ καμπάνες εἶχαν κιόλας καλέσει τοὺς πιστοὺς στὴν ἐκκλησία, καὶ λίγα λείψανα μόνο τοῦ ἤχου τους κρεμόντουσαν ἀκόμα ἀπ' τὰ καμπανιριά. Ἕνα κίνημα ἀνησυχίας ζωγραφίστηκε στὰ πρόσωπα τῶν φτωχῶν, ποὺ τὸ ἐπέτεινε ἡ παρουσία ἑνὸς ἄγνωστου ζητιάνου, ποὔχε γλυστρήξει κάτου ἀπ' τὴ σκοτεινὴ ἐξώπορτα. Ἑτοιμαζόντουσαν νὰ τὸν διώξουν, ὅταν ἕνα κορίτσι, ντυμένο μ' ἕνα μαῦρο φόρεμα, σὰν καλόγρηα, φάνηκε στὴν αὐλὴ καί, σταματῶντας μὲ καλωσύνη, πήγαινε ἀπ' τὸν ἕνα στὸν ἄλλον, ἐνῶ μιὰ ἀπ' τὶς ἀκολούθους της κρατοῦσε ἕνα πουγγὶ κι' ἔδινε ἀπὸ κεῖ μέσα στοὺς φτωχούς. Οἱ ζητιάνοι γονατίσανε, ἀρχίσαν τοὺς λυγμούς, καὶ γιὰ μιὰ στιγμὴ δοκιμάσανε ν' ἀγγίξουνε μὲ τὰ ζαρωμένα τους δάχτυλα τὴν οὐρὰ τῆς ρόμπας ἐκείνης ποὺ τοὺς ἔκανε ἐλεημοσύνη, καὶ φιλούσανε τὴν ἄκρη της μὲ τὰ ὑγρά τους χείλια, ψελλίζοντας μιὰ εὐχή. Ἡ Βεατρίκη εἶχε περάσει μπροστὰ σὲ ὅλους· κανένας ἀπ' τοὺς φτωχούς της δὲν εἶχε μείνει χωρὶς ἐλεημοσύνη. Ἄξαφνα ὅμως, κάτου ἀπ' τὴν ἐξώπορτα, παρατήρησε μιὰ ἄγνωστη μορφή, ντυμένη μὲ κουρέλια καὶ φοβή-

θηκε. Ταράχτηκε. Ὅλους τοὺς ἄλλους φτωχοὺς τοὺς εἶχε γνωρίσει ἀπὸ μικρή, κι' ἡ ἐλεημοσύνη ποὺ τοὺς ἔδινε τῆς φαινότανε πολὺ φυσικὸ πρᾶγμα, ὅσο φυσικὸ τῆς φαινότανε νὰ βουτᾷ τὸ χέρι της στὰ μαρμάρινα δοχεῖα μὲ τὸν ἁγιασμό, ποὺ βρίσκουνται στὴν εἴσοδο κάθε ἐκκλησίας. Ποτὲ ὅμως ὡς τότε δὲν εἶχε φανταστεῖ πὼς μποροῦσε νὰ ὑπάρχουν καὶ ξένοι ζητιάνοι· πῶς μποροῦσανε νὰ νομίσουν πὼς εἶχαν τὸ δικαίωμα νὰ ζητᾶν ἐλεημοσύνη ἐνῶ ἦταν τελείως ἄγνωστοι; Δὲν ἦταν ἀνάποδο νὰ δίνῃ κανεὶς ἐλεημοσύνη σ' ἕναν ἄγνωστο; Κι' ἐνῶ τὰ σκοτεινὰ αὐτὰ συναισθήματα τὴν κρατοῦσαν συλλογισμένη, ἡ νέα πέρασε πλάϊ στὸν καινούργιο ζητιάνο, σὰν νὰ μὴν τὸν εἶχε παρατηρήσει καὶ μπῆκε καμαρωτὴ καὶ δροσάτη στὴν ἐκκλησία. Ὅταν ὅμως ἦρθε ἡ ὥρα νὰ προσευχηθῇ δὲν μπόρεσε νὰ θυμηθῇ καμμιὰ προσευχή. Τὴν κατέλαβε ἕνας φόβος, μήπως ξαναϊδῆ στὴν ἔξοδο, κοντὰ στὴν πόρτα, τὸν ·φτωχὸ χωρὶς νᾶχῃ κάμει αὐτὴ τίποτα γιὰ νὰ μαλακώσῃ τὴ φτώχια τους τώρα ποὺ κόντευε ἡ νύχτα, ποὺ κάνει τὴ φτώχεια πιὸ φριχτὴ καὶ πιὸ θλιβερὴ ἀκόμα. Ἡ Βεατρίκη ἔκαμε νόημα στὴν ἀκόλουθό της, ποὺχε τὰ χρήματα καὶ πῆγε στὴν εἴσοδο. Ἡ πόρτα εἶχε ἀδειάσει ἐν τῷ μεταξύ· ἀλλὰ ὁ ξένος ἦταν πάντα κεῖ, στηριγμένος σὲ μιὰ κολῶνα καὶ φαινότανε πὼς ἄκουγε προσεχτικὰ τὸν ψαλμὸ ποὔβγαινε ἀπ' τὴν ἐκκλησιὰ σὰν ἀπ' τὸν οὐρανό.

Τὸ πρόσωπό του ἦταν τελείως σχεδὸν σκεπασμένο, ὅπως γίνεται συχνὰ στοὺς λεπρούς, ποὺ δὲν ξεσκεπάζουν τὶς ἀπαίσιες πληγές τους παρὰ μόνο ὅταν εἶναι κανεὶς ὀρθὸς κοντά τους καὶ ξέρουν πὼς ἡ συμπόνοια κι' ἡ ἀηδία θὰ τοὺς βοηθήσουν. Ἡ Βεατρίκη δίστασε. Βαστοῦσε ἡ ἴδια, στὰ χέρια της, τὸ μικρὸ πουγγὶ κι' ἔβλεπε πὼς δὲν εἶχε μέσα παρὰ πολὺ λίγα νομίσματα. Πῆρε ὅμως μιὰ γρήγορη, ἀπόφαση, προχώρησε κατὰ τὸ ζητιᾶνο καὶ μὲ ἀβέβαιη, τραγουδιστὴ λίγο φωνή, εἶπε, χωρὶς νὰ σηκώσῃ τὰ μάτια της ἀπ' τὰ χέρια της:

— Δὲ θέλω νὰ σᾶς προσβάλλω, κύριε... Μοῦ φαίνεται πὼς κάτι σᾶς χρωστάω. Ὁ πατέρας σας, νομίζω, ἔφτιασε στὸ σπίτι μας, ἐκεῖνα τὰ ὡραία σιδερένια κάγκελα, ξέρετε, ποὺ στολίζουν τὴ σκάλα μας. Ἀργότερα, μιὰ μέρα, ηὗρα, στὴν κάμαρα... ὅπου συνείθιζε νὰ ἐργάζεται... αὐτὸ τὸ πουγγί... νομίζω πὼς τὄχασε... βέβαια.

Μὰ τὸ ἀδέξιο ψέμμα, ποὺ ξέφυγε ἀπ' τὰ χείλια της, τὴν ἔσπρωξε νὰ γονατίσῃ μπροστὰ στὸν ξένον. Ἄφισε τὸ πουγγὶ στὰ χέρια του, ποὺ τἄκουβε τὸ πανωφόρι, καὶ ψιθύρισε:

— Συγχωρῆστε με...

Ἡ Βεατρίκη εἶδε πὼς ὁ ζητιᾶνος ἔτρεμε. Ὕστερα ἔφυγε βιαστικά.

— Ἡ ἱστορία μου τελείωσε. Ὁ εὐγενέστατος Πάλλα ντέλι Ἀλμπίτσι κράτησε τὰ κουρέλια του. Μοίρασε ὅλην του τὴν περιουσία καὶ τριγύρισε τὴ χώρα φτωχὸς καὶ ξυπόλητος. Λένε πὼς ἀργότερα καθισε στὰ περίχωρα τοῦ Σουμπιάκο.

— Τί καιροί, τί καιροί! εἶπε ὁ καθηγητής. Καὶ γιατὶ ὅλ' αὐτά; θὰ γινόταν ἕνας ἔκφυλος κι' αὐτὸ τὸ περιστατικὸ τὸν ἔκαμε ἀλήτη, μανιακό. Κανεὶς βέβαια δὲ μιλάει σήμερα γι' αὐτόν.

— Πῶς, ἀπάντησα μὲ τρόπο, τὄνομά του ἀναφέρεται κάπου κάπου στὶς καθολικὲς ἐκκλησίες, γιατὶ ἅγιασε.

ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ ΤΩΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ

Η ΠΕΝΤΑΡΑ ΤΟΥ ΖΕΡΑΡ ΝΤΕ ΝΕΡΒΑΛ

Εἶναι γνωστὸ τὸ τραγικὸ τέλος τοῦ Γεράρδου ντὲ Νερβάλ, τοῦ συγγραφέως ποὺ ἔγραψε τὶς ***Κόρες τῆς Φωτιᾶς***, τὸ ***Ταξεῖδι στὴν Ἀνατολή***, τὴ ***Συλβία***, τοῦ ἁρμονικοῦ ποιητοῦ πού, πολὺ πρὶν ἀπὸ τὸν Βερλαίν, καθιέρωσε τὸ συνδυασμὸ τῆς ποιήσεως καὶ τῆς μουσικῆς: ἕνα χειμωνιάτικο πρωΐ, τὶς 25 Ἰανοαρίου 1855, τὸν ηὗραν κρεμασμένον σ' ἕνα φανάρι τῆς ὁδοῦ Βιέϊγ - Λαντέρν, ποὺ βρίσκεται κοντὰ στὸ Καὶ ντὲ Γκέβρ, στὴ θέση ὅπου τώρα εἶναι τὸ θέατρο Σάρα Μπερνάρ. Μία περίεργη ἀκουαρέλλα τοῦ Ζὺλ ντὲ Γκονκοὺρ μᾶς διεφύλαξε μιὰ ἀνάμνησῃ τοῦ βρώμικου αὐτοῦ δρόμου τοῦ παληοῦ Παρισιοῦ. Τὸ σῶμα τοῦ ποιητοῦ βρέθηκε, καθὼς λέγεται, ἀπὸ μιὰ παρέα μεθυσμένων ποὺ θεώρησαν πὼς θὰ ἦταν ὡραῖο ἀστεῖο νὰ τοῦ χώσουν τὸ καπέλλο ὡς τ' αὐτιά.

Ὁ Ζεράρ ντὲ Νερβὰλ κρεμασμένος

Ὑπετέθη ἀμέσως πὼς ἡ αὐτοκτονία αὐτὴ — γιατὶ δὲν ὑπῆρχε ἀμφιβολία πὼς ἐπρόκειτο περὶ αὐτοκτονίας—ὠφείλετο στὴ φτώχεια.

Ὁ Γεράρδος ντὲ Νερβάλ, ποὺ ζοῦσε πάντα μεροδοῦλι μεροφάγι, συνέλεξε ἄλλοτε, ὅταν ἦταν πλούσιος, ἀντικείμενα τέχνης, ποὺ ὑποχρεώθηκε ἀργότερα νὰ τὰ πουλήσῃ ἕνα-ἕνα. Μήπως τρελλάθηκε ἀ·τὸ τὸν ἀγῶνα ποὺ πάλευε γιὰ νὰ ζήσῃ, καὶ ποὺ δὲν ἤτανε γιὰ τὸν ξένοιαστον χαρακτῆρα του. Μὰ ὁ Θεόφιλος Γκωτιέ, ἕνας ἀπὸ τοὺς στενώτερούς του φίλους, δὲν ἤθελε νὰ παραδεχθῇ, «πρὸς τιμὴν τῶν Γραμμάτων», καθὼς ἔλεγε, πὼς τὸ φρικτὸ αὐτὸ τέλος δὲν ὠφείλετο σὲ μιὰ κρίση μανίας. Δὲ λησμονοῦσε πώς, πρὸ ὀλίγων ἐτῶν, ὁ ποιητὴς εἶχε κλεισθεῖ σὲ φρενοκομεῖο. Δὲν εἶχε γιατρευθεῖ τελείως ὅταν βγῆκε· τὸ πνεῦμα του ἦταν ἀκόμη σκοτεινιασμένο ἀπὸ τὶς ἀπόκρυφες ἐπιστῆμες καὶ τὴ νεκρομαντεία, ποὺ μελετοῦσε μὲ πᾶθος. Ἀπὸ αὐτὸ προῆλθε αὐτὴ ἡ ἀπελπισία ποὺ τὸν ἔσπρωξε στὸ θάνατο, νέον ἀκόμη, σὲ ἡλικία 47 ἐτῶν.

«Ὁ Γεράρδος δὲν ἦταν τελείως ἀπένταρος, ἔλεγε ὁ καλὸς Τεός, τὴν ἑπομένη τοῦ δράματος, σ' ἕνα φίλο του, ποὺ γνώριζε ἐπίσης τὸν ποιητή. Εἶχε πρῶτα - πρῶτα τὸ ταμεῖο τοῦ Γαλλικοῦ Θεάτρου, ὅπου ὁ Ἀρσὲν Οὐσὲ τοῦ εἶχε ἀνοίξει πίστωση, ἐξ αἰτίας τοῦ ***Δὸν Ἰάφεθ τῆς Ἀρμενίας*** τοῦ Σκαρών, ποὺ εἶχε ἀναλάβει νὰ συγχρονίσῃ. Πολλὲς ἐφημερίδες τὸν εἶχαν συνεργάτη, ὁ «Artiste», ἡ «Illustration» μεταξὺ ἄλλων. Τέλος οἱ στενοί του φίλοι ἦσαν ἕτοιμοι, τὸ ἤξερε, νὰ τοῦ δώσουν ὅ,τι ἤθελε».

Ἀλλὸ ὁ Μερύ, ποὺ εἶχε πρὸ ὀλίγου συνεργασθεῖ μὲ τὸν Γεράρδο ντὲ Νερβὰλ σ' ἕνα δρᾶμα, τὸ Imagier de Harlem, ποὺ ἐπαίζετο στὸ Πὸρτ - Σαὶν - Μαρτέν, ὁ Μερὺ δὲν ἦταν αὐτῆς τῆς γνώμης. Εἶχε τὴν ἰδέα πὼς ὁ Γεράρδος ντὲ Νερβὰλ εἶχε αὐτοκτονήσει, ἐπειδὴ εἶχε βαρεθεῖ τὴ ζωή του τὴν τόσο φτωχὴ καὶ τόσο ἀσταθῆ. Ἡ φαινομενικὴ ζωηρότης τοῦ ποιητοῦ ἦταν ἀπατηλή. Οἱ λέξεις του, οἱ πράξεις του, τὰ λαϊκὰ τραγούδια ποὺ τοῦ ἄρεσε νὰ τραγουδάῃ καὶ ποὺ τὸ ἐνδιαφέρον του ὡς λαογράφου, τὸν ἔκανε νὰ τὰ συλλέγῃ σὲ κάθε του ταξεῖδι, ἔδειχναν χαρακτῆρα μποέμ, ἀνθρώπου ποὺ εἶχε πάρει ἀπόφαση τὶς μεταβολὲς τῆς τύχης. Ἀλλά, παρ' ὅλα αὐτά, κάποιο μυστήριο τὸν τριγύριζε. Ἤξεραν πὼς εἶχε λίγον καιρὸ ποὺ καθότανε στὸ Σαὶν - Ζερμαίν, καὶ πήγαινε καθημερινῶς στὸ Παρίσι, ὅπου περνοῦσε συχνὰ τὴ νύχτα στὸ ξενοδοχεῖο — καὶ κάπου - κάπου στὸ δρόμο—ὅταν ὁ καιρὸς Ἐπέτρεπε τὶς νυκτοβατικὲς αὐτὲς ἰδιορρυθμίες. Μὰ αὐτὸ ἦταν ὅλο. Κανεὶς ἀπὸ τοὺς γνωστοὺς τοῦ ποιητῆ δὲν εἶχε ἰδεῖ τὸ σπίτι του. Τὸ ἔκρυβε τάχα ἀπὸ ὑπερηφάνεια καὶ ντροπή;

Αὐτὸ ἐπίστευε ὁ Μερύ. Καὶ ἕνα περιστατικὸ ποὺ διηγήθηκε στὸν Φιλιμπὲρ Ὠντεμπρὰν τὸν δικαιολογεῖ.

Δυὸ μέρες πρὶν ἀπὸ τὸ τραγικό του τέλος, ὁ Γεράρδος ντὲ Νερβὰλ εἶχε χτυπήσει τὴν πόρτα τοῦ Μερὺ στὴν ὁδὸν Λαμαρτίνου. Ἀλλὰ αὐτὸς ἔλειπε. Τότε ὁ Γεράρδος, ἔβγαλε ἀπὸ τὴν τσέπη του μιὰ πεντάρα, ἐχάραξε ἕνα σταυρό, καὶ τὴν ἔδωσε στὸν ὑπηρέτη τοῦ Μερύ.

«Ὅταν ἐπιστρέψῃ ὁ κύριός σας, τοῦ εἶπε, νὰ τοῦ δώσετε ἐκ μέρους μου.

Ὁ Μερύ, χωρὶς νὰ δώσῃ προσοχὴ σ' αὐτὴν τὴν πράξη τοῦ Γεράρδου ντὲ Νερβάλ, ἔδωσε τὴν πεντάρα στὸν ὑπηρέτη του. Ὅταν ὅμως ἔμαθε τὴν αὐτοκτονία τοῦ συνεργάτου του, θυμήθηκε αὐτὸ τὸ ἐπεισόδιο. Στὸ βάθος ἑνὸς συρταριοῦ βρέθηκε ἡ χάλκινη πεντάρα, ποὺ ἀπ' τὴ στιγμὴ ἐκείνη εἶχε γίνει φιλολογικὸ κειμήλιο.

Ο ΜΑΓΚΑΣ ΤΟΥ YORKSHIRE

ΕΝΑ ΠΟΡΤΡΑΙΤΟ ΤΟΥ ΦΙΛΙΠ ΣΝΟΟΥΝΤΕΝ

Ἂν θέλετε νὰ γνωρίσετε τὸν ἄνθρωπο, ἀκοῦστε τον. Δὲν ὑπάρχει ὁμιλία ποὺ νὰ μοιάζῃ μὲ τὴ δική του. Καμμιὰ τέχνη, ἐκτὸς ποῦ καὶ ποῦ κανένας ἔξυπνος λόγος. Καμμιὰ φροντὶς γιὰ τὴν ὁμαλότητα τῆς περιόδου καὶ τὴν ἁρμονία τῆς φράσεως. Οἱ λόγοι τοῦ κ. Σνόουντεν εἶναι γυμνοὶ καὶ ὠμοί. Ὁ λόγος γι' αὐτὸν δὲν διακρίνεται ἀπὸ τὴν πράξη. Κάθε φορὰ ποὺ μιλεῖ λύει ἕνα πρόβλημα, καθορίζει μιὰ κατάσταση. Τὰ δεύτερα λόγια δὲν ἀναιροῦν ποτὲ τὰ πρῶτα.

Ὁ κ. Φίλιπ Σνόουντεν χαρακτηρίζεται ἰδίως ἀπὸ τὸ μικρὸ ζωηρὸ καὶ σκοτεινὸ μάτι του, ποὺ στολίζεται ἀπὸ ἕνα καμπυλωτὸ φρῦδι ποὺ γυρίζει πρὸς τὰ ἐπάνω, περίεργο πάντα, ποτὲ ὅμως ἔκπληκτο.

Κανένα μειδίαμα δὲν διαστέλλει τὸ ἀνήσυχο αὐτὸ πρόσωπο, ὅπου ὁ πυρετὸς τῆς ἐπιθυμίας ἔσκαψε τὰ μάγουλα καὶ ξεθώριασε τὰ χείλη.

Ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη ἦταν ὑπαλληλίσκος στὸ Σίβιλ Σέρβις. Ἕνα τυχαῖο περιστατικὸ διέκοψε ἕνα ἀκίνδυνο καὶ ἄδοξο στάδιο καὶ τὸν ἔρριξε στὴν πάλη τῶν τάξεων. Μία δραστηριότης, ποὺ δὲν ἐλαττώθηκε ἀπὸ τὴν ἡλικία — ὁ κ. Σνόουντεν ἐγεννήθη τὸ 1864 — τὸν προώριζε εἰδικώτερα γιὰ τὶς μεγάλες προσηλυτιστικὲς ἐπιχειρήσεις. Ἔγινε προπαγανδιστὴς τοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος καὶ ἀπὸ τὰ πρῶτα του βήματα συνήντησε τὸν Ράμσεϋ Μὰκ Δόναλδ καὶ τὴ γυναῖκα του. Αὐτὲς ἦσαν οἱ ἀρχὲς μιᾶς ὁμάδος ποὺ διατηρεῖται ἀκόμη, παρ' ὅλον τὸν ἀνταγονισμὸ τῶν χαρακτήρων καὶ τὴ διαφορὰ τῶν μεθόδων. Ἡ ταυτότης τῶν ἀντιλήψεων ἦταν ἀρκετὰ δυνατὴ ὥστε νὰ ἀντισταθῇ στὶς δοκιμασίες καὶ στὶς κομματικὲς ἀντιζηλίες. Ἐδῶ, ὁ Ράμσεϋ Μὰκ Δόναλδ, μετριόφρων, ψηλός, δυνατός, προσεκτικός· ἐκεῖ, ὁ Σνόουντεν, στεγνὸς καὶ σκληρός, πολεμικός, ἀπολύτως βέβαιος γιὰ ὅ,τι κάνει. Ἀλλὰ πάντοτε ὑπῆρξε ὁ δεύτερος παράγων τοῦ κόμματος. Οἱ κακὲς γλῶσσες βεβαιοῦν πὼς δὲν ἐσυγχώρεσε ποτὲ τὸν ἀρχηγό του.

*
* *

Γιατὶ ὁ κ. Σνόουντεν εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς σπανίους ἐκείνους ἄνδρας στοὺς ὁποίους ἡ τύχη δὲν εἶχε καμμία ἐπίδραση. Εἶναι ἐκ φύσεως πολιτικός, ἀλλά, ἂν μοῦ ἐπιτραπῇ ἡ ἔκφρασις, πολιτικὸς σταματισμένος. Τίποτε δὲν τὸν ἔκαμε νὰ προοδεύσῃ. Μία αἰφνιδία ἄνοδος τὸν καιρὸ ὅπου τόσοι ἄλλοι διατηροῦν τὶς ἐλπίδες τους, γεγονότα ἐξαιρετικῆς σημασίας, ἂν ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν οἱ καταστροφές τους· ἕνα μέλλον γεμᾶτο σκοτεινὰ σημεῖα· ἐπανειλημμένες συνομωσίες, ἄσβεστα μίση, ἀκόρεστες φιλοδοξίες· ὁ ἐχθρὸς ἐπὶ τὰς πύλας· τὸ δημόσιο ταμεῖο ἐξηντλημένο· ὁ στρατιώτης ποὺ στρατοπεδεύει στὴ γειτονικὴ χώρα· οἱ φυλακὲς γεμᾶτες ἠττημένους τῶν ἐμφυλίων ἀγώνων· τὸ πένθος στὶς ψυχές, ἡ ἀνησυχία στὰ πνεύματα, ἀπὸ ὅλες αὐτὲς τὶς αἰτίες ποὺ διεγείρουν τὴ διάνοια καὶ δεκαπλασιάζουν τὶς δυνάμεις τῆς καρδιᾶς, καμμία δὲν ἀνύψωσε τὴ δική του. Ὁ ἀνθρωπάκος αὐτὸς ποὺ κινῆται μὲ μιὰ ζωηρότητα ἀμείωτη ἐκπλήττει· δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ καταλάβῃ ἀμέσως ποιὸ ἐλατήριο τὸν κινεῖ, ἂν ὅμως τὸν παρατηρήσῃ προσεκτικὰ θὰ ἰδῇ ὅτι κυρίως ἀγαπάει τὴν ἐξουσία. Ἂν ὅλες του οἱ πράξεις, ὅλα ὅσα ἔγραψε, ἀναχθοῦν σ' αὐτό, βλέπει κανεὶς ὅτι ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴ φιλοδοξία του. Τὸ μίσος του ἐναντίον τῆς Γαλλίας, κατὰ τὸν μεγάλο πόλεμο καὶ μετὰ ἀπ' αὐτὸν ἐκολάκευε τοὺς ἐργατικούς· ἡ στάσις του στὴ Χάγη ἐκολάκευε τὴ βρεττανικὴ ὑπερηφάνεια. Ἀπὸ ὅταν ἀνεμίχθη μὲ τὴν πολιτικὴν ἐχρησιμοποίησε χίλιους δυὸ τρόπους γιὰ νὰ φθάσῃ στὴν ἐξουσία καὶ νὰ τὴ διατηρήσῃ.

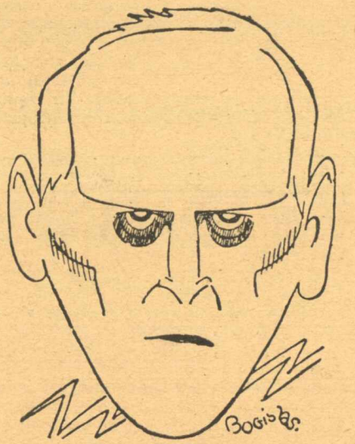

Φίλιπ Σνόουντεν

*
* *

Ὅπως καὶ ὁ Ράμσεϋ Μὰκ Δόναλδ, ἔτσι καὶ αὐτὸς διεμαρτυρήθη τὸ 1914 ἐναντίον τῆς κηρύξεως πολέμου· ὅπως καὶ ἐκεῖνος, ἔτσι καὶ αὐτὸς ἤθελε τὴν εἰρήνη τὸ 1917.

Σὲ ἕνα ἀπὸ τὰ ἐμβριθῆ του συγγράμματα ἐπὶ τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς, ὁ Ζὰκ Μπαρντοὺ διηγεῖται μὲ ποιὸν τρόπο ὁ κ. Σνόουντεν ἐπενέβη σὲ μιὰ συνεδρίαση τοῦ ἐργατικοῦ κόμματος, ποὺ ἐπρόκειτο νὰ λάβῃ ἀποφάσεις γιὰ τὴ συμμετοχή του στὴν συνδιάσκεψη τῆς Στοκχόλμης.

«Οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς μειοψηφίας ποὺ θὰ μεταβοῦν στὴ Στοκχόλμη, φώναξε ὁ Σνόουντεν, δὲν πρέπει νὰ φιμωθοῦν ἀπὸ τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς πλειοψηφίας. Θὰ πᾶμε ἐκεῖ νὰ ποῦμε πὼς ἀρκετὰ βάστηξε τὸ μακελλειό. Θὰ πᾶμε νὰ ποῦμε πὼς τὸν πόλεμο δὲν τὸν ἔκαμαν οἱ λαοί, ἀλλὰ οἱ κυβερνήσεις. Θὰ πᾶμε νὰ ποῦμε πὼς δὲν πρόκειται περὶ ὑποθέσεως ποὺ ἐνδιαφέρει τοὺς συμμάχους, ἀλλὰ ποὺ ἀφορᾶ τοὺς λαούς!».

Στὶς 20 Μαρτίου 1923, σ' ἕνα λόγο του στὸ ἀγγλικὸ καινοβούλιο διεπίστωνε «τὴν ἀποτυχία τοῦ καπιταλιστικοῦ συστήματος εἰς τὴν προσπάθειά του νὰ χρησιμοποιήσῃ καὶ νὰ ὀργανώσῃ καταλήλως τὰ φυσικὰ πλούτη καὶ τὰς παραγωγικὰς δυνάμεις...»

Αἱ μέθοδοι τοῦ κ. Σνόουντεν ἔμειναν ἀμετάβλητοι. Οἱ Γάλλοι ἀντιπρόσωποι στὴ Χάγη τὸ διεπίστωσαν. Οἱ σκοποὶ ὅμως ἄλλαξαν. Τώρα δὲν πρόκειται νὰ ἐνσπείρῃ τὸν πανικὸ στοὺς καπιταλιστάς, πρέπει νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν ἐργατικὴ κυβέρνηση, νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ἐμπιστοσύνη τῶν ἐμπόρων τοῦ Σίτυ, νὰ ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὸ πνεῦμα τους τὸ φάσμα τῆς ἐθνικοποιήσεως τῆς βιομηχανίας.

Παρ' ὅλη τὴν ἀντιπάθεια, ποὺ ὁ κ. Ράμσεϋ Μὰκ Δόναλδ αἰσθάνεται γιὰ τὸν Σνόουντεν, τοῦ ἐνεπιστεύθη τὸ σπουδαιότερο χαρτοφυλάκιο. Καὶ ἡ ἐκλογή του δὲν ἦταν ἄσχημη ἀφοῦ τὸ Σίτυ κατεκτήθη ἀπὸ τὴν οἰκονομική του ἱκανότητα καὶ συγχρόνως οἱ σοσιαλισταὶ ὅλων τῶν ἐθνῶν ἐπήνεσαν τὴν ἀδιαλλαξία του.

GEORGES SUAREZ

VELJKO PETROVITCH

ΕΝΑ ΧΩΡΑΤΟ

Ὁ Βέλικο Πέτροβιτς, ποιητὴς καὶ πεζογράφος μεγάλης ἀξίας κατώρθωσε, στὰ ποιήματά του, ποὺ γραψε στὰ τελευταῖα χρόνια πρὶν ἀπ' τὸ μεγάλο πόλεμο, νὰ ἐκφράση ὅλη τὴ μαχητικότητα καὶ τὸν πατριωτισμὸ ποὺ χαρακτηρίζει τὴ φυλή του πού, ὅταν τὴν ξύπνησε ἡ σκληρὴ πραγματικότητα τῆς ζωῆς, κατάλαβε ἐπιτέλους τὴν ἀνάγκη μιᾶς ἄμεσης ἀνανέωσης. Μετὰ τὸν πόλεμο ἀφιερώθηκε ἰδίως στὴ δημοσίευση μυθιστορημάτων σπανίας παρατηρητικότητας καὶ ρεαλιστικῶν λεπτομερειῶν.

ίμωνε ἡ νύχτα. Στοὺς πάγκους τοῦ μοναστηριοῦ, γύρω ἀπ' τὸ τραπέζι, καθόντουσαν κουρασμένοι ἀπὸ ὁλόκληρης μέρας κυνῆγι καὶ τρώγανε σὰν πεινασμένοι λύκοι. Ἤσαντε καμμιὰ εἰκοσαριά.

Εἴχανε ψήσει στὴ σούβλα κάτι γαλλοποῦλες, δυὸ γουρουνόπουλα κι' εἶχαν περάσει πουλιὰ σὲ κάτι σοῦβλες πέντε πόδια μάκρος ἡ κάθε μιά. Σὲ δυὸ μεγάλα καζάνια τῶν δέκα ὀκάδων, εἶχαν ψήσει κοτόπουλα κι' εἶχαν φτιάξει γλυκά.

Ὁ ἡγούμενος τοῦ μοναστηριοῦ ἦταν ἕνας ἄντρας ὡς σαράντα χρόνων μὲ μαῦρα ἀραιὰ γένεια, ποὺ ἄφιναν νὰ φαίνουνται τὰ ὠχρά του μάγουλα. Τὰ μάτια του ἦταν γαλανά, λίγο πεταχτά, τὰ χείλια του λεπτὰ καὶ σφιχτά. Δὲ χαιρότανε τόσο τὸ κρασί, ὅσο τὸ θόρυβο καὶ τὸ θέαμα τῆς ζωηρότητας τῶν ἄλλων. Γι' αὐτὸ φοβώτανε μὴν τύχει καὶ μελαγχολήσουνε ἢ μὴν ἀρχίσουνε νὰ μιλᾶνε γιὰ πολιτικὰ ἢ γιὰ πατριωτικὰ κι' ἤξερε πὼς αὐτὲς οἱ κουβέντες εἶναι σωστὲς μπόμπες, καὶ στὶς στενώτερες παρέες ἀκόμα. Γι' αὐτὸ ἔκαμε νόημα στὸ διάκο κι' εἶπε καὶ τοῦ δασοφύλακα νἄρθῃ. Κι' ἐνῶ ὁ διάκος ἄρχισε νὰ τραγουδάῃ τραγούδια κάπως πεταχτά, ὁ δασοφύλακας βγῆκε ἔξω γιὰ νὰ τοιμάσῃ μιὰ ἔκπληξη.

Σὲ μιὰ ὥρα ἕνας γέρος χωριάτης μπῆκε στὴν αἴθουσα. Πῆγε πρῶτα - πρῶτα στὸν ἡγούμενο καὶ τοῦ φίλησε τὸ χέρι. Ὕστερα τὸν βάλανε νὰ καθίσῃ κοντὰ στὸ διάκο, καὶ τοῦ φέραν ἕνα σταμνὶ κρασὶ κι' ἕνα ποτῆρι ψωμὶ καὶ ψητό. Πολλοὶ ἀπ' τὴν παρέα δὲν τὸ γνωρίσανε. Μὰ οἱ γνωστοί, ὁ γιατρός, ὁ συμβολαιογράφος κι' ὁ Στάντχοαρ σὰν τὸν εἶδαν ἄρχισαν τὰ γέλοια.

— Βρὲ σύ 'σαι Γκάβρο; Καλὴ ὄρεξη Γκάβρο. Γιόμα εἶναι γιὰ δεῖπνο;

— Δόξα νἄχῃ ὁ θεὸς καὶ τὸ μοναστῆρι του γιὰ γιόμα μοῦ φαίνεται· στὴν ὑγειά σας ἀφεντάδες! εἶπε μὲ τρεμάμενη φωνὴ ὁ γέρος, σκουπίζοντας τὸ στόμα του μὲ τὸ χέρι του.

Οἱ γνωστοὶ τὸν κοροϊδεύανε μὰ ἕνας νέος Κροάτης, ποὺ βρισκότανε μαζὺ μὲ τοὺς κυνηγούς, δὲν παρακαταλάβαινε ὅλες αὐτὲς τὶς κοροϊδίες.

— Ἄ, δὲν τὸν ξέρεις τὸν μπάρμπα! Das ist ein Typus sag' ich Ihnen! Εἶν' ὁ γουρουνοβοσκὸς τοῦ μοναστηριοῦ. Κάτσε νὰ μᾶς πῇ τὴν ἐρωτικὴ του ἱστορία καὶ θὰ πεθάνῃς στὰ γέλια. Εἶναι τὸ μόνο ἐπεισόδιο τῆς ζωῆς του καὶ τὸ μόνο νούμερο ποὺχει τὸ ρεπερτόριο τοῦ μοναστηριοῦ. Νὰ δῇς τί ἀστεῖος εἶναι ποὺ κάθε φορὰ τὰ λέει ὅλα ἴδια. Τὰ ξέρουμε ὅλοι ἀπ' ὄξω· μὰ πάλι δὲν μποροῦμε νὰ μὴ γελάσουμε...

— Ἡ Σόϊκα σου Γκάβρο σοῦδωσε φαίνεται χοιρομέρι γιὰ τὸ βράδυ, τὸν κοροϊδεψε ὁ γιατρός.

— Ἔλα μπάρμπα - Γκάβρο, τοῦπε ἕνας πῶς παντρέφτηκες; Τὸ ξεχάσαμε ἀπὸ τότε ποὺχεις νὰ μᾶς τὸ πῇς.

Ὁ διάκος τοῦδινε θάρρος, ἐνῶ μὲ τὸν ἀγκῶνα σκουντοῦσε τοὺς πλαϊνούς του κι' ἔβανε καὶ τὸ χέρι του μπροστὰ στὸ στόμα γιὰ νὰ μὴ γελάσῃ.

Ὁ γέρος ἤπιε ἀκόμα δυὸ ποτῆρια κρασί, κοκκίνησε κι' ἄρχισε:

— Κι' ἐγὼ εἶμαι ἀπ' αὐτὸ τὸ μοναστῆρι. Ἐκεῖ γεννήθηκα, σ' ἕνα μετόχι του, ἐκεῖ 'ναι θαμένοι οἱ γονιοί μου, ἐκεῖ μεγάλωσα, ἐκεῖ ἔζησα, ἐκεῖ γέρασα, ἐκεῖ θὰ πεθάνω, ἂν θέλῃ ὁ Θεὸς σὲ λίγες μέρες καὶ τὸ μοναστῆρι δὲ θ' ἀρνηθῇ νὰ μᾶς θάψῃ, ἐμένα καὶ τὴ γρηά μου. Γρήγορα ἔμεινα χωρὶς γονιούς, καὶ τότε ὁ μακαρίτης ὁ ἡγούμενος ὁ Σάβα μοῦπε: «παιδί μου, ἀπὸ τώρα ὁ Ἅγιος Στέφανος θἄν ὁ πατέρας σου κι' ἡ μάνα σου. Θέλεις νὰ γίνῃς φάβρος, περβολάρης, ἢ θέλεις καλύτερα νὰ φυλᾶς τὰ γουροῦνια; Διάλεξε...». Τὰ γουρούνια θὰ φυλάω, ἐξ αἰτίας ποὺ βόσκουνε, γιατὶ ἀγάπαγα τὴ Σόϊκα, ποὺναι τώρα γρηά μου, μὰ τότε ἔβοσκε χῆνες στὸ λειβάδι... Ξέρετε, ἦταν πολὺ ὄμορφη, ἴδια μὲ μένα στὰ χρόνια, δεκατεσσάρων χρόνων. Κι' ἐκείνη εἶχε ἀναθρεφτεῖ στὸ μοναστῆρι. Μὰ πολὺ ἐργατικὴ καὶ πολὺ σοβαρή. Κι' ἐγὼ ἤμουνα τότε παλλικάρι! Τί θᾶμα ἔκαμε ὁ Θεός! Κι' ἐκείνη, θὰ δεχτῇ ἢ ὄχι, σὰν θὰ τῆς φέρω φράουλες κι' ὥριμα μῆλα; Κι' ἐκεῖνο ποὺ μὲ τραβάει σ' αὐτὴν εἶναι πὼς μὲ μαλώνει, μὲ στραβοκυττάει, μοῦ στρίβει τὴν πλάτη καὶ σηκώνει τοὺς ὤμους της. Μὰ σ' ἕνα χρόνο τὴ φέρνουνε στὴν κουζίνα τοῦ μοναστηριοῦ γιὰ νὰ βοηθάῃ... Κι' ἐγὼ ὁ κακόμοιρος μὲ τὰ γουροῦνια. Δὲν τὸ χώνευα. Ὅταν ἔβρισκα καιρὸ ἔτρεχα σ' αὐτήν, κι' ἐκείνη ὅλο καὶ μαλακώτερη... Εἶπε, δὲν πειράζει ποῦσαι γουρουνοβοσκός· εἶπε, κι' ἐγὼ δὲν εἶμαι δεσποινίς, οὔτε κι' ὄμορφη· κι' ἐγὼ ἔφερνα ὅ,τι ἔβρισκα κι' ὅ,τι ἔπιανα στὸ κυνῆγι: πέρδικες καὶ γαρίδες καὶ μελόπηττες, ἴσαμε ποὺ ὁ παπᾶ - Κυριάκος μὲ τσάκωσε καὶ μὲ βάρεσε μ' ἕνα μπαστοῦνι. —Κύτταξε μὴ σὲ ξανατσακώσω Κι' ἔτσι δὲ μπόρηγα πιὰ νὰ τὴν δῶ τὴ Σόϊκα μου. Δὲ βάσταξα καὶ μιὰ καὶ δυὸ στὸν ἡγούμενο: τὸ καὶ τό, καὶ φχαριστῶ γιὰ τὸ ψωμὶ ποὺ μοῦ δίνει τὸ μοναστῆρι, δὲ βαστάω καὶ νὰ μ' ἀφίσῃ, νὰ φύγω νὰ πάω ὅπου - ὅπου, στὴ στρατώνα ἢ στὴ φάμπρικα... Μὲ παρατήρησε, κι' ὕστερα μαλακά, σὰν πατέρας, μὲ ξομολογάει... Ὁ ἡγούμενος ὁ Σάβα γέλασε, ἦταν καλὸς ἄνθρωπος, εἶχε σκάσει στὰ γέλια, καὶ τότε φώναξε τὸν παπᾶ - Κυριάκο. Μιλᾶνε σιγά, κι' ὕστερα φωνάζουν τὴ Σόϊκα. Μᾶς βάνει νὰ σταθοῦμε μπροστά του, αὐτὴν καὶ μένα, καὶ μᾶς κυττάει χωρὶς νὰ μιλήσῃ· ἡ καρδιά μας βάραγε δυνατά. Κι'

Ἕνας γέρος χωριάτης μπῆκε στὴν αἴθουσα

ἄξαφνα ὁ παπᾶ - Κυριάκος μίλησε τῆς Σόϊκας καὶ τῆς εἶπε:

— Νά, Σόϊκα, αὐτὸς ποὺ θέλει νὰ σὲ πάρῃ· λέει πὼς σ' ἀγαπάει, ὁ ἡγούμενος συμφωνάει, κι' ἐγὼ τὸ ἴδιο. Τί λές;

Ἐγὼ φοβόμουνα κι' αὐτὴ κάνει ἀπότομα:

— Δὲ θέλω, δὲν τοῦ κάνω.

Σὰ νὰ πάτησα σ' ἀναμμένα κάρβουνα· ἐκείνη εἶναι ὠχρὴ καὶ τρέμει σὰν τὸ καλάμι, κι' ἡ καρδιά μου φουσκώνει, καὶ σκέφτουμαι πὼς ντρέπεται καὶ τὴ σκουντάω μὲ τὸν ἀγκῶνα:

— Τρελλάθηκες; ποιὰ κάνει τότε σ' ἕνα γουρουνοβοσκό; Δέσποτα — εἶπα — κοντέσσα νὰ μοῦ δίνανε δὲ θὰ τὴν ἤθελα, μόνο τὴ Σόϊκα θέλω.

Ὁ παπᾶ-Κυριάκος σηκώθηκε καὶ περπάταγε συλλογισμένος, ὕστερα σταμάτησε κοντά της, σούφρωσε τὰ φρύδια του καὶ τῆς φώναξε μ' ὅλη του τὴ δύναμη:

— Τὴ γνώμη σου σοῦ ζητήσανε; Ὁ ἡγούμενος ἔδωκε τὴν εὐλογία του. Σὲ τρεῖς βδομάδες θὰ παντρεφτῆτε.

Κανένας δὲν εἶναι πιὸ εὐτυχισμένος ἀπὸ μένα καὶ τὰ γουρούνια τοῦ μοναστηριοῦ μοῦ φαίνουνται ὀμορφώτερα καὶ κι' ἀλαφρότερα ἀπὸ καναρίνια. Μὰ ἡ Σόϊκα δὲ σηκώνει τὰ μάτια της. Κεντάει, ἑτοιμάζει τὰ προικιά της, μὰ σωπαίνει Ἂν τὴ ρωτήσω γιατὶ σωπαίνει, ἀρχίζει νὰ τρέμῃ σὰν τὰ φύλλα τῆς λεύκας, κουνάει τὸ κεφάλι της, λέει πὼς δὲν εἶν' ἀλήθεια, λέει πὼς μ' ἀγαπάει, μοῦ ρίχνει μιὰ ματιά, βάνει τὰ κλάμματα καὶ φεύγει τρεχάλα... Κι' ἡ καρδιά μου λυώνει σὰν τὴ ζάχαρη στὴ φωτιά. Εἶμαι εὐχαριστημένος κι' ἔχω ὄρεξη νὰ κλάψω... Ἄχ, ἀφεντάδες μου, μιὰ φορὰ εἶν' ὁ ἄνθρωπος νέος, μιὰ φορὰ ἀγαπάει ἔτσι... Ὅταν παντρεφτήκαμε ἦταν κι' ὁ μακαρίτης ὁ ἡγούμενος, κι' ὁ παπᾶ - Κυριάκος μᾶς βλόγησε, κ' ἦταν ὄμορφα.

— Ἄχ ἀφεντάδες μου, λέω σὲ κάθε χριστιανό, ὁ Θεὸς νὰ τὸν φυλάῃ ἀπ' ὅ,τι τράβηξα. Στὸ τέλος, ἔφτασε τὸ βράδυ. Εἶχαν κιόλας ἀρχίσει, ξέρετε τὶς χωριάτικες συνήθειες, νὰ τραγουδᾶνε, νὰ φωνάζουνε, νὰ φυσᾶνε καραμοῦζες κι' ἔτσι μᾶς σπρώξανε μπροστά τους, καὶ τοὺς δυό μας, ποὺ δὲν ξέραμε τί μᾶς γινότανε, καὶ μᾶς κλείσανε στὴ χαμοκέλλα... Ξέρω μόνο πὼς τ' αὐτιά μου βουΐζανε· δὲν ἄκουγα τὸ θόρυβο κι' ὅταν κατάλαβα πὼς ἤτανε χωρὶς στεφάνι, ξεκούμπωτη, ὀρθὴ κοντὰ στὴν ψάθα καὶ μοῦ γύριζε τὴν πλάτη, ἡ καρδιά μου πῆγε νὰ σκάσῃ. Ἤθελα κάτι νὰ πῶ, μὰ τὰ δόντια μου τρίζανε... Πάω κοντά της σιγὰ - σιγὰ καὶ τὴν ἀγκαλιάζω:

— Σόϊκα, τώρα εἶσαι δική μου. Ἐκείνη ἀλαφιάζεται καὶ τραβιέται.

— Ἄσε με! Δὲ θέλω.

— Εἶσαι δική μου γιὰ πάντα.

— Μὴ μ' ἀγγίζεις, σὲ παρακαλῶ! εἶπε κι' ἔκλαιγε.

Κι' ἐγώ, γέλασα ἀπὸ εὐτυχία ποὺ μὲ φοβώτανε μένα, τὸν ἄντρα.

— Μὴ φοβᾶσαι Σόϊκα μου, ψυχή μου, τῆς εἶπα γλυκά, πάω σὲ μιὰ σκοτεινὴ γωνιά, θὰ σοῦ γυρίσω τὴν πλάτη, θὰ γδυθῇς, καρδιά μου, τῆς λέω καὶ ξαπλώσου.

— Δὲ θέλω, δὲ θέλω! Φύγε! μοῦ ξανάπε μ' ἀναφυλλητά, κι' ὅλο καὶ πιὸ λυπημένη. Κι' ἐγὼ λυπόμουνα ποὺβλεπα τέτοια παρθενικὴ ντροπή. Κάτι ἔβαλα στὸ νοῦ μου.

— Γιατί νὰ φύγω, ψυχή μου; ἀφοῦ εἶμαι ἄντρας σου καὶ σὺ γυναίκα μου;

(Ὁ μπάρμπα - Γκάβρο, χαμήλωσε τὴ φωνή του καὶ σκούπισε τὰ δάκρυα ποὺ τοῦ πέφταν ἀπ' τὰ μάτια).

— Γιατί νὰ μὴ σ' ἀγγίξω, Σόϊκα, Σοϊκούλα μου;

— Δὲν εἶμαι παρθένα! ψιθύρισε αὐτή, χωρὶς νὰ σηκώσῃ τὸ κεφάλι της, ποὺ τὄχε γύρει στὰ γόνατά της.

(Μωρ' τί λές; κάμαν οἱ ἄλλοι ποὺ ἀκούγανε, κι' ὅλοι σκάσανε στὰ γέλια).

— Τί λές; τὴ ρώτησα ὁ κακομοίρης, κι' ὅλα ἀρχίσανε νὰ γυρνᾶνε γύρω μου.

— Δὲν εἶμαι παρθένα, ξανάπε, κι' ἐκείνη ἡ καϋμένη καὶ ξανάβαλε τὰ κλάματα. Κι' ἐγώ, τὴν ἔσπρωξα. Ἔπεσε χάμου σὰν ξύλο.

— Γιατὶ δὲ μοῦ τόλεγες νωρίτερα, ποὺ νὰ σὲ πάρῃ ὁ διάολος!

Ἔμεινε ἀπλωμένη χάμου, ἔτρεμε καὶ φώναζε.

— Μίλα ντὲ ποὺ σ' ἀρωτάω; Κι' ἔκαμα νὰ τὴ δείρω. Γιατὶ δὲ μοῦ τόλεγες πιὸ μπροστά;

— Δὲν κότταξα.

— Μὲ φοβήθηκες;

— Σ' ἀγάπησα.

— Ὤχ! κι' αὐτὴ ἡ ἀγάπη σου! Καὶ τί νὰ σὲ κάμω τώρα;

— Σκότωσέ με!

— Καὶ πῶς νὰ σὲ σκοτώσω, ποὺ σ' ἀγαπάω κι' ἐγώ;

Τὴν ἐσήκωσα, τὴν ἔβαλα κοντά μου καὶ κλάψαμε, κλάψαμε κι' οἱ δυό μας· ὅταν οἱ καλεσμένοι βροντήξανε στὴν πόρτα, ἐμεῖς καθόμαστε ἀκόμα καὶ κλαίγαμε.

Μὰ νὰ τον καὶ κατέβαινε στοὺς κάμπους καβαλλάρης
(Εἰκονογράφηση Γ. Οἰκονομίδη)

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Ποιὸς ἔχει πέτρινη καρδιὰ θέλω νὰ μὴ ραΐσῃ
νὰ πῶ τραγοῦδι χλιβερὸ καὶ παραπονεμένο·
μηδ' ἀπὸ χήρες τ' ἄκουσα, μηδ' ἀπὸ παντρεμένες,
τοῦ Χάρου ἡ μάνα τῶλεγε, τῶσουρνε μοιρολόγι:
Ποῦχουν παιδιὰ ἂς τὰ κρύψουνε κι' ἀδέρφια ἂς τὰ φυλᾶνε,
γυναῖκες τῶν καλῶν ἀντρῶν νὰ κρύψουνε τοὺς ἄντρες
Γιατ' ἔχω γυιὸ κυνηγητή, γιατ' ἔχω γυιὸ κουρσάρο·
οὔλο τὶς νύχτες περπατεῖ καὶ τὶς αὐγὲς κουρσέβει,
κι' ὁπόβρῃ τρεῖς παίρνει τοὺς δυό, κι' ὁπόβρῃ δυὸ τὸν ἕνα,
κι' ὁπόβρῃ ἕνα μοναχό, κι' ἐκεῖνον ξεκληρίζει.
Μὰ νὰ τὸν καὶ κατέβαινε στοὺς κάμπους καβαλλάρης
μαῦρος ἦταν, μαῦρα φορεῖ, μαῦρο καὶ τἄλογό του
Σέρνει στιλέτα δίκοπα σπαθιὰ ξεγυμνωμένα
Στιλέτα τἄχει γιὰ καρδιαῖς, σπαθιὰ γιὰ τὰ κεφάλια..

Ἀπὸ τὴ συλλογὴ δημοτικῶν τραγουδιῶν τοῦ κ. Γιάννη Σκαρίμπα

ΠΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΑ

Ὁ Ψυχάρης

Ο θάνατος τοῦ Ψυχάρη εἶναι μιὰ ἐθνικὴ ἀπώλεια. Δὲν χάνει μονάχα ἡ φιλολογία ἕνα σπάνιο καὶ μοναδικὸ ἐργάτη της, ἀλλὰ χάνει ὁ τόπος ἕνα ζωντανὸ παράδειγμα ἐπιμονῆς, εἰλικρίνειας, αὐτοθυσίας, ἀδιακόπου μόχθου, χάνει τὴ μορφὴ ἑνὸς στρατιώτη ποὺ δὲν λύγισε στὶς ἐπιθέσεις ὑπούλων ἐχθρῶν, στὰ φαρμακερὰ βέλη ἀντιπάλων ποὺ εἶχαν περιεργότατες ἀντιλήψεις περὶ τιμῆς. Ἡ ζωή του ὑπῆρξε ἕνα ζωντανὸ παράδειγμα γιὰ τοὺς νέους. Τί σημασία ἔχει ἂν ὁ Ψυχάρης σὲ μιὰ λέξη ἔκαμε σφαλερὴ ἐτυμολογικὴ ἑρμηνεία καὶ ποιὸς σκοτίζεται νὰ ψυχολογήσῃ τέτοιες λεπτομέρειες, ὅταν μπροστά του ἔχει θεώρατο πλατάνι, ἀγέραστο κι' ἄφοβο θηρίο τὸν πολεμιστή, τὸν ἰδεολόγο, τὴ σημαία. Γιατὶ σημαία ἦταν ὁ Ψυχάρης, σημαία ποὺ κρατήθηκε καθαρὴ καὶ δὲν κουρελιάστηκε ἀπὸ ἀνέμους καὶ μπόρες ἀλλὰ φανάτησε καὶ στήριξε καὶ ἐμψύχωσε κι' ἄλλους ποὺ καλοῦνται νὰ συνεχίσουν τὸν ἀγῶνα. Αὐτὸς ἦταν ὁ Ψυχάρης ποὺ θὰ μείνῃ πάντα ζωντανὸς στὴ συνείδηση τοῦ Ἔθνους.

Ἐξευτελισμοὶ

Ορισμένες πράξεις μερικῶν ὑπηρεσιῶν ἐκθέτουν τὴ σοβαρότητα τοῦ κράτους στὰ μάτια κσὶ τῶν πιὸ ἁπλοϊκῶν πολιτῶν του. Ἂν ὁ θυμὸς καὶ οἱ ὑστερισμοὶ εἶναι ἐκδηλώσεις πολὺ ἐπιζήμιες γιὰ τοὺς κοινοὺς ἀνθρώπους, γιὰ τὸ ἐπίσημο κράτος εἶναι φαινόμενα προωρισμένα νὰ τὸ ἐξευτελίζουν στὶς συνειδήσεις τῶν πολιτῶν του. Δὲν ἐπιτρέπεται στὸ κράτος νὰ θυμώνῃ, νὰ χάνῃ τὴν ψυχραιμία του, νὰ προχωρῇ σὲ βιαστικὲς ἐνέργειες καὶ σπασμωδικὰ μέτρα. Ἡ ληστεία εἶναι βέβαια πληγὴ φοβερὴ γιὰ ἕναν τόπο, εἶναι ὅμως πολὺ χειρότερη πληγὴ ἡ ἔλλειψη κάθε σοβαρότητας στὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖον θέλουν νὰ τὴν πολεμήσουν. Τὸ κράτος ἔχει κατὰ καιροὺς συλλάβει πολλοὺς ληστὰς καὶ τοὺς ἔχει καταδικάσει σὲ θάνατο. Ἂν δὲν τοὺς ἐθανάτωσε ἀμέσως σ' αὐτὸ δὲν φταῖνε διόλου οἱ κατάδικοι ἀλλὰ τὸ κράτος. Καὶ ὄχι μόνο δὲν φταῖνε ἀλλὰ ἔχουν καὶ ἕνα δίκαιο παράπονο. Ἕνας καταδικασμένος σὲ θάνατο ποὺ δὲν ἐκτελεῖται ἐννέα ὁλόκληρα χρόνια μπορεῖ κάλλιστα νὰ πιστέψῃ πὼς ἐμετρίασαν τὴν ποινή του. Ἐπίσης ἡ οἰκογένειά του γιὰ νὰ τὸν συντηρῇ ἐννέα ὁλόκληρα χρόνια ποιὸς ξέρει σὲ τί ἔξοδα καὶ σὲ ποιὲς θυσίες ἔχει ὑποβληθεῖ. Δὲν μπορεῖ λοιπὸν ἕνα σοβαρὸ κράτος γιὰ μόνο τὸ λόγο ὅτι ἐταράχθηκε ἀπὸ ἕνα νέο ληστρικὸ κροῦσμα νὰ ξεθυμαίνῃ ἐπάνω σ' ἕναν κατάδικο ποὺ ἐπὶ ἐννέα χρόνια βρίσκεται στὴν ἀγωνία καὶ στὴν πιὸ τραγικὴ ἀβεβαιότητα. Ἂν δὲν εἶχε συλληφθεῖ καὶ καταδικασθεῖ, ὀκτὼ χρόνια ἦσαν ἀρκετὰ γιὰ νὰ παραγραφῇ τὸ κακούργημά του, πῶς λοιπὸν ἔρχεται σήμερα καὶ ζητᾶ νὰ πληρώσῃ αὐτὸς τὶς ἁμαρτίες τοῦ κάθε Τζατζᾶ ποὺ ἐνοχλεῖ τὸ κράτος καὶ τὸ ξυπνᾶ ἀπὸ τὸν μακάριον ὕπνο του;

Ἀλιβερὸς ἀσωλογισμὸς

Ο καιρὸς στάθηκε ἀφορμὴ νὰ σταματήσουν οἱ φιλολογικὲς Τετάρτες τοῦ θεάτρου τῶν Νέων στὸ Παγκράτι. Ὅταν πρὸ μηνῶν ὁ θίασος αὐτὸς ἄρχισε τὶς παραστάσεις του ἐγράψαμε μὲ συμπάθεια, καὶ τὸ μόνο ποὺ ἐσχολιάσαμε ἦταν μιὰ προκήρυξη τῶν νέων ποὺ ἔταζαν λαγοὺς μὲ πετραχήλια. Εἴπαμε τότε πὼς οἱ σαραντάρηδες δὲν εἶται πιὰ νέοι καὶ μᾶς ἔβρισαν γιατὶ λέει ὁ νέος δὲν κρίνεται ἀπὸ τὰ χρόνια του ἀλλὰ ἀπὸ τὸ ἔργο του. Εἴπαμε ἀκόμη πὼς μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ὑπέγραψαν τὸ μανιφέστο εἶχαν δώσει ἔργα σὲ μεγάλα θέατρα ἀλλὰ ὅτι τὰ ἔργα αὐτὰ ἀπέτυχαν καὶ στὴ συνείδηση τοῦ κοινοῦ καὶ στὴ συνείδηση τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων καὶ τέλος προσθέταμε ὅτι δὲν μποροῦν νὰ μιλοῦν γιὰ τὰ χάλια τοῦ θεάτρου μερικοὶ ἐπιθεωρησιογράφοι ποὺ ἔκαμαν ὅ,τι μποροῦσαν γιὰ νὰ κατεβάσουν χαμηλότερα τὸ πνευματικὸ ἐπίπεδο τοῦ κοινοῦ. Αὐτὰ εἴπαμε τότε, λόγια ἁπλᾶ καὶ μετρημένα καὶ μερικοὶ νέοι (;) μᾶς ἀπάντησαν μὲ ἀνοίκειο τρόπο. Νέοι εἶναι ἐσκεφθήκαμε καὶ ἔχουν ὁρμάς. Ἂς μὴ μιλήσωμε λοιπόν. Καὶ δὲν εἴπαμε τίποτε· ἀλλὰ μερικὲς Τετάρτες παρακολουθήσαμε τὰ πνευματικά τους προϊόντα, τὴ θυμηδία τοῦ κοινοῦ, τὴ δικαία ἀγανάκτηση τῆς κριτικῆς, καὶ τὶς ἄσεμνες ἀπαντήσεις τους στὴν τελευταία. Τώρα ὅμως, ποὺ οἱ φιλολογικὲς Τετάρτες ἐσταμάτησαν, οἱ ζέστες ἐπέρασαν καὶ ὁ καιρὸς ἐδρόσισε, θὰ λέγαμε στοὺς ἴδιους νὰ κάμουν ἕναν ἀπολογισμὸ τοῦ ἔργου τους, τῶν δεκάδων μονοπράκτων ποὺ δὲν ἔζησαν οὔτε ὅσον τὰ ρόδα καὶ νὰ μᾶς ποῦν ἂν δὲν θὰ ἦσαν πολὺ πιὸ κερδισμένοι χωρὶς τὶς θεατρικὲς αὐτὲς ἐμφανίσεις; Δὲν νομίζουν πὼς ἐξημιώθηκαν καὶ ὡς συγγραφεῖς καὶ ὡς ἄνθρωποι; Καὶ προκειμένου νὰ γράφῃ κανεὶς παραλαπίπες δὲν εἶναι πιὸ φρόνιμο νὰ σωπαίνει; Ἢ μήπως ξεχνοῦν οἱ σεβάσμιοι τοὐλάχιστον ἀπὸ τοὺς νέους αὐτοὺς ὅτι ἡ σιωπὴ εἶναι χρυσάφι;

Ἀνεβήκατε

Τα χάλια τῶν νέων τοῦ Παγκρατίου, ἐκτὸς πολὺ λίγων ἐξαιρέσεων, καὶ τὸ φαινόμενον, μερικῶν ἐντύπων καὶ ἄλλες ἐκδηλώσεις μᾶς ἔχουν πείσει πόσον ἔχουν παρεξηγήσει πολλοὶ νέοι τὸ ρόλο καὶ τὴν ἀποστολὴ τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου. Πιστεύουν ὅτι ἄξιος τοῦ τίτλου εἶναι μόνον ἐκεῖνος ποὺ τακτικὰ καὶ σὲ ὡρισμένες μάλιστα ἐποχὲς παρουσιάζει βιβλία ἢ θεατρικὰ ἔργα. Περισσότερη σημασία δίνουν στὴν ἐπαγγελματικὴ αὐτὴ συνήθεια παρὰ στὸ πνευματικὸ περιεχόμενο τῶν ἔργων τους. Τρομάζουν στὴν ἰδέα πὼς ἕνας ἄνθρωπος μπορεῖ καὶ δυὸ καὶ τρία καὶ πέντε καὶ ὀκτὼ χρόνια νὰ μὴν παρουσιάσῃ ἔργο. Καὶ τρομάζουν στὴν ἰδέα αὐτὴ γιατὶ δὲν μποροῦν νὰ καταλάβουν τί θὰ κάνῃ ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα. Αὐτὸ ποὺ λέγεται συλλογὴ καὶ μοναχικὴ πνευματικὴ ζωὴ δὲν τὸ ἔχουν οὔτε ὑποψιαστεῖ. Σύμφωνα λοιπὸν μὲ τὴν ἀντίληψη αὐτὴ τρέχουν ποιὸς νὰ βγῇ γρηγορώτερα, νὰ δείξῃ τὰ χάλια του καὶ ἱδρώνουν γιὰ νὰ παρουσιάσουν μιὰ πνευματικὴ φτώχεια ποὺ ἔπρεπε πρῶτα πρῶτα νὰ θλίβῃ αὐτοὺς τοὺς ἴδιους. Ὁ πραγματικὸς τεχνίτης δὲν ἔχει τέτοιους χρονικοὺς περιορισμούς. Ὅταν ἔχει νὰ πῇ κάτι πραγματικὸ καὶ ὡραῖο τότε μιλᾶ. Ἂν δὲν ἔχῃ σωπαίνει καὶ ἂν ἔχῃ πολλὰ τότε παρουσιάζεται συχνότερα. Ἀλλὰ νὰ μὴν ἔχουν τίποτε νὰ ποῦν καὶ νὰ ἱδρώνουν γιὰ νὰ ψιττακίσουν ἀνοῦσια πράγματα ποὺ εἶπαν πολὺ καλλίτερα ἄλλοι, εἶναι ἕνας μόχθος ποὺ δὲν θὰ τὸν καταλάβαινε κανένας ἄνθρωπος ποὺ θὰ διατηροῦσε καλὲς σχέσεις μὲ τὴ λογική. Γιατὶ ὅσο κι' ἂν εἶναι φανερὸ πὼς ἡ ἀλήθεια δὲν τοὺς ἐνδιαφέρει, πὼς κανένα ἀντικείμενο δὲν ἀγάπησαν,

ἀλλὰ ὅλα τὰ βλέπουν μέσα ἀπὸ τὸ ἄτομό τους καὶ τὰ μεταχειρίζονται γιὰ ν' ἀναδείξουν αὐτὸ τὸ ἄτομο, εἶναι ἀκόμα πιὸ φανερὸ πὼς θὰ ὕψωναν καὶ οἰκονομικὰ καὶ κοινωνικὰ περισσότερο τὸν ἑαυτό τους κάνοντας μιὰν ἄλλη δουλειὰ πιὸ πρακτικὴ μὲ ἀντικειμενικὸ σκοπὸ τὸ κέρδος, τὸ κάθε κέρδος. Μὰ ἀπὸ τὴν πνευματικὴ ἀπασχόληση στὴν Ἑλλάδα τί περιμένουν, ὅταν μάλιστα αὐτοὶ δὲν ἔχουν καμμιὰ πνευματικότητα;

Ἡ καταδίκη τοῦ Μωαρρὲς

Αἱ Ἀθῆναι ἐφιλοξένησαν καὶ ἕναν ἀκόμη Γάλλο διανοούμενο τὸν κ. Ζὰκ ντὲ Λακρετέλ. Μερικές του σκέψεις ποὺ εἶδαν τὸ φῶς στὴν «Πρωΐα» ἐπροκάλεσαν πολλὰ σχόλια στοὺς κύκλους τῶν γραμμάτων. Ὁ Λακρετὲλ ἐχαρακτήρισε μὲ δριμύτατες ἐκφράσεις τὸ βιβλίο τοῦ Μπαρρὲς γιὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ βιβλίο τοῦ Ντυαμέλ. Γιὰ τὸ δεύτερο μᾶς βρίσκει σύμφωνους, μὰ τὸ «ταξεῖδι τῆς Σπάρτης» εἶναι ἕνα βιβλίο ἀξιόλογο, ἕνα ἔργο στοχαστικὸ καὶ δὲν μποροῦμε νὰ καταλάβωμε γιατὶ χωρὶς μιὰ σοβαρὴ δικαιολογία αἰσθητικὴ ἢ ἄλλη ὁ κ. Λακρετὲλ τὸ καταδίκασε τόσο δογματικά. Αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ ἔλλειψις σοβαρῆς δικαιολογίας προκάλεσε τὰ δίκαια σχόλια τῶν φίλων τοῦ Μπαρρές.

Ἀνοικονόμητοι χωράφοι

Η ἑλληνικὴ ὕπαιθρος, τὸ ἑλληνικὸ χωριὸ στενάζουν ἐξ' ἀφορμῆς μιᾶς ἐπιδρομῆς ποὺ ποτὲ δὲν τὴν εἶχαν φαντασθῆ. Ἀπὸ τὸ γαλήνιο καὶ γραφικὸ νησὶ τῆς Σκύρου μας γράφουν ὅτι ἐφέτος τὸ καλοκαῖρι ἐσημειώθη καλλιτεχνικὴ ἐπιδρομὴ ἀφαντάστου τραγικότητος. Εἴκοσι ζωγράφοι ὥριμοι καὶ ἀνώριμοι, ἀρσενικοὶ καὶ θηλυκοί, κατέλαβαν ἐξ' ἀπροόπτου τὸ νησὶ καὶ κατέλυσαν κάθε ἔννοιαν ἐλευθερίας. Δὲν ἐζήτησαν λίγα πράγματα. Κατέλαβαν τὰ σπίτια, ἐγκατεστάθησαν γιὰ νὰ ζωγραφίσουν τὸ ἐσωτερικό τους, συνέλαβαν σεβάσμιους γέροντας καὶ τοὺς κατεδίκασαν εἰς πολύωρον ἀκινησίαν γιὰ νὰ τοὺς ἀποθανατίσουν, συνέλαβαν ἀθῶες γτναῖκες, κατέλυσαν τὸ πᾶν καὶ πρὸ παντὸς τὴν ἡσυχίαν τῶν νησιωτῶν διὰ νὰ κάμουν τέχνην. Ὁ ἐπιστολογράφος μας ἐπιμένει ἡ ἐπιδρομὴ αὐτὴ νὰ σημειωθῇ εἰς ἀμφότερα τὰ ἐγκυκλοπαιδικὰ λεξικὰ ἀκριβῶς ὡς συνέχεια τῶν μεγάλων ἐπιδρομῶν, τῶν Οὔνων, τοῦ Ταμερλάνου, τῶν Βησιγότθων, τῶν Ρωμαίων, τῶν Φράγκων καὶ τέλος τοῦ Ἰμπραήμ. Κατὰ καθῆκον διαβιβάζομε τὴν παράκληση τοῦ καλοῦ Σκυριανοῦ πρὸς τὰς Γραμματεῖας καὶ τῶν δυὸ λεξικῶν καὶ παρακαλοῦμε νὰ κάμουν ὅ,τι τοὺς φωτίσῃ ὁ Θεός. Ἂν ὅμως θέλουν νὰ βροῦν τὴν ἡσυχία τους οἱ νησιῶτες θὰ ἦταν σκοπιμότερο ν' ἀπευθυνθοῦν στὸ σύλλογο τῶν Κριτικῶν ὡς μόνον ἁρμόδιον ν' ἀνακαλέσῃ τοὺς ἀποθρασυθέντας ζωγράφους στὴν τάξη.

Τὸ σχέδιο τοῦ κ. Gaultier

Ο κ. Gaultier ὁ γνωστὸς διευθυντὴς τῆς φιλολογικῆς «Ρεβὺ Μπλὲ» καὶ τῆς «Ἐπιστημονικῆς Ἐπιθεωρήσεως σὲ» μιὰ συνομιλία του μὲ τὸν κ. Κ. Μπαστιᾶ ποὺ ἐδημοσιεύθη στὴν «Πρωΐα» τῆς περασμένης ἑβδομάδος ἀπεκάλυψε ἕνα σχέδιο τῶν Γάλλων διανοουμένων ποὺ μᾶς ἐνδιαφέρει ἐξαιρετικά. Στὴ Γαλλία ἱδρύθη μιὰ πνευματικὴ ὀργάνωση ποὺ ἔχει σκοπὸ νὰ διαδόσῃ τὴ Γαλλικὴ ἐπιστήμη. Ἡ ὀργάνωση αὐτὴ διὰ τοῦ κ. Gaultier κάνει μιὰ πολὺ θετικὴ πρόταση. Ὑποβάλλει σὲ ὅλους τοὺς ἐκδότας ἕναν κατάλογο ἐπιστημονικῶν ἔργων γιὰ νὰ διαλέξουν ὅσα νομίζουν πὼς θὰ ἐνδιαφέρουν περισσότερο τὴν Ἑλλάδα καὶ ἡ ὀργάνωση αὐτὴ ἀναλαμβάνει νὰ πληρώσῃ καὶ τὰ δικαιώματα τοῦ Γάλλου συγγραφέως καὶ τὴν ἐργασία τοῦ μεταφραστῆ. Στὸν ἐκδότη λοιπὸν δὲν ἀπομένει παρὰ ἡ δαπάνη τοῦ χαρτιοῦ καὶ τῶν τυπογραφικῶν. Μὲ ἄλλους λόγους ὁ ἐκδότης ἐπιχορηγεῖται. Νομίζομε λοιπὸν ὅτι ἡ πρόταση αὐτὴ εἶναι πολὺ σοβαρὴ καὶ θὰ εἶχε ἀγαθὰ ἀποτελέσματα ἂν οἱ λόγιοι τὴν προσέξουν ὅσο τῆς ἀξίζει. Ἂν μάλιστα ὑπῆρχε καμμιὰ ὀργάνωση διανοουμένων θὰ μποροῦσε νὰ συνεννοηθῇ μὲ τὴ Γαλλικὴ ὀργάνωση καὶ νὰ ἐνισχυθῇ σημαντικὰ ἡ ἰδέα, πρᾶγμα ποὺ ὅση δήποτε καλὴ θέληση κι' ἂν ἔχουν οἱ ἐκδότες δὲν ἔχουν τὸ ἀπαιτούμενο πνευματικὸ κῦρος ποὺ θὰ εἶχε μιὰ ὀργάνωση διανοουμένων γιὰ νὰ τὸ ἐπιτύχουν. Ἀφοῦ ὅμως τέτοια ὀργάνωση δὲν ὑπάρχει οἱ ἐνδιαφερόμενοι λόγιοι ἂς συνεννοηθοῦν μὲ ἕναν ἢ δύο σοβαροὺς ἐκδότας καὶ ἂς ἐνεργήσουν σχετικά, ὥστε νὰ γίνουν τοὐλάχιστον μερικὲς φροντισμένες μεταφράσεις καλῶν ἐπιστημονικῶν ἔργων.

Ἡ χειμερινὴ περίοδος

Το διήγημα τῆς Οὔντσετ καὶ τὸ διήγημα τοῦ Ράϊνερ - Μαρία - Ρίλκε ποὺ δημοσιεύομε εἶναι ἔργα χαρακτηριστικὰ τῆς συγχρόνου ἐποχῆς. Τόσο ἡ Οὔντσετ ὅσο καὶ ὁ Ρίλκε εἶναι δύο πνευματικὲς μορφὲς ποὺ ἐπόνεσαν πολὺ καὶ ἐμόχθησαν γιὰ τὸ ἀληθινὸ καὶ τὸ ὡραῖο. Στὴν Ἑλληνικὴ γλώσσα ἡ πρώτη δὲν ἔχει διόλου μεταφρασθεῖ καὶ ὁ δεύτερος ἐλάχιστα καὶ εἶναι τελείως ἄγνωστος στὸ εὐρύτερο ἀναγνωστικὸ κοινό. Τὰ «Ἑλληνικὰ Γράμματα» θὰ δώσουν καὶ ἄλλα ἔργα τῶν δύο αὐτῶν συγγραφέων, καθὼς ἐπίσης καὶ ἄλλων ποὺ βρίσκωνται στὴν πρώτη γραμμὴ τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Ἐλπίζουν μάλιστα τὸ φετεινὸ χειμῶνα νὰ παρουριάσουν μιὰ ἐκλεκτικότητα ὕλης χαρακτηριστικὴ καὶ μιὰ ἐνημερότητα μοναδικὴ σὲ ὅ,τι ἀφορᾶ τὴν πνευματικὴ ζωή. Θὰ συγκεντρώσουν γύρω τους ἕνα διαλεχτὸ ἐπιτελεῖον νέων λογοτεχνῶν ποὺ θὰ ἐμφανίζωνται κυρίως διὰ τῶν «Ἑλληνικῶν Γραμμάτων» καθὼς καὶ τῶν καλλιτέρων καὶ πιὸ συγχρονισμένων παλαιῶν. Ἰδιαιτέρα προσοχὴ θὰ καταβληθῇ γιὰ τὴ μελέτη τῆς πνευματικῆς ζωῆς στὰ Βαλκάνια καὶ ἰδιαιτέρως στὴ Βουλγαρία καὶ Σερβία καθὼς ἐπίσης οἱ ἀναγνῶστες μας θὰ μποροῦν ἀπὸ τὶς στῆλες μας ἀσφαλῶς νὰ πληροφοροῦνται γιὰ ὅλη τὴν κίνηση τῶν ἰδεῶν στὸν ἔξω κόσμο. Μὲ λίγα λόγια μπορεῖ νὰ λεχθῇ ὅτι τὰ «Ἑλληνικὰ Γράμματα» ἐγκαινιάζουν μιὰ καινούργια περίοδο μὲ μόνο σκοπὸ νὰ ἐξυπηρετήσουν καλλίτερα τοὺς διαλεχτοὺς ἀναγνώστας των.

Ἡ φιλανθρωπικὴ Πειραιῶς

Ο κ. Φωτόπουλος διδάκτωρ τῆς Θεολογίας μᾶς ἔστειλε ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ τὸ καταστατικὸ τῆς Φιλανθρωπικῆς ἑταιρείας ποὺ ἱδρύθη τελευταίως καὶ γιὰ τὴν ὁποία ὁ ἴδιος κατέβαλε ἀρκετὲς φροντίδες.

Εἶναι παρήγορο νὰ βλέπῃ κανεὶς σιγὰ σιγὰ νὰ δημιουργεῖται ἡ συνείδηση ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν γιὰ ὅλα τὰ πράγματα νὰ φροντίζῃ τὸ κράτος, ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν αὐτὸ ν' ἀναλαμβάνῃ ἔργα ποὺ ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία θὰ ὠργάνωνε καὶ θὰ προήγαγε πολὺ καλύτερα. Γιὰ τὴν ἐπαιτεία καὶ ἀλητεία ὑπάρχει σχετικὴ νομοθεσία ποὺ ποτὲ δὲν κατώρθωσε καμμιὰ ἀστυνομία νὰ ἐφαρμόσῃ. Γιατὶ τί θὰ τὸν ἔκανε ἡ ἀστυνομία τὸν ἐπαίτη ποὺ θὰ συνελάμβανε; Θὰ τὸν φιλοξενοῦσε γιὰ πάντα; Καὶ γιὰ μὲν τὰ μικρὰ παιδιὰ κάποια σχετικὴ ὑπηρεσία προσέφερε τὸ Ἐμπειρίκειο ἄσυλο, ποὺ κι' αὐτὸ στερεῖται σημαντικῶν πόρων γιὰ νὰ ἐκτελέσῃ πληρέστερα τὸν προορισμό του· γιὰ τοὺς ἐνήλικους ὅμως ἐπαίτας τίποτε δὲν μποροῦσε νὰ γίνῃ. Ὕστερα ἡ ἀστυνομία δὲν εἶναι πάντα ὁ καλύτερος τρόπος γιὰ νὰ περιστέλλονται τὰ κακὰ τῆς κοινωνίας. Μιὰ φιλανθρωπικὴ ἑταιρεία ποὺ τὴ δράση της θὰ φωτίζῃ πίστη καὶ πνευματικότητα εἶναι ὁ καλύτερος παράγων γιὰ ν' ἀνακουφίσῃ μιὰ τάξη δυστυχισμένων ὑπάρξεων, νὰ τὴν στηρίξῃ ἠθικὰ καὶ ὑλικὰ καὶ ν' ἀπαλλάξῃ τὴν κοινωνία μιᾶς ἀσχημίας. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ἡ ἵδρυση τῆς Φιλανθρωπικῆς ἑταιρείας τοῦ Πειραιῶς μᾶς συγκινεῖ ἰδιαιτέρως καὶ δὲν μποροῦμε παρὰ νὰ τῆς εὐχηθοῦμε κάθε προκοπὴ στὸ δύσκολο ἔργο της.

Ἡ εἰκόνα τοῦ ἐξωφύλλου

Το ἐξώφυλλό μας εἶνσι ἔργον τοῦ ζωγράφου Σβάμπερ ἑνὸς ἀπὸ τοὺς καλοὺς Αὐστριακοὺς θαλασσογράφους. Ὁ Σβάμπερ εἶναι Δαλματὸς καὶ τὰ περισσότερα θέματά του εἶναι παρμένα ἀπὸ τὶς Δαλματικὲς ἀκτές.

ΑΝΤΩΝΗ ΓΙΑΛΟΥΡΗ

ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΤΗΣ ΠΑΜΜΑΚΑΡΙΣΤΟΥ

Όταν κανένας ἀνεβῇ τὸν ἀνήφορον, ποὺ ὁδηγεῖ στὴν πασίγνωστην ἐκκλησία τοῦ Ἀντιφωνίτη τοῦ Φαναριοῦ, προχωρήσῃ λίγο καὶ στραφῇ δεξιά, βρίσκεται μπροστὰ στὸ τεῖχος ποὺ κλείνει μέσα στὴν ἀγκαλιά του τὸ διάσημο Φετχιὲ τζαμί, καθὼς ὀνομάστηκε, ἀφότου μεταβλήθηκε σὲ μουσουλμανικὸ τζαμί, τὸ βυζαντινὸ μοναστῆρι τῆς Θεοτόκου τῆς ἐπονομαζομένης Παμμακαρίστου.

Ἡ κομψὴ κορμοστασιὰ τῆς ἐκκλησίας, ἡ χάρη τοῦ σκελετοῦ της, συγκινοῦν τὸ θεατὴ ἀμέσως στὸ πρῶτο ἀντίκρυσμα.

Εἶναι πολὺ εὔκολο νὰ ἐπισκεφθῇ κανένας σήμερα τὸ Φετχιὲ Τζαμὶ γιατὶ ἡ εἴσοδος εἶναι ἐλεύθερη.

Μπαίνομε ἀπὸ τὴ νότια πύλη.

Ὁ νάρθηκας δὲ διατηρεῖται σὲ καλὴ κατάσταση. Στὸ ἔδαφος οἱ κόκκινες ἑξάγωνες πλάκες εἶναι σὲ πολλὰ μέρη κομματιασμένες κι' οἱ τοίχοι ἀκάθαρτοι.

Ἀπ' τὸ νάρθηκα μπαίνομε στὸν κυρίως ναὸ ἀπὸ τὴ δεξιὰ πύλη πρὸς τὸ μέρος ὅπου βρίσκεται τὸ περίφημο παρεκκλῆσι τοῦ Χριστοῦ.

Ἡ πρώτη ἐντύπωση ποὺ αἰσθάνεται ἐκεῖνο ποὺ μπαίνει εἶναι μιὰ σκυθρωπότητα καὶ μελαγχολία. Οἱ ἀψῖδες, τὰ τόξα τῆς ὀροφῆς, εἶναι χαμηλὰ καὶ πιέζουν μ' ἕναν πέπλο θλίψης τὴν ψυχή. Λείπει τὸ φῶς ποὺ γεμίζει τὸ περίφημο Καχριέ, τὴν ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ τῆς χώρας.

Ὅταν ὅμως οἱ ἀψῖδες καὶ τὰ τόξα κυτταχτοῦν μὲ προσοχή, ὁ θεατὴς μένει θαμπωμένος ἀπὸ τὴν ἁρμονία, τὴν κομψότητα καὶ τὴ χάρη τῶν ἑνώσεών των.

Σήμερα ἡ καθεαυτὸ ἐκκλησία εἶναι ὁλότελα γυμνὴ ἀπὸ κάθε ζωγραφικὸ στολίδι. Ἄγνωστο ἂν μιὰ ἐξερεύνηση κι' ἀφαίρεση τῶν ἀσβεστωμάτων μᾶς ἀποκαλύψῃ κανένα μυστήριο.

Τὸ μοναστῆρι γιὰ τὸ ὁποῖο μιλοῦμε εἶναι τὸ νεώτερο ἐκκλησιαστικὸ μνημεῖο ποὺ σώζεται στὴν Κωνσταντινούπολη. Φαίνεται νὰ χτίστηκε στὰ 1292 ἢ 1293, ὥστε ἔχει ἡλικία ἕξη καὶ μισοῦ ἀπάνω κάτω αἰώνων.

Κτίτορας τῆς μονῆς, καθὼς φανέρωνε μιὰ ἐπιγραφή, ποὺ εἶδε ὁ Στέφανος Γερλάχιος κατὰ τὸ 1573—1577, ὅταν ἔμενε στὴν Πόλη, στάθηκε ὁ πρωτοστράτορας Μιχαὴλ Γλαβᾶς Δούκας Ταρχανειώτης καὶ κτιτόρισσα ἡ γυναίκα του Μαρία Δούκαινα Κομνηνὴ Παλαιολογίνα Βλάκενα ἡ πρωτοστρατόρισσα.

Κοντὰ στὴν ἐπιγραφὴ ὑπῆρχαν σ' ἐπίσημη στολὴ ἀρχιδουκῶν κι' οἱ εἰκόνες τῶν κτιτόρων. Ἴχνος ἀπὸ τὶς ζωγραφιὲς αὐτὲς δὲ μένει σήμερα.

Ὁ πρωτοστράτορας (μεγάλο βυζαντινὸ στρατιωτικὸ ἀξίωμα) Μιχαὴλ Δούκας Γλαβᾶς, περίφημος στρατηγὸς τῆς ἐποχῆς Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου καὶ τοῦ γιοῦ του Ἀνδρονίκου, μεγάλος κοντόσταυλος καὶ «ἐς στρατηγικὴν ἐμπειρίαν ἐξησκημένος τοσοῦτον, ὡς παῖδας νομίζεσθαι τοὺς στρατηγούς, παραβαλλομένους αὐτῷ», ἀκόμα καὶ «ἀνὴρ ἀρεϊκὸς καὶ ἐμπειροπόλεμος», κουρασμένος ἀπὸ τὶς μάχες καὶ τὶς ἐκστρατεῖες, ἀποφάσισε στὸ τέλος τῆς ζωῆς του νὰ ντυθῇ τὸ καλογερικὸ ράσο καὶ νὰ γίνῃ μοναχός.

Συνειθισμένη ἀπόφαση τὴν ἐποχὴ ἐνείνη. Συγχρόνως φαίνεται νὰ τὸν ἀκολούθησε στὸ καλογερικὸ σχῆμα κι' ἡ γυναίκα του Μαρία, ἀλλάζοντας κατὰ τὴ συνήθεια τὄνομά της σὲ Μάρθα.

Ὁ θαυμασμὸς τῆς ἐποχῆς γιὰ τὸ πρόσωπο τοῦ Μιχαὴλ Ταρχανειώτη φαίνεται ἀπὸ τοὺς ἀκολούθους στίχους τοῦ μεσαιωνικοῦ ποιητὴ Μανουὴλ Φιλῆ, ἀπὸ τοὺς ὁποίους διαπιστώνεται μιὰ φορὰ ἀκόμα τ' ὄνομα τοῦ κτίτορα.

Ὁρᾶς τὸν ἄνδρα τὸν πολὺν τοῦτον [ξένε;
ἐκεῖνος οὗτός ἐστιν ὁ πρωτοστράτωρ
ὁ δημιουργὸς τῆς μονῆς τῆς ἐνθάδε
τὸ θαῦμα τῆς γῆς, ὁ Γλαβᾶς, ὁ γεννά- [δας.

Ὥστε ὁ Μιχαὴλ στάθηκε κτίτορας τοῦ μοναστηριοῦ. κι' ἀφοῦ πέθανε θάφτηκε μέσα σ' αὐτό... Ἡ γυναίκα του γιὰ τὴν αἰτία αὐτὴ ἔχτισε τὸ ἰδιαίτερο ἐκεῖνο παρεκκλῆσι τὸ ἑνωμένο μὲ τὸ δεξιὸ τμῆμα τῆς ἐκκλησίας. Τὸ παρεκκλῆσι εἶναι ἀφιερωμένο στὸ Λόγο τοῦ Θεοῦ, τὸ Χριστό, κι' εἶναι γνωστὸ μὲ τ' ὄνομα παρεκκλῆσι τοῦ Χριστοῦ.

Ἀναφέρεται ἀπὸ παλαιότερους καὶ νεώτερους βυζαντινολόγους ὅτι στὸ μοναστῆρι τῆς Παμμακαρίστου βρισκόταν ὁ τάφος τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ καὶ τῆς κόρης του Ἄννας Κομνηνῆς ποιήτριας τῆς Ἀλεξιάδας.

Ἡ γνώμη αὐτὴ ἀπὸ πολλοὺς ἀμφισβητεῖται κι' ἴσως εἶναι λανθασμένη. Ἐβλέπετο ὅμως ἐκεῖ σὲ πολὺ μεταγενέστερη ἐποχή, ὅταν τὸ τζαμὶ ἦταν ἀκόμα πατριαρχεῖο ἡ Λάρνακα τοῦ Ἀλεξίου. Ὁ Σβάϊγκερ τὴν περιέγραψε καὶ τὴ ζωγράφισε. Ἦταν πέτρινη ἀπὸ χοντρὸ σταχτὶ ἀμμόλιθο, πλάϊ στὸν τοῖχο, κι' εἶχε ἕνα ἀρχαῖο ἑλληνικὸ ἐπιτύμβιο κι' ἕναν ξυσμένο ἀετό.

Ὁ Σβάϊγκερ προσθέτει ὅτι τέτοιος τάφος θὰ ἦταν ταπεινὸς καὶ γιὰ ἕνα γερμανὸ χωρικό, γι' αὐτὸ ἀπόρησε. Ὅμως εἶναι γνωστό, πὼς ὁ μεγάλος Κομνηνὸς ἦταν περισσότερο ἀπ' ὅλους ἀπέριττος. Ἡ ἐπιγραφὴ τῆς λάρνακας ἔγραφε: «Ἀλέξιος Κομνηνὸς αὐτοκράτωρ τῶν Ρωμαίων».

Σήμερα, σ' ὅποιον ἐπισκεφθεῖ τὴν Παμμακάριστο, οἱ Τοῦρκοι ἱερωμένοι δείχνουν στὸ ἀριστερὸ παρεκκλῆσι μιὰ πλάκα ποὺ ἀντηχεῖ στὸ χτύπημα· τὴν λένε μνῆμα. Ποτὲ ὡς τώρα δὲν ἔγινε ἀνασκαφὴ γιὰ νὰ βρεθῇ τί κρύφτεται ἀπὸ κάτω.

Μέσα ἀπὸ τὴ μεγάλη θύρα, πρὸς τὰ δεξιά, στὴν ὀροφή, ὑπῆρχαν Μωσαϊκὰ τοῦ Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου τοῦ Γ' καὶ τῆς γυναίκας του Ἄννας ἀπὸ τὴ Σαβοΐα. Οἱ αὐτοκράτορες φαινόταν ντυμένοι μὲ στολὲς ἐπίσημες, χρυσωμένες μὲ πολύτιμες πέτρες καὶ μαργαριτάρια.

Κι' ἀπὸ τὰ μωσαϊκὰ αὐτὰ δὲ φαίνεται σήμερα τίποτε.

Κάτω ἀπὸ τὸ ἔδαφος τοῦ μοναστηριοῦ ὑπάρχει κινστέρνα βυζαντινὴ μὲ νερὸ ἀκόμα ὡς σήμερα, καὶ μπορεῖ νὰ πιῇ ὅποιος θέλει. Ἡ κινστέρνα αὐτὴ βρίσκεται ἀριστερὰ κατὰ τὴ δεύτερη κολώννα τῆς δεύτερης σειρᾶς. Πίσω της στὸν τοῖχο βρίσκονται σταυροί.

Ξεχωριστὴ ὅμως σημασία καὶ χάρη ἔχει τὸ κοιμητηριακὸ παρεκκλῆσι τοῦ Χριστοῦ. Ἔχει τρεῖς κόγχες καὶ θόλο ἰδιαίτερο.

Ἐδῶ ἐθάφτηκε ὁ πρωτοστράτορας Μιχαὴλ καὶ στὸ πλάϊ του ἡ κτιτόρισσα

τοῦ παρεκκλησιοῦ γυναίκα του Μαρία.

Μιὰ πλάκα χρώματος πολὺ ἀνοιχτοῦ πράσινου φανερώνει τὸν τάφο ἴσια ἴσια κάτω ἀπὸ τὸ θόλο. Ὁ τάφος εἶναι πλατύς, ὥστε νὰ χωρῇ δυὸ ἀνθρώπους.

Στὸ παρεκκλῆσι ὑπάρχουν κολῶννες μαρμάρινες μὲ κιονόκρανα. Εἶναι ἀσβεστωμένες, σὲ μερικὰ ὅμως μέρη, ὅπου τὸ κονίαμα ἔπεσε, φαίνονται ἀπὸ κάτω τὰ μάρμαρα.

Ὁ τροῦλος εἶναι ἀψηλὸς καὶ διατηρεῖ ἀνέγγιχτα τὰ ὡραῖα μωσαϊκά του, ἔργα μεγάλης τέχνης καὶ ἀξίας.

Στὴ μέση φαίνεται ὁ παντοκράτορας Χριστός, ντυμένος χιτῶνα καὶ ἱμάτιο τριανταφυλλί, κρατώντας Εὐαγγέλιο κι' εὐλογώντας μὲ τὸ δεξί. Ὁλόγυρά του, ἀχτινωτά, βρίσκονται στὶς πλευρὲς τοῦ θόλου τὰ μωσαϊκὰ δώδεκα προφητῶν. Κατὰ τὴν περιγραφὴ τοῦ Κοντάκωφ, τοῦ Σιδερίδη κι' ὅπως τὰ εἶδα κι' ἐγὼ εἶναι: Ὁ Ἠσαΐας, γυρισμένος δεξιά, φέρνοντας τὸ χέρι στὸ στόμα· ὁ Μωϋσῆς, καθισμένος, ἔχει γένεια καὶ φορεῖ στὸ κεφάλι τιάρα· ὁ Ἱερεμίας τεντώνει τὰ χέρια πρὸς τὸν ἑαυτό του· ὁ Σοφωνίας σὰ νὰ κηρύττῃ ἔχει πυκνὸ γένι, ὅπως κι' ὁ Μιχαίας· ὁ Ἰωὴλ βλέπει πρὸς τὸν ἑαυτό του· ὁ Ζαχαρίας κρατᾶ τυλιχτάρι, βλέπει μπροστά του, ὅπως κι' ὁ Ἀβδιοῦ· ὁ Ἀβακοὺμ ἀγένειος, κρατᾶ τυλιχτάρι· ὁ Ἰωνᾶς ἄσπρος φαλακρός, καθὼς κι' ὁ Μικαίας· ὁ Ἰεζικιὴλ στέκεται κατὰ πρόσωπο κρατώντας τυλιχτάρι.

Ἔξω ἀπὸ τὸ παρεκκλῆσι, στὸ μαρμαρένιο ζωστῆρα, βρίσκεται συγκινητικὴ ἐπιγραφή. Ἀπευθύνεται ἀπὸ τὴν πρωτοστρατόρισσα στὸ νεκρό της ἄντρα. Εἶναι ποίημα ἀπὸ εἴκοσι τρεῖς στίχους τοῦ ἴδιου ποιητῆ Μανουὴλ Φιλῆ, τιτλοφορούμενο: «ἐκ τοῦ προσώπου τῆς πρωτοστρατορίσσης εἰς τὸν κοσμήτην τοῦ ναοῦ, ὃν ᾠκοδόμησεν ἐπὶ θανόντι τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς».

Σήμερα, καθὼς εἶναι σκαλισμένη ἡ ἐπιγραφή, ἀρχίζει ἀπὸ τὸ δέκατο στίχο τοῦ ποιήματος κι' εἶναι ἡ ἀκόλουθη:

Τὰς γὰρ ἐπὶ γῆς ἑβδελύξω παστάδας·
ἐν εὐτελεῖ τρίβωνι φυγὼν τὸν βίον
καὶ πρὸς νοητοὺς ἀντετάξω σατράπας,
στερρὰν μετενδὺς Θεοῦ πανευχίαν.
Ὡς ὄστρεον γοῦν ὀργανῶ σοι τὴν [στέγην
ἢ κόχλον ἢ κάλυκα κενερώδους βάτου.
Μάργαρέ μου, πορφύρα, γῆς ἄλλης [ῥόδον,
εἰ καὶ τρυγηθὲν ἐκπιέζῃ τοῖς λίθοις
ὡς καὶ σταλαγμοὺς προξενεῖν μοι [δακρύων.
Αὐτὸς δὲ καὶ ζῶν καὶ Θεὸν ζῶντα βλέ-
πων ὡς νοῦς καθαρὸς τῶν παθῶν, [τῶν ἐξ ὕλης
τὸν σὸν πάλιν θάλαμον εὐπρέπιζέ μοι.
Ἡ σύζυγος πρὶν ταῦτα σὸς Μάρθα [γράφει.

Τὸ μάρμαρο εἶναι μαυρισμένο ἀπὸ τὸ χρόνο, τὸ χτύπημα τοῦ χειμῶνα καὶ τὸν ἥλιο τοῦ καλοκαιριοῦ, κι' ἔτσι ἡ ἐπιγραφὴ εἶναι πολὺ δυσκολοδιάβαστη.

Ἀπ' ἔξω στὶς κόγχες τοῦ παρεκκλησιοῦ φαίνονται σταυροί.

Στὸ παρεκκλῆσι αὐτὸ τοῦ Χριστοῦ ἦρθε καὶ κάθησε νὰ μιλήσῃ μὲ τὸν Πατριάρχη Γεννάδιο, ὁ Πορθητὴς Σουλτᾶνος Μωάμεθ ὁ Β'.

Τὸ μοναστῆρι τῆς Παμμακαρίστου δὲν ἔγινε ἀμέσως μετὰ τὴν ἅλωση τζαμί· σ' αὐτὸ μεταφέρθηκε ἀπὸ τοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους τὸ Πατριαρχεῖο.

Ἔξω ἀπὸ τὸ μοναστῆρι ἦταν θαμμένοι δυὸ πατριάρχες: ὁ Παχώμιος ἀπὸ Ζιχνῶν ποὺ πατριάρχευσε κατὰ τὸ 1505 καὶ ὁ Θεόληπτος ὁ Α', ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα ποὺ πατριάρχευσε στὸ 1520. Σήμερα δὲν ὑπάρχει ἴχνος τέτοιων τάφων.

Ὅταν ὁ ναὸς ἔγινε τζαμί, μεταφέρθηκαν ἀπὸ κεῖ ἡ διάσημη ψηφιδωτὴ εἰκόνα τῆς Παμμακαρίστου, τὰ λείψανα τῆς ἁγίας Εὐφημίας, Σολομωνῆς καὶ Θεοφανῶς, τὰ ὁποῖα βρίσκονται σήμερα στὸν Πατριαρχικὸ ναό, καθὼς καὶ ἕνα κομμάτι τῆς κολώννας, ὅπου δέθηκε γιὰ νὰ μαστιγωθῇ ὁ Χριστός.

Ὅταν ἔγινε τζαμὶ ὀνομάστηκε Φετχιέ, δηλαδὴ τῆς νίκης.

Στέκεται κομψὸ στὴ κορυφὴ τοῦ λόφου, ἂν καὶ ἔχοντας πολὺ ὑποφέρει ἀπὸ τὸ πέρασμα τοῦ καιροῦ, ἢ γιατὶ χτυπιέται ἀπὸ τὸ ἄγριο φύσημα τοῦ βοριᾶ. Τελευταία ἔγιναν μερικὲς ἐπισκευές.

Ὅποιος ταξειδεύει τὸν Κεράτιο κόλπο, ἅμα τὸ βαποράκι ξεκινήσῃ ἀπὸ τὸ Φανάρι, θὰ ἰδῇ τοὺς ἀρχαίους θόλους καὶ τὴ λιγερὴ κορμοστασιὰ τοῦ μοναστηριοῦ τῆς Παμμακαρίστου, Φετχιὲ τζαμί.

Α. Γ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΨΥΧΑΡΗΣ

(Συνέχεια ἀπὸ τὴ πρώτη σελίδα)

φαντάζεται κανεὶς Ἄγγελο, ποὺ νὰ ντρέπεται τὴ γλώσσα του. Τὴν καμαρώνει μάλιστα· ἔτσι τὴν καμαρώνουνε κ' οἱ ἄλλοι.

Κι ὡστόσο τί δὲν μποροῦσε νὰ πῇ κανεὶς γιὰ τὴν καμαρωμένη τὴ γλώσσα του; Ἡ ἐγγλέζικη γλώσσα! Γλώσσα ὡραία, γιομάτη ἀριστουργήματα, μὰ προσέξτε καὶ μὴν τὴ δείξετε τοῦ Κόντου, μήπως καὶ τῆς χτυπήσῃ κάτι *Γλωσσικὰς παρατηρήσεις*, ποὺ οἱ φίλοι του οἱ δασκάλοι μπορεῖ ἄξαφνα καὶ νὰ πέσουνε ἀνάσκελα, βλέποντας τί χυδαία, τί βάρβαρη, τί χαλασμένη, τί στρεβλωμένη, τί ἀνάττικη ποὺ εἶναι ἡ ἐγγλέζικη γλώσσα. Δὲν πιστέβω πιὸ ἀδόκιμη καμιὰ νὰ ὑπάρχῃ, μὲ τὶς κουτσές, τὶς φαγωμένες, τὶς πρόστυχές της λέξες, παρμένες ἀπὸ δῶ καὶ κεῖ, φρίκη μου, παρμένες ἀπὸ ξένες γλῶσσες! Καὶ τί ἔχῃ νὰ κάμῃ; Μήπως ὁ Ἄγγλος τὸ συλλογιέται ἀφτό; Μήπως καταδέχτηκε νὰ τὸ συλλογιστῇ; Μήπως τὸ στοχάστηκε νὰ κάμῃ καθαρέβουσα; Τίποτα! Ἡ γλώσσα του, λέει, ἀξίζει ὅ,τι ἀξίζει ὁ ἴδιος, καὶ τὴν ἀξία του τὴν ξέρει, ἀφοῦ ξέρει λεφτεριά.

Ἤθελα ὅμως νὰ μάθω τώρα καὶ γὼ ἂν ὁ Ῥωμιὸς ξέρει τί ἀξίζει ἡ γλώσσα ἡ δική του, ἂν ξέρει τί ἀξίζει κι ὁ ἴδιος. Γιὰ τὸ δέφτερο ἀφτό μου τὸ ῥώτημα, σᾶς ἀκούω πιὰ καὶ γελᾶτε. Καλέ, πῶς δὲν τὸ ξέρει ὁ Ῥωμιὸς τί ἀξίζει ὁ ἴδιος; Τὸ ξέρει καὶ τὸ παραξέρει μάλιστα. Τὸ παραξέρει, σωστό. Ἀφτὸ ἴσια ἴσια γιὰ μένα θὰ πῇ πὼς δὲν τὸ ξέρει. Δὲν τὸ ξέρει μὲ ψυχρὸ αἷμα, ἥσυχα, σοβαρά, μελετημένα. Δὲν τὸ ξέρει δίχως νὰ βγῇ στὴ μέση καὶ τὸ φιλότιμό του. Δηλαδὴ ἔχει φιλότιμο φοβερό. Μὰ εἶναι ἄλλο πρᾶμα τὸ φιλότιμο, κι ἄλλο νὰ βλέπῃ κανεὶς καὶ νὰ ζγιάζῃ, ποὺ νὰ ποῦμε, τὴν ἀξία του· ἄλλο νἄχῃ γιὰ τὸν ἑαφτό του ἰδέα μεγάλη, κι' ἄλλο νἄχῃ ἰδέα σωστή. Θέλετε καὶ τὴν ἀπόδειξη ποὺ τὸ φιλότιμο δὲ φτάνει; Ὁ φιλότιμος κάποτες σηκώνει τὴ μύτη του τόσο ἀψηλά, ποὺ θαρρεῖς κι' ἄγγιξε πιὰ τὸν οὐρανὸ — ἢ τὰ σύννεφα. Κάποτες πάλε τόσο τὴν κατεβάζει, ποὺ λὲς κ' ἔπεσε σύσσωμος χάμου, κ' ἡ μύτη του κι ἀφτός. Ὁ Ῥωμιὸς πότε βασιλιάς, πότε ὄρνιθα βρεμένη. Καὶ γιατί κι ἀπὸ τί; Ἀπὸ ἕνα λόγο ποὺ θἀκούσῃ, ἀπὸ ἕνα τίποτις ποὺ θὰ τοῦ περάσῃ ἀπὸ τὸ κεφάλι. Τοῦ φτάνει τὸ παραμικρὸ νὰ μᾶς τὸν ἀλλάξῃ. Σημαίνει λοιπὸν πὼς ἐκεῖνος ποὺ φαντάζεται, καὶ κεῖνος ποὺ ξέρει τὴν ἀξία του, ἔχουνε ὁ καθένας ἄλλα ψυχολογικά.

Κ' ἔτσι μᾶς ἔρχεται πιὸ ἔφκολο νἀποκριθοῦμε στὸ πρῶτο μου τὸ ῥώτημα,

δηλαδὴ ἂν ξέρει ὁ Ῥωμιὸς τί ἀξίζει ἡ γλώσσα ἡ δική του, τί ἀξίζουνε τὰ ῥωμαΐκα. Δὲν τὸ ξέρει. Τὸ φιλότιμό του δὲν τὸν ἄφησε νὰ τὸ μάθῃ. Δὲν τὸ σπούδασε, δὲν τὸ κατάλαβε. Πῆγε κ' εἶπε ἀμέσως τὴ γλώσσα του χυδαία. Πῆγε καὶ στοχάστηκε μιὰ γλώσσα ποὺ διόλου δὲν εἴτανε ἡ ἀρχαία, ποὺ νόμισε πὼς εἴτανε περίφημη καὶ μεγάλη, μόνο καὶ μόνο γιατὶ δὲν εἴτανε ἡ δική του, μόνο καὶ μόνο γιατὶ μὲ τὸ φιλότιμό του φοβήθηκε νὰ φανῇ ὅπως εἶναι, νὰ μιλῇ ὅπως μιλεῖ. Ἂν εἶχε ὡτόσο ἀντὶς φιλότιμο, περηφάνια, λέω τὴν περηφάνια, ποὺ περηφάνια δὲν εἶναι, ποὺ εἶναι συναίσθημα τοῦ ἑαφτοῦ του, ἀφοῦ δὲ στολίζεται κανεὶς μὲ στολίδια ξένα, παρὰ νοιώθει ποιὰ εἶναι τὰ δικά του, ἂν τόντις ἔτσι τὰ ταίριαζε μὲ τὸ νοῦ του, καὶ χυδαία καὶ πρόστυχη καὶ ξεπεσμένη νὰ εἴτανε ἡ γλώσσα του, θἄλεγε· «Πρόστυχη δὲν μπορεῖ νἄναι, μιὰ καὶ δὲν εἶμαι πρόστυχος ὁ ἴδιος. Δὲν μπορεῖ νἄναι ξεπεσμένη, μιὰ κ' ἡ ψυχή μου δὲν εἶναι. Ἀξίζω ἐγώ· λοιπὸν ἀξίζει κι ἀφτή». Τὸ εἴδαμε πὼς ἄλλοι λαοὶ ξέρουνε καὶ μιλοῦνε μὲ τέτοιο τρόπο.

Καὶ σᾶς παρακαλῶ, τί θὰ γινότανε τότες, ἂν τἄλεγε δηλαδὴ ἀφτὰ ποὺ λέμε ὁ Ῥωμιός; Θὰ γινότανε ποὺ ποτές, μὰ ποτέ του κανένας μήτε θὰ τὄβαζε μὲ τὸ νοῦ του νὰ τὸ δοκιμάσῃ κἄνε, νὰ τοῦ ἀλλάξῃ τὴ γλώσσα του, εἴτε ντόπιος εἴτε ξένος. Πῶς θὰ τοῦ τὴν ἀλλάζανε ἄλλοι, ἅμα δὲν τὴν ἄλλαζε πρῶτος ὁ Ῥωμιός; Πῶς δὲ θὰ τοῦ εἴχανε σέβας μεγάλο, ἅμα σεβότανε τὴ γλώσσα του πρῶτος ἀφτός; Ποιὸς θὰ τολμοῦσε, ἅμα τολμοῦσε ὁ Ῥωμιὸς νὰ δείξῃ ἄφοβα ἐκεῖνο ποὺ εἶναι κ' ἡ γλώσσα του κι ὁ ἴδιος; Ἂς τὸ ποῦμε κιόλας παστρικά· τὴν καθαρέβουσα οἱ ξένοι τὴν ξέρουνε· τὸ ξέρουνε πὼς εἶναι γλώσσα τεχνητή, μ' ἄλλα λόγια πὼς δὲν εἶναι γλῶσσα· τὸ ξέρουνε πὼς ἡ καθαρέβουσα εἶναι πιὸ βάρβαρη πολὺ ἀπὸ τὴ δημοτική, ποὺ δὲν εἶναι μάλιστα βάρβαρη διόλου, ποὺ εἶναι ἡ μόνη κόρη τῆς ἀρχαίας. Καιρὸς τῶρα ποὺ ἡ Ἑβρώπη τἀ ξέρει ἀφτὰ καὶ τἀ λέει. Κ' ἴσως ἔτυχε γιὰ τοῦτο νἀ φέρουνται κάποτες μερικοὶ μὲ τὸ Ῥωμιὸ σὰ νὰ εἴτανε λαὸς δίχως γλώσσα. Ἔτυχε γιὰ τοῦτο νἄχετε παράπονο μὲ τοὺς Ἄγγλους ποὺ λίγο λίγο θέλουνε, λέει, νὰ εἰσάξουνε τὴ δική τους στὰ σκολειά σας. Ἂν καλλιεργούσαμε ἀπαρχῆς τὴ μητρικὴ λαλιά μας, ἀ δείχναμε ἀληθινὴ περηφάνια, δὲ θὰ δοκίμαζε κανένας τέτοιο πρᾶμα. Βλέπει ὅμως ὁ ξένος, καλήτερις ἀπὸ τὸ Ῥωμιό, πὼς γλώσσα ἡ καθαρέβουσα δὲν εἶναι—καὶ συλλογιέται νὰ βάλῃ στὴ θέση της μιὰ ποὺ τουλάχιστο νὰ εἶναι γλώσσα.

Καὶ τὸ συμπέρασμά μου ποιὸ εἶναι; Εἶναι ποὺ οἱ δημοδασκάλοι σας καλὰ κάμανε, πολὺ καλὰ καὶ διαμαρτυρηθήκανε, τὸ συμπέρασμά μου εἶναι πὼς ἔχουνε δίκιο. Ξύπνησε μέσα τους ἡ ἀληθινὴ περηφάνια· θὰ ξυπνήσῃ μέσα μας κ' ἡ ἀγάπη τῆς ἐθνικῆς λαλιᾶς. Τὸ ῥωμαΐκο θὰ νικήσῃ, θὰ νικήσῃ, θὰ νικήσῃ κ' ἡ γλώσσα, τὸ ἕνα δὲ γίνεται χωρὶς τἄλλο. Καὶ σὲ ποιανοῦ χέρια βρίσκεται ἡ νίκη; βρίσκεται στὰ χέρια κάθε δημοδασκάλου. Ἀφτὸς κάνει τὸ ἔθνος, ἀφοῦ ἀφτὸς διαβάζει, ἀφτὸς ξανακάνει τὸ παιδί. Τὸ συμπέρασμά μου λοιπὸν εἶναι ποὺ οἱ ἀξιόλογοι δημοδασκάλοι σας πρέπει πολύ, μὰ πολὺ νὰ προσέχουνε, πρέπει ῥωμαΐκα νὰ μιλοῦνε στὰ παιδιά, νὰ τοὺς μεταφράζουνε τὴν καθαρέβουσα ῥωμαΐκα, στὴν κοινή μας γλώσσα, νὰ τοὺς λένε τοὺς τύπους τῆς δημοτικῆς, νὰ τοὺς δείχνουνε τὴν ὀμορφιά της, τὴ γραμματική της — καὶ τὴν ἀξία της, γιὰ νὰ καταλάβουνε κατόπι τὰ παιδιά, σὰ γίνουνε ἄντρες, καὶ τὴν ἴδια τους τὴν ἀξία.

Καὶ τότες μὴ σᾶς μέλῃ! Θὰ ξανάρθουνε πάλε τἀρχαῖα τὰ χρόνια τὰ δοξασμένα, θἄχουμε ἄλλη μιὰ φορὰ *εὐώδεα Κύπρον, Κύπρο μυρωδάτη*, γιατὶ θὰ μυρίζῃ ἐθνικὰ λουλούδια, θὰ μυρίζῃ λεφτεριά.

Δικός σας

ΤΡΥΦΕΡΗ ΑΝΑΜΝΗΣΗ

Τῆς SIGRID UNDSET

Βραβεῖο Νόμπελ 1928

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο καὶ τέλος)

Ἀπὸ τότε συναντοῦσα συχνὰ τὴν Κα Λέων, ὅπως τὴν ἔλεγα. «Ἡ βασίλισσα τῶν παγωτῶν» τὴν ἔλεγε Κα Οὐτέν, μοῦ φαίνεται, μὰ δὲν ξέρω ἂν τ' ὄνομά τς ἦταν ἔτσι ἀκριβῶς, οὔτε πῶς γραφότανε. Ἐκεῖ ποὺ πήγαινε νὰ ψωνίσῃ, μιλάγαμε γιὰ τόνα ἢ γιὰ τἄλλο καὶ τὴν συνώδευα στὸ βουλεβάρτο ὡς ἕνα διάστημα· πάντα ἦταν χαριτωμένη, δροσερή, νόστιμη καὶ πάντα ἦταν εὐχάριστο νὰ κουβεντιάζῃς μαζύ της.

Ἅμα ἔκαμα ἔτσι λίγες γνωριμίες στὴν ξένη αὐτὴ πόλη, αἰσθάνθηκα πὼς ἤμουνα περσότερο σὰν στὸ σπίτι μου, ἰδίως ὅταν ἀπέκτησα συνήθειες. Ἀφοῦ ἔπινα τὸν πρωϊνὸ καφέ μου, ἔκανα μιὰ βόλτα, σ' ὡρισμένους συνήθως δρόμους, σὲ τρόπο ποὺ κατέληγα στὸ βουλεβάρτο Ρασπάϊγ, στὸ μέρος ἐκεῖνο ποὺ ἐφτιανόταν τότε. Εἶχαν χαράξει ἕναν πλατὺ δρόμο ἀνάμεσα στὶς παληὲς συνοικίες· τὰ σπίτια ποὺ ριχνότουσαν δὲν εἴχαν ἀκόμα καλογκρεμιστεῖ, κι' ἔβλεπες ἔτσι ἀδειανὰ δωμάτια, μὲ τὰ χαρτιὰ ποὺ σκεπάζανε τοὺς τοίχους νὰ κρέμουνται κουρελία· τὸ χῶμα ἤτανε σκαμμένο, μ' ἄσπρα βουναλάκια ἀπὸ ἀσβέστη ἢ τούβλα κάθε τόσο. Ἕνα κομμάτι μιᾶς γοτθικῆς ἐκκλησίας ἔστεκε ἀκόμα ἀνάμεσα στὶς πράσινες τιλλιές, πάνου ἀπ' τὰ λιθάρια ἑνὸς γκρεμισμένου κτιρίου. Ὁ πρωϊνὸς ἥλιος ἔριχνε ἕνα δυνατὸ φῶς στὸ μισοφτιαγμένο βουλεβάρτο· τὰ καινούργια σπίτια ἀσπρίζανε ἀπ' τὸν ἀσβέστη· μιὰ ἐλαφρὴ κίτρινη ὁμίχλη σκέπαζε τὸ δρόμο· οἱ γύροι τῶν σπασμένων σκεπῶν μὲ τὶς μικρὲς καπνοδόχες σὰν δόντια, οἱ γυμνοὶ τοῖχοι, οἱ κουρφὲς τῶν δέντρων στοὺς παληοὺς κήπους ζωγραφιζόντουσαν ἀχνὰ στὸν ὠχρογάλανο φωτεινὸν οὐρανό.

Ὅταν ξαναγύριζα στὸ ξενοδοχεῖο, σταματοῦσα μπροστὰ στὶς ἴδιες πάντα βιτρίνες, ποὺ γνώριζα ὅ,τι εἶχαν. Καὶ καθὼς ζοῦσα πάντα στοὺς ἴδιους δρόμους, κι' ἔτρωγα σὲ δυὸ τρία ἑστιατόρια, τὰ ἴδια πάντα, κι' ἀγόραζα γάλα, τσάϊ, ψωμί, χαρτί, πεννάκια, βελόνες καὶ κλωστὴ στὰ ἴδια μαγαζιά, ἡ γωνιὰ αὐτὴ τῆς μεγαλούπολης εἶχε γίνει γιὰ μένα μιὰ μικρὴ πατρίδα· εἶχα ἐκεῖ τὴ γαλήνη, τὴν ἡσυχία καὶ τὴν ἀνάπαυση γιὰ νὰ ἐργαστῶ. Ἔτσι ὅμως εἶδα πολὺ λίγα πράγματα ἀπ' τὰ κέντρα τοῦ Παρισιοῦ· μποροῦσε νὰ περάσῃ μιὰ ἢ δυὸ βδομάδες χωρὶς νὰ μοῦ τύχῃ νὰ περάσω τὸ Σηκουάνα.

Παρ' ὅλ' αὐτὰ μοῦ τύχαινε κάποτε νὰ τὸν περάσω. Μιὰ μέρα στὸ βουλεβάρτο Μονμάρτρης, σ' ἕνα μαγαζί, ὅπου ὅλα κοστίζανε 45 καὶ 95 λεπτά, 1,95 ἢ 2,95, τὰ μάτια μου πέσανε σ' ἕνα ῥάφι φορτωμένο μ' ἀγαλματάκια, ποὺ κουνοῦσαν τὸ κεφάλι τους. Ἀγόρασα φυσικὰ ἀμέσως ἕνα, τὄδειξα στὴ «βασίλισσα τῶν παγωτῶν» καὶ τὄπα στὴν Κα Λέων, μόλις τὴν εἶδα. Λυσαρεστήθηκε λίγο ποὺ πλήρωσε τὸ δικό της τόσο ἀκριβά, ὅταν ἔμαθε πὼς εἶχα δώσει 1,95 μόνο γιὰ τὸ δικό μου, μὰ σκέφτηκε πὼς ἦταν πολὺ εὐχάριστο ποῦχα κι' ἐγὼ ἕνα. Ἔβαλα τὸ ἀγαλματάκι στὴν κάμαρά μου, πάνου στὸ τζάκι, καὶ γιὰ μιὰ ὁλόκληρη βδομάδα, ὅταν ἑτοιμαζόμουνα νὰ χτενιστῶ μπροστὰ στὸν καθρέφτη, τὸ κουνοῦσα ἐλαφρά, κι' αὐτὸ μοῦκανε ἕνα ἐλαφρὸ νόημα μὲ τὸ κεφάλι του, ἐνῶ ἐγὼ ἔπλεκα τὰ μαλλιά μου. Σὲ λίγο ὅμως ἄρχισε νὰ μὴ μ' ἐνδιαφέρῃ πιά.

Τὸ ἀγαλματάκι τοῦ Λέοντος εἶχε σπάσει, καθὼς μοῦ διηγήθηκε ἡ μητέρα του, ἕνα πρωῒ ποὺ τὴν εἶδα. Τοῦ Λέοντος τοῦ ἄρεσε πολὺ ἀλλά, φυσικά, δὲν εἶχε τὴν ἄδεια νὰ παίζῃ μ' αὐτὸ καὶ τὸ βάλαν ἀπάνου στὸ τζάκι. Ἀλλὰ μιὰ μέρα ποὺ ἡ μητέρα του ἤτανε στὸ μαγαζὶ κι' αὐτὸς εἶχε μείνει μόνος, σκαρφάλωσε στὸ τζάκι γιὰ νὰ τὸ πάρῃ, καὶ τὸ δυστύχημα ἔγινε. Μὰ τοῦ κ. Λέοντος τοῦ δῶσαν τότε ἐκεῖνο ποὺ τοῦ χρειαζότανε.

Ἦταν τέλη Αὐγούστου καὶ σὲ λίγο ἔπρεπε νὰ γυρίσω στὸ Ὄσλο. Ἕνα πρωῒ ποὔμπαινα στὸ καφφενεῖο γιὰ νὰ πιῶ τὸν καφφέ μου, «ἡ βασίλισσα τῶν παγωτῶν» ὥρμησε ἀπάνου μου· τὸ τραπέζι ποὔταν κοντὰ στὸ μαγαζάκι της ἦταν πιασμένο καὶ καθόμουνα λίγο μακρύτερα.

— Ἄχ! δεσποινίς, τὰ μάθατε; Εἴδατε κεῖ! Οἱ Οὐτὲν ἐχάσανε τὸ μικρό τους Λέοντα.

Εἶχε κρυολογήσει, κι' ἦταν ἄρρωστος μιὰ βδομάδα· πᾶνε τρεῖς μέρες ποὺ πέθανε. «Ἡ βασίλισσα τῶν παγωτῶν» τὄμαθε χτὲς τὸ βράδυ, στὸ μπάρ.

Ἐγὼ στενοχωρήθηκα πολύ. Ἦταν τόσο λυπηρὸ νὰ συλλογίζουμαι ἐκείνη τὴ γλυκειὰ γυναίκα ποὔχασε τὸ παιδί της: Σκέφτηκα νὰ ρωτήσω τὴ «βασίλισσα τῶν παγωτῶν» νὰ μοῦ πῇ τὴ διεύθυνσή της, καὶ νὰ μάθω πότε θὰ γινόταν ἡ κηδεία· ἴσως νὰ εὐχαριστιόταν ἡ Κα Λέων ἂν τῆς ἔστελνα ἕνα στέφανο. Ἀλλὰ δὲν ἤξερα τί κάνουνε στὸ Παρίσι σὲ τέτοιες περιστάσεις κι' ἐγκατάλειψα αὐτὴν τὴν ἰδέα.

Τὴν ἄλλη βδομάδα ἀπάντησα τὴν Κα Λέων στὸ δρόμο. Περπατοῦσε στὸ ἀπέναντι πεζοδρόμιο, ντυμένη μ' ἕνα καινούργιο φόρεμα, μὲ ἄσπρα καὶ μαῦρα τετράγωνα. Ἔτρεξα βιαστικὰ νὰ τὴν φτάσω.

— Ἄχ! Κυρία...

Ἔσφιξε τὸ χέρι ποὺ τῆς ἔδινα.

— Καλημέρα, δεσποινίς... Τὸ μάθατε... Μάλιστα... εἶναι πολὺ θλιβερό.

Ἡ φωνή της ἦταν ἡσυχη καὶ μαλακιὰ ὅπως πάντα, μὰ ἡ ζωηρὴ ἀπόχρωση εἶχε χαθεῖ, σὲ τέτοιο μάλιστα βαθμό, ποὔταν ἀδύνατο νὰ φανταστῶ πὼς θὰ μποροῦσε ποτὲ νἄχε ἀντηχήσει. Κι' ἐκεῖ ποὺ τὴν κύτταζα, κατεβάζοντας τὰ μάτια μου (ἦταν πολὺ κοντότερη ἀπὸ μένα), παρατήρησα πὼς ἦταν ἀρκετὰ γερασμένη. Κι' ὅμως τὸ πρόσωπό της ἦταν τὸ ἴδιο ὅπως καὶ πρίν, τὸ ὡραῖο φῶς μόνο ποὺ χυνότανε στὰ χοντρά, κοινά, χαρακτηριστικά της εἶχε σβύσει. Ἐνῷ μιλοῦσε μὲ ἥσυχη φωνή, καὶ μὲ μιὰ γαλήνια ἔκφραση στὸ πρόσωπό της, τὰ μάτια της γεμίσανε δάκρυα, ποὺ κυλάγαν· ἀδιάκοπα πάνου στὰ μάγουλά της. Δὲν ἔκλαιγε δυνατά, ὅταν μιλοῦσε γιὰ τὸν πόνο της· θἄλεγε κανεὶς πὼς τὸ δάκρυ ξεχείλιζε καὶ τὰ κακόμοιρα τὰ κουρασμένα μάτια της δὲν μπορούσανε νὰ τὸ βαστήξουν. Κι' ἐκεῖ ποὺ τῆς ἀπαντοῦσα βραχήκανε καὶ τὰ δικά μου μάτια.

Κάναμε λίγα βήματα στὸ δρόμο. Κι' ἐνῷ τὰ δάκρυά της τρέχανε σὰν ἀστείρευτη πηγή, μιλοῦσε ἡσυχα, γιὰ τόνα ἢ γιὰ τἄλλο, μὲ τὸν εὐχάριστο τρόπο της. Ἀπ' τὴ «βασίλισσα τῶν παγωτῶν» ἔμαθε πὼς σὲ λίγο θὰ ξεκινοῦσα γιὰ τὴ Νορβηγία. Ζοῦσε ἡ μητερα μου; «Θὰ χαρῇ τότε ἡ μητέρα σας, δὲν εἶν' ἔτσι;» Διηγήθηκε ἡσυχα καὶ ἁπλὰ τὴν ἀρρώστεια καὶ τὸ θάνατο τοῦ Λέοντος. «Ναὶ εἶναι πολὺ θλιβερό... Θεέ μου, τί θλιβερὸ ποῦναι!»

Τὸ ἄλλο πρωῒ, σὰν ἐβγῆκα γιὰ νὰ πιῶ τὸν καφφέ μου, ἡ Κα Λέων πέρασε στὸ δρόμο. Μὲ περίμενε. Πλησίασε καὶ κάθισε στὸ τραπέζι μου:

— Μοῦ ἐπιτρέπετε;... Θἄθελα νὰ σᾶς ζητήσω μιὰ χάρη, δεσποινίς... Εἴσαστε τόσο καλή.

Κάθισε καὶ κύτταξε τὰ χέρια της ποὔχε μπροστά της, πάνου στὸ τραπέζι. Στενοχωρημένα λίγο καὶ μὲ πολλὲς βόλτες ἔφτασε τέλος σ' ἐκεῖνο ποὔθελε νὰ πῇ.

Ἐπρόκειτο γιὰ τὸ ἀγαλματάκι. Ὁ Λέων τὄχε ἀγαπήσει τόσο. Μάλιστα, ἦταν ὁ με-ξει, ὅταν δὲν εἴμαστε μπροστά. (Μειδίασ - γαλύτερός του θησαυρὸς στὸν κόσμο, ἀλλὰ δὲν τὄχαν πιά. Θἄθελαν τόσο νἄχουν ἕνα· τοὺς εὐχαριστοῦσε τόσο νὰ τὄχουνε στὸ τζάκι τους, γιὰ νὰ θυμῶνται τὸ Λέοντα. Χτὲς τὸ βράδυ εἶχε πάει στὸ βουλεβάρτο Μονμάρτης γιὰ ν' ἀγοράσῃ ἕνα, μὰ τἄχαν πουλήσει ὅλα καὶ δὲν ἐπρόκειτο ν' ἀγοράσουν καινούργια... Ἂν ἔλεγα πὼς ἦταν πολὺ παράξενο νὰ μοῦ ζητᾶνε τέτοιο πρᾶγμα θἄπρεπε νὰ τὸ πῶ· δὲν θἄθελα ἴσως νὰ ἀφίσω τὸ δικό μου..., ἂν ὅμως δὲν μ' ἔνοιαζε καὶ τόσο, θὰ τῆς ἔκανα μεγάλη εὐχαρίστηση... Θὰ τῆς ἔκανα τὴ χάρη νὰ τὴν ἀφίσω νὰ μοῦ τὸ ἀγοράσῃ;

— Ἄχ! Κυρία μου... βεβαιότατα. Δὲν μ' ἀφίνετε ὅμως νὰ σᾶς τὸ χαρίσω, τῆς εἶπα μὲ τ' ἄσκημά μου γαλλικά.

Στὴν ἀρχὴ δὲ θέλησε νὰ τὸ δεχτῇ ἔτσι. Μὰ ἐγὼ τὴν ἐβεβαίωσα, μὲ τὰ γαλλικὰ ποὔξερα, πὼς θἄτανε μιὰ ἀληθινὴ εὐχαρίστηση γιὰ μένα νὰ τῆς τὸ δώσω.

— Ἀ! Δεσποινίς, εἴσαστε πολὺ ὑποχρεωτική.

Στὸ τέλος συμφωνήσαμε νὰ τῆς πάω τὸ ἀγαλματάκι στὸ μαγαζί της αὔριο ἀπόγεμμα.

Ὕστερα ἀπὸ ἀρκετὸ ψάξιμο ἀνακάλυψα τὸ μαγαζάκι. Στὴ βιτρίνα ἦταν κάτι τετράδια, μολύβια, φλυτζάνια καὶ βάζα ἐπιτήδεια κολλημένα.

Ἡ Κα Λέων, εἰδοποιημένη ἀπ' τὸ κουδοῦνι τῆς πόρτας, φάνηκε, μὲ πῆρε ἀπ' τὸ χέρι, καὶ στρίβοντας γύρω ἀπ' τὸ ταμεῖο μ' ἔμπασε σ' ἕνα μικρὸ σκοτεινὸ διαμέρισμα πίσω ἀπ' τὸ μαγαζί, ὅπου βρισκόταν ὁ ἄντρας της. Μόλις εἶχαν φάει· τὰ πιάτα καὶ τὰ ποτήρια ἦταν ἀπάνου στὸ τραπέζι, τὸ στρωμμένο μὲ μουσαμᾶ. Ἔμεινα μιὰ στιγμὴ μόνη μου μὲ τὸν ἄντρα, μὰ ἡ συνομιλία πήγαινε ἄσκημα· δὲν ἦταν Παρισινός· μίλαγε κάποια διάλεκτο. Κι' ὕστερα δὲν τολμοῦσα νὰ τὸν κυττάξω. Πάντοτε εἶχε ἕνα κοινὸ πρόσωπο. ἕνα δέρμα κίτρινο, ὠχρό, δυὸ κόκκαλα ποὺ πετάγανε στὰ μάγουλά του, καὶ κάτι ἀραιὰ μαῦρα μαλλιὰ ποὺ στολίζανε γύρω γύρω τὴ γυαλιστερή του φαλάκρα, ἀλλὰ τὰ μάτια του ἤτανε συμπαθητικὰ καὶ ζωηρά... Τώρα, ἦταν τὰ σβυσμένα μάτια ἑνὸς λυπημένου ἀνθρώπου. Ὁ πατέρας τοῦ Λέοντος φαινότανε σὰν πολὺ φτωχότερος ἀπὸ πρίν... κι' ὅλο τὸ διαμέρισμα εἶχε γεμίσει μὲ μιὰ ἀσφυκτική, μεταδοτικὴ ἀτμόσφαιρα φτώχειας. Φοβήθηκα μὴν ἀρχίσω τὰ κλάμματα ἂν τὸν κύτταζα. Ντράπηκα γιὰ τὸ μικρό μου δῶρο καὶ γιὰ ὅ,τι δοκίμαζα νὰ πῶ.

Ὅταν ἐγύρισε ἡ Κα Λέων, τῆς ἔδωσα σιωπηλὰ τὸ πακέτο. Ἐκεῖνοι ἐπλησίασαν καὶ μ' εὐχαριστήσανε σφίγγοντας τὸ χέρι μου. Ἔβγαλε τότε τὸ ἀγαλματάκι ἀπ' τὸ χαρτί. Τοῦκαμε θέση στὸ τζάκι μεταξὺ τοῦ ρολογιοῦ καὶ τῶν κεριῶν καὶ τὸ τοποθέτησε κεῖ.

Ὕστερα καθίσαμε κι' οἱ τρεῖς καὶ κυττάζαμε προσεχτικὰ τὴ μικρὴ Ὀλλανδέζα ποὺ κουνοῦσε τὸ σῶμα της κάτου ἀπ' τ' ἀνασηκωμένα φουστάνια της, σὰ νἄθελε νὰ χορέψῃ καὶ μᾶς ἔκανε νόημα μὲ τὸ κεφάλι της, μὲ τὸ εἰρωνικὸ κι' αἰνιγματικὸ χαμόγελο τοῦ ὠχροῦ, τοῦ νεκροῦ σχεδὸν προσώπου της.

— Μάλιστα εἶπε ἡ Κα Λέων. Τί ὡραῖο ποῦναι. Καὶ πῶς τοῦ ἄρεσε τοῦ Λέοντος! Σκεφθῆτε, σκαρφάλωσε γιὰ νὰ τὸ φτάσῃ κι' ἂς τοῦχαμε ἀπαγορέψει νὰ τὸ πειρά, μέσ' ἀπ' τὰ δάκρυα της). Ὁ Λέων, ποὔταν τόσο ὑπάκοος!

Ὁ ἄντρας της πῆγε στὸ μαγαζί. Ἐκείνη κι' ἐγὼ μείναμε καθισμένες κοντὰ στὸ τραπέζι τὸ σκεπασμένο μὲ μουσαμᾶ, μὲ τὰ μάτια καρφωμένα στ' ὠχρὸ κοριτσάκι, ποὺ καρφώνοντας κι' αὐτὸ τὰ δικά του ἀπάνου μας, κουνοῦσε τὸ κεφάλι της. Τότε ἡ Κα Λέων σηκώθηκε, πλησίασε στὸ κομμὸ καὶ πῆρε ἕνα μεγάλο φακελλο πού, καθὼς φαίνεται, εἶχαν ἑτοιμάσει γιὰ μένα.

— Εἴσαστε τόσο ὑποχρεωτική, δεσποινίς, θέλετε νὰ πάρετε αὐτό;

Ἦτανε μιὰ φωτογραφία τοῦ Λέοντος, μὲ τὴ μπλὲ βελουδένια μπλοῦζα του καὶ τὸ μεγάλο ἄσπρο κολλάρο του.

Τὴν εὐχαρίστησα καὶ τῆς εἶπα πὼς ἦταν πολὺ ὡραία...

— Μάλιστα, μᾶς φαίνεται πὼς εἶναι ὡραία. Εἶν' ἡ τελευταία. Παραγγείλαμε μιὰ μεγένθυση γιὰ νὰ τὴν κρεμάσουμε στὸν τοῖχο.

Ξαναπῆγε στὸ κομμὸ καὶ πῆρε ἕνα κουτί. Εἶχε μέσα ὅλες τὶς φωτογραφίες τοῦ παιδιοῦ της, τὸν Λέοντα μωρό, τὸν Λέοντα μεγαλύτερον μὲ τὰ κυριακάτικά του, κι' ἐνσταντανὲ τοῦ Λέοντα, αὐτῆς καὶ τοῦ ἀντρός της, παρμένα στὶς ἐκδρομές τους στὰ πσνηγύρια στὶς μικρὲς πόλεις στὶς ὄχθες τοῦ Σηκουάνα. Καὶ μοῦ διηγότανε πὼς ὅταν ἤτανε μικρότερος ἦταν πολὺ ἀσθενικός, ἀλλὰ πὼς σιγὰ σιγὰ εἶχε δυναμώσει· κι' ὕστερα δὲν συλλογιζόντουσαν τίποτα ὅταν ἤτανε γι' αὐτὸ τὸ παιδί. Εἶχαν παντρεφτεῖ κάπως ἀργὰ καὶ δὲν εἶχαν ἄλλο παιδί, καὶ γι' αὐτὸ σκεφτήκανε πὼς μπορούσανε νὰ τοῦ δώσουν καλὴ ἀνατροφή. Θέλανε νὰ τὸ σπουδάσουνε· ἔτσι ἔξυπνο ποὔταν, θἄ μποροῦσε νὰ γίνῃ τοὐλάχιστον δικηγόρος ἢ γιατρός, ἂν ζοῦσε... καὶ πάντα ἦταν ἕνα καλὸ παιδὶ καὶ τοὺς ἀγαποῦσε πολύ. Καὶ νὰ ποὺ πέθανε. Ἄχ! Θέ μου! τί φρίκη! Τώρα ἦταν πολὺ γρὴ γιὰ νἄχῃ ἄλλο παιδί.

— Μὰ ἕνα ἄλλο παιδί, προσέθεσε, δὲν θἄταν ὁ Λέων μου.

Ὁ κ. Λέων ἐγύρισε μὲ μιὰ μποτίλλια ἄσπρο κρασὶ καὶ τρία ποτήρια. Τ' ἀπίθωσε στὸ μουσαμὰ καὶ τὰ γέμισε. Καθήσαμε μιὰ στιγμὴ κι' ἤπιαμε σχεδὸν ἀμίλητοι. Ἐκεῖνοι μὲ συνωδέψαν ὡς ἔξω ἀπ' τὴν πόρτα τοῦ μαγαζιοῦ, σταθήκανε στὸ κατῶφλι καὶ μοῦ κάνανε νοήματα μὲ τὸ κεφάλι τους· γύρισα κι' ἐγὼ καὶ τοὺς ἀποχαιρέτησα μὲ μιὰ μικρὴ κίνηση τοῦ κεφαλιοῦ, ὡς ποὔστριψα τὴ γωνία.

Εἶχα ὑποσχεθεῖ νὰ τοὺς στείλλω μιὰ κάρτα ἀπ' τὴ Νορβηγία, καὶ τοὺς ἔστειλα μία ποὺ παρίστανε μιὰ γυναίκα μὲ σκί, καὶ πίσω της εἶχε δέντρα σκεπασμένα μὲ παχὺ στρῶμα χιονιοῦ. Δὲν ξέρω ἂν τὴ λάβανε, γιατὶ λησμόνησα νὰ τοὺς ρωτήσω πῶς τὸ γράφανε τ' ὄνομά τους καὶ δὲν εἶχα κρατήσει τὴ διεύθυνσή τους, κι' ἔγραψα ὅ,τι θυμόμουνα. Μὰ ἡ φωτογραφία τοῦ Λέοντος βρίσκεται κάπου σ' ἕνα ἀπ' τὰ συρτάρια μου καὶ συχνά, ὅταν γυρεύω μέσα κάτι, τὴ βρίσκω. Τὴν κυττάω καὶ θυμᾶμαι τότε τ' ὠχρὸ καὶ μουτρωμένο ἀγοράκι, τὸ φτωχὸ καὶ σβυσμένο πρόσωπο τοῦ πατέρα του καὶ τῆς μητέρας του καὶ τὸ ἄσπρο πρόσωπο τῆς πορσελάνινης κούκλας, μὲ τὸ παράξενο μειδιαμά της.

Μετάφραση **ΣΤΑΘΗ ΦΕΡΕΝΤΙΝΟΥ**

ΕΞΟΡΙΣΤΗ

τῆς **M. DELLY**

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

τὴν ἔξοδο, κοντὰ στὸ δοχεῖο τοῦ ἁγιασμοῦ, ἡ Μυρτὼ κι' ἡ φροϋλάϊν Ρόζα ξαναβρῆκαν τὸν πρίγκηπα Milcza. Τοὺς ἔδωσε ἁγίασμα καὶ βοήθησε τὴν ἐξαδέλφη του νὰ τυλιχτῇ στὸ μεγάλο ἐπανωφόρι της, μὲ χειρονομίες πολὺ ἥσυχες, σχεδὸν εὐλαβικές, μ' ἕνα ὕφος σοβαρότητος κι' ἀπεράντου σεβασμοῦ, ὅπως θἄκανε ἕνας πιστὸς γιὰ ἕνα ἁγιασμένο ἀντικείμενος.

Ἔξω, κοντὰ στὴν πόρτα, ἕνας ἐλεεινὸς γέρος μὲ τὰ πόδια στὸ χιόνι, τουρτουρίζοντας μὲς στὰ τρυπημένα του ροῦχα, ζητοῦσε ἐλεημοσύνη, τριγυρισμένος ἀπὸ τέσσερα μικρὰ πλάσματα ὄχι λιγώτερο ἀξιολύπητα. Ἡ Μυρτὼ μουρμούρισε μὲ συμπόνοια :

— Τὸν γνωρίζω, εἶναι ἕνας γεροντᾶκος ποὺ τοῦ δίνει κάθε βδομάδα λίγο ψωμὶ ὁ θυρωρὸς τῶν ἀνακτόρων. Φαίνεται πὼς εἶναι πάρα πολὺ δυστυχισμένοι.

Ἐνῶ μιλοῦσε, ζητοῦσε κάτι νὰ βρῇ στὴν τσέπη της.

Μὰ ὁ ξάδερφός της ἔπιασε μὲ τὸ χέρι του τὸ μπράτσο της.

— Ἀφῆστε, εἶναι δική μου δουλειά.

Ἔβαλε ἀπὸ ἕνα χρυσὸ νόμισμα στὸ χέρι κάθε παιδιοῦ κι' ἀπομακρύνθηκε μὲ τὴ Μυρτὼ καὶ τὴν παιδαγωγό, ἀφοῦ εἶπε αὐτὰ τὰ λόγια στὸν κατάπληκτο ζητιάνο :

— Θὰ βρῇς ὅλες τὶς ἡμέρες μιὰ βοήθεια στὸ παλάτι Milcza.

— Εὐχαριστῶ γι' αὐτούς, ἐξάδελφέ μου! ψιθύρισε ἡ φωνὴ τῆς Μυρτῶς, τρέμοντας ἀπὸ συγκίνηση.

— Ἐγὼ πρέπει νὰ σᾶς εὐχαριστήσω ποὺ μοῦ μάθατε πόσο εἶναι γλυκὸ νὰ εὐεργετῇ κανείς! διώρθωσε ἐκεῖνος σοβαρά.

Στὸν προθάλαμο, ὅπου στριμωγόνταν οἱ ὑπηρέτες αὐτὴ τὴ φορά, ὁ πρίγκηψ Milcza ἔβγαλε τὸ πανωφόρι τῆς ἐξαδέλφης του ἐνῶ τὴ ρωτοῦσε :

— Σκεφθῆκατε τὸ Χριστουγεννιάτικο φαγητό, Μυρτώ ;

— Βέβαια. . . . κι' ἂν τολμοῦσα νὰ σᾶς ζητήσω νὰ τὸ μοιρασθῆτε σὲ ὅλη τὴν ἁπλότητά του ;

— Τολμῆστε, Μυρτώ! τῆς εἶπε χαμογελώντας. Τὸ δέχομαι μ' εὐγνωμοσύνη, τόσο περισσότερο γιατὶ εἶμαι λιγάκι πεινασμένος, ἐπειδὴ δείπνησα νωρὶς καὶ πολὺ ἐλαφρά.

Μὲς στὸ μεγάλο σαλόνι τὸ ζεστὸ καὶ φωτισμένο, στάθηκε ὀρθὲς κοντὰ στὴν καπνοδόχο καὶ κύτταζε τὴ Μυρτὼ νὰ πηγαινοέρχεται ἀπασχολημένη μὲ τὴν ἑτοιμασία τοῦ τσαγιοῦ, γιὰ τὸ ὁποῖο ἤξερε πὼς ὁ πρίγκηψ Arpad ἦταν ἐξαιρετικὰ δύσκολος. Τὸ πρασινωπὸ φῶς φώτιζε γλυκὰ τὴ λεπτὴ κατατομή της καὶ τὴν ὑπέροχη κόμη της τὴν ἀναδεμένη μ' ἁπλότητα ποὺ σὲ κάθε ἄλλον θὰ φαινόταν κοκετταρία, τόσο μεγάλη χάρη εἶχε αὐτὸ τὸ κεφάλι ἀρχαίας Ἑλληνίδας. Τὸ κομψὸ ἀνάστημά της, οἱ κινήσεις της, ποὺ ἦσαν φυσικὲς καὶ πολὺ χαριτωμένες, ἡ εὐχάριστη, σοβαρὴ καὶ προσεχτικὴ ἔκφραση τοῦ προσώπου της, ἐνῶ ἀποτελεῖωνε μὲ λεπτόλογη φροντίδα τὸ νοικοκυριό της, ὅλα σ' αὐτὴν σχημάτιζαν ἕνα σύνολο τόσο λεπτὰ ἁρμονικὸ ποὺ κι' ἡ φροϋλάϊν Ρόζα λησμόνησε κι' αὐτὴ ἀπὸ τὸ θαυμασμό της νὰ καθίσῃ.

— Μυρτώ, ἂν κρίνω ἀπὸ τὶς φροντίδες ποὺ παίρνετε, ὑποθέτω πὼς αὐτὸ τὸ τσαΐ θἆναι μοναδικό, εἶπε ὁ πρίγκηψ χαμογελώντας.

— Τὸ εὔχομαι! . . . χωρὶς νὰ τολμῶ νὰ τὸ ἐλπίζω συγχρόνως. Ὁ Τέρκα τὸ φτιάνει τόσο καλά! . . . Κι' ὡστόσο ἐσεῖς δὲ μείνατε ποτὲ ἱκανοποιημένος, ἐξάδελφέ μου.

— Νὰ μιὰ ὁμολογία ποὺ μοιάζει μ' ἐπίπληξη, δὲν εἶναι ἀλήθεια ; Ἐλᾶτε, σᾶς ὑπόσχομαι νἆμαι λιγώτερο δύσκολος ἀπὸ δῶ καὶ πέρα. . . Μὰ πέστε μου, δὲ βρίσκετε πολὺ τυπικὸ αὐτὸ τὸ «ἐξάδελφέ μου» ; Δὲ μὲ φωνάζετε Arpad ὅπως οἱ ἀδελφές μου ;

— Μά. . . δὲν ξέρω. . . . τοῦ εἶπε μὲ ὕφος ἀμήχανο.

Μὰ ναί, αὐτὸ θἄταν καλύτερο, σᾶς βεβαιώνω. Ἐμπρὸς ἂς δοκιμάσουμε τὸ τσαΐ ποὺ σᾶς ἔδωσε τόσο κόπο, Μυρτώ! πρόσθεσε χαρούμενα, βλέποντας τὴν κόρη νὰ πιάνῃ τὴν τσαγιέρα.

Ἀπ' ὅλα τὰ Χριστουγεννιάτικα τραπέζια ποὺ γιορταστῆκαν ἐκεῖνη τὴ νύχτα στὴ Βουδαπέστη, κανένα δὲν ἦταν τόσο γαλήνιο, τόσο βαθειὰ εὐτυχισμένο σὰν αὐτό. Κατὰ παράκληση τοῦ ἐξαδέλφου της, ἡ Μυρτὼ μίλησε γιὰ τὰ περασμένα Χριστούγεννα ποὺ πέρασε κοντὰ στὴ μητέρα της, γιὰ τὴ ζωή της μὲ τὶς πολλαπλὲς ἀσχολίες στὸ Νεγύ, γιὰ τὶς παρηγορίες καὶ τὶς θλίψεις της, γιὰ τὴ στοργικὴ βοήθεια ποὺ εἶχε βρεῖ κοντὰ στὶς ἐξαίρετες κυρίες Μιλλό. Τὰ διηγόταν με μιὰ ἀπόλυτη ἁπλότητα κι' ἐμπιστοσύνη, κι' ἐκεῖνος, ὄχι λιγώτερο ἁπλᾶ, μὲ τὴ φωνὴ κάπως ἀλλαγμένη ἀπ' τὴν ὀδυνηρὴ συγκίνηση, ἀναπολοῦσε κι' αὐτὸς τὰ Χριστούγεννα τοῦ μικροῦ του Karoly, περιέγραφε ἐπεισόδια τῆς σύντομης ζωῆς του....

— Εἶστε ἡ μόνη, Μυρτώ, μπρὸς στὴν ὁποίαν μπορῶ ν' ἀνακαλέσω, χωρὶς πολὺν πόνο, καὶ μάλιστα μὲ κάποια παρηγοριά, τὴν ἀνάμνηση τοῦ μικροῦ μου ἀγγέλου. Εἶναι γιατὶ αἰσθάνομαι πὼς τὸν ἀγαπήσατε πραγματικά, βαθειά, εἶναι γιατὶ αὐτός, ὁ Karoly μου, σᾶς ἐλάτρευε τόσο! . . . σχεδὸν ὅσο καὶ τὸν πατέρα του, Μυρτώ.

— Ἤσαστε λιγάκι ζηλιάρης γι' αὐτό, δὲν εἶν' ἔτσι ;

Τὰ χείλη του συσπάσθηκαν ἐλαφρὰ καὶ μουρμούρισε :

— Συγχωρῆστε με, Μυρτώ. . . Ἤμουν τόσο ψυχρὸς γιὰ σᾶς! . . . καὶ σκληρὸς ἀκόμα κομμιὰ φορά. . . . καὶ φανήκατε τόσο καλὴ ποὺ τὰ λησμονήσατε ἀμέσως! Μὰ θὰ ξαναμιλήσουμε ἀργότερα γι' αὐτό, θὰ σᾶς ἐξηγήσω τὰ πράγματα. . . .

Ἔμεινε γιὰ λίγο σιωπηλὸς μὲ τὰ μάτια καρφωμένα στὸ τζάκι ὅπου καίγονταν τὰ ξύλα. Ἡ Μυρτώ, μὲ τὰ μικρά της χέρια σταυρωμένα πάνω στὴ μαύρη φούστα, κύτταζε ἀφηρημένα τὴ φροϋλάϊν Ρόζα ποὺ καθόταν παράμερα διακριτικὰ κι' ἦταν φαινομενικὰ βυθισμένη στὴν ἀνάγνωση, ἐνῶ στὴν πραγματικότητα μισοκοιμόταν ἥσυχα, λικνιζομένη ἀπὸ τοὺς τόνους τῆς μαγυάρικης γλώσσας, ποὺ δὲν καταλάβαινε καλά, γιὰ νὰ παρακολουθήσῃ τὴ συνομιλία τοῦ πρίγκηπος Arpad καὶ τῆς Μυρτῶς.

Τὸ ρολόϊ ποὺ χτυποῦσε δυὸ ἔκαμε τὸ νέο ν' ἀναπηδήσῃ.

— Ὦ! Μυρτώ, πόσο ἐπιβραδύνω τὴν ἀνάπαυσή σας! . . . Κι' αὐτὴ ἡ καϋμένη ἡ φροϋλάϊν ποὺ κοιμήθηκε.

Ξυπνημένη ἀπότομα ἀπ' τὴν ἀναφώνηση τοῦ πρίγκηπος, ἡ παιδαγωγὸς σηκώθηκε ὁλόρθη ἀνοίγοντας διάπλατα τὰ σκοτισμένα ἀπὸ τὴ νύστα μάτια της.

— Συγνώμην, πρίγκηψ... Νομίζω... ναί, ἀλήθεια, νομίζω ὅτι κοιμήθηκα, λιγάκι ! εἶπε μ' ὕφος συγχυσμένο.

— Εἶναι δικό μου λάθος, Φροϋλάϊν, σᾶς ἄργησα... Πηγαίνετε γρήγορα ν' ἀναπαυθῆτε. Μυρτώ, θὰ μπορέσω νὰ σᾶς δῶ αὔριο τὸ πρωΐ πρὶν φύγω ;

— Πῶς, φεύγετε αὔριο ; τοῦ εἶπε κατάπληκτη.

— Ναί, ἦρθα μόνο γιὰ τὴ λειτουργία τοῦ μεσονυχτιοῦ... Σᾶς ἔκαμε ἔκπληξη αὐτό ; Τί νὰ γίνῃ, φιμίζομαι πὼς ἔχω ἰδέες πολὺ ἀλλόκοτες κάποτε, εἶπε μ' ἕνα χαμόγελο κάπως εἰρωνικό.

— Μὰ δὲν εἴδατε ἀκόμα τὴ μητέρα σας οὔτε τὶς ἀδερφές σας ;

— Ὦ! νομίζετε πὼς θὰ στενοχωρηθοῦν! ἔκαμε μὲ μιὰ χλευαστικὴ λάμψη στὸ βλέμμα. Ἡ παρουσία μου θὰ τοὺς χαλοῦσε τὴ Χριστουγεννιάτικη γιορτή τους...

— Ὦ! Arpad !

Τῆς πῆρε τὸ χέρι κι' εἶπε χαμογελώντας :

— Εἶσθε πολὺ ὑποχρεωτικὴ ποὺ διαμαρτύρεσθε ἔτσι, Μυρτώ. Μὰ θὰ δῆτε καὶ μόνη σας πὼς ἐμάντεψα καλὰ γιὰ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο θὰ ὑποδεχθοῦν, οἱ ἀδερφές μου τοὐλάχιστον, τὴν εἴδηση ποὺ θὰ τοὺς ἀναγγείλετε. Θὰ μοῦ πῆτε ἴσως ὅτι ἔκαμα ὅ,τι ἔπρεπε γι' αὐτό ; Ὄχι, δὲν τολμᾶτε ; Μὰ τὸ σκέπτεσθε, τὸ ξέρω... Βέβαια, δὲν ἤμουν ἀξιαγάπητος ἀδελφός. Μὰ ἂν αἰσθανόμουν σ' αὐτὲς τὴν ἐνεργητικότητα, τὴν ὑπερηφάνεια, τὴν τόσο ἄφοβη καὶ γλυκειὰ συγχρόνως, κάποιας ψυχούλας ποὺ γνωρίζω, ἀντὶ νὰ τὶς βλέπω νὰ ὑποτάσσωνται δουλικὰ κάτω ἀπ' τὶ ἀδικώτερες ἐπιθυμίες μου, πιστέψτε, Μυρτώ, πὼς ἡ ἐκτίμησή μου κι' ἡ στοργή μου γι' αὐτὲς θὰ μεγάλωνε πολὺ καὶ θὰ τὶς ἔβλεπα μ' ἕνα βλέμμα πολὺ πιὸ καλωσυνᾶτο, πολὺ πιὸ ἀδερφικό.

Ὁ ὑπαινιγμὸς τοῦ ἐξαδέλφου της εἶχε σκεπάσει τὸ πρόσωπο τῆς Μυρτῶς μ' ἕνα ἐλαφρὸ ρόδινο χρῶμα κι' εἶχε ρίξει στὴ ματιά της κάποια σύγχυση. Γιὰ ν' ἀλλάξῃ τὸ θέμα εἶπε :

('Ακολουθεῖ)

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΕΣ - ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΟΛΟΝ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟΝ

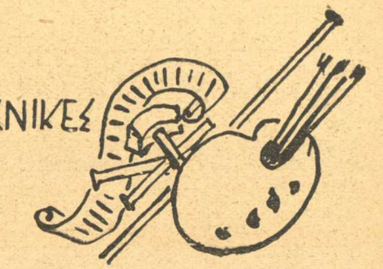

— Ἡ ΕΝΩΣΙΣ τῶν Βέλγων συγγραφέων, ἀπὸ συμφώνου μὲ τοὺς ἐκδότας βιβλίων, ἀπεφάσισε νὰ ὀργανώσῃ μιὰ «ἑβδομάδα τοῦ βελγικοῦ βιβλίου». Τὴν ἑβδομάδα αὐτή, στὶς προθῆκες τῶν βιβλιοπωλείων θὰ ἐκτεθοῦν ἀποκλειστικῶς φιλολογικὰ ἔργα βέλγων συγγραφέων. Θὰ γίνουν σχετικὲς δημόσιες διαλέξεις καὶ θὰ γίνῃ λόγος γι' αὐτὰ στὰ σχολεῖα. Ὁ τύπος θὰ ὑποστηρίξῃ αὐτὴν τὴν προσπάθεια καὶ θὰ μιλήσῃ γιὰ τὰ βελγικὰ βιβλία, ὄχι πιὰ στὰ φιλὰ γράμματα, ἀλλὰ στὴν πρώτη σελίδα. Σκέπτονται ἐπίσης νὰ κάμουν καὶ τὴ σχετικὴ κινηματογραφικὴ καὶ ραδιοφωνικὴ ρεκλάμα.

Τὸ πρᾶγμα φαίνεται περίεργο. Τὰ βελγικὰ βιβλία ἔχουν ἀνάγκη τέτοιας διαφημήσεως μέσα στὸ ἴδιο τὸ Βέλγιο ; Αὐτὸ ἀκριβῶς συμβαίνει. Οἱ ἐκδόται προτιμοῦν νὰ ἐκδίδουν ξένα βιβλία, γαλλικὰ ἰδίως, γιατὶ πωλοῦνται πολὺ εὐκολώτερα. Τὸ βελγικὸ βιβλίο θεωρεῖται κάτι τί τὸ κατώτερο. Τὰ βιβλία τῶν βέλγων συγγραφέων πωλοῦνται πολὺ δυσκολώτερα στὸ Βέλγιο ἀπ' ὅ,τι πωλοῦνται στὴ Γαλλία.

Ἡ κίνησις αὐτὴ ποὺ γίνεται σήμερα στὸ Βέλγιο, ὑπὲρ τοῦ ἐθνικοῦ βιβλίου δὲν πρέπει νὰ παραγνωρισθῇ ἀλλὰ νὰ ἐξετασθῇ προσεκτικά, γιατὶ ἡ ἴδια κρίσις ποὺ μαστίζει τὸ βελγικὸ βιβλίο μαστίζει καὶ τὸ ἑλληνικὸ καὶ τὰ βιβλία ὅλων σχεδὸν τῶν δευτερευόντων ἐθνῶν καὶ ἡ προσπάθεια τῶν Βέλγων συγγραφέων ἔπρεπε νὰ εὕρῃ μιμητάς.

— ΣΤΑ ΠΕΡΙΧΩΡΑ τοῦ Παρισιοῦ, στὴν ὁδὸ ποὺ πηγαίνει στὴν Ντωβίλ, στὸ χωριό, Ἐπόν, ὁ δήμαρχος ἐκρέμασε μία πολὺ πρωτότυπη πινακίδα, ὅπου γράφει : «Ὁδηγοὶ αὐτοκινήτων, ὅλαι αἱ ταχύτητες ἐπιτρέπονται· ἀλλὰ κάθε τριάντα μέτρα θὰ γίνεται ὑποχρεωτικὴ στάσις ἐπὶ ποινῇ προστίμου». Ἡ ἐξυπνη αὐτὴ πινακίδα κατόρθωσε νὰ σώσῃ τὸ χωριὸ ἀπὸ τὰ αὐτοκινητικὰ δυστυχήματα.

— ΤΟ ΠΑΡΙΣΙ ἔχασε τελευταῖα ἕνα ἰδιόρρυθμο θέατρο : τὸ ***Σπίτι τοῦ Ἔργου*** Ἡ ἰδιορρυθμία του συνίστατο σὲ πολλὰ πράγματα. Καὶ πρῶτα - πρῶτα στὸ ὄνομά του· ἦταν τὸ μόνο θέατρο τοῦ Παρισιοῦ ποὺ δὲν ἐλέγετο θέατρο. Λεύτερο στὴ θέση του· εὑρίσκετο μεταξὺ τοῦ Μουλὲν Ροὺζ καὶ τοῦ Καζίνου. Τέλος τὸ περιεργότερο χορακτηριστικό του ἦταν οἱ ἱεροτελεστίες ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἔπρεπε νὰ περάσῃ κανεὶς γιὰ νὰ πάῃ σ' αὐτὸ τὸ θέατρο. Δὲν ὑπῆρχε θυρίς ὅπου νὰ εἶναι δυνατὸν νὰ ἀγοράσῃ κανεὶς εἰσητήριο, ἔπρεπε νὰ εἶναι συνδρομητὴς (καὶ ἡ τιμὴ αὐτὴ προωρίζετο σχεδὸν ἀποκλειστικὰ γιὰ τοὺς ἐπισήμους ξένους) ἢ νὰ εὕρῃ ἕνα εἰσητήριο ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ κυκλοφοροῦσαν ἀπὸ χέρι σὲ χέρι μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων τῶν γραμμάτων. Τὸ περίεργο αὐτὸ θέατρο διετηρήθη ἐπὶ σαράντα ἔτη καὶ ἔπαιξε σπουδαῖο ρόλο στὴ γαλλικὴ θεατρικὴ ζωή, παρ' ὅλα τὰ ἔθιμά του, ποὺ τόσο διαφέρουν ἀπὸ τὰ ἔθιμα ὅλων τῶν ἄλλων θεάτρων. Ὁ μυστικισμὸς του ὅμως δὲν ἐταίριαζε μὲ τὴν ἐποχὴ ποὺ ζοῦμε καὶ τὸ ***Σπίτι τοῦ Ἔργου*** ἀναγκάσθηκε νὰ συγχρονισθῇ. Ἀπὸ τώρα θὰ εἶναι ἕνα θέατρο ὅπως ὅλα τὰ ἄλλα. Ὅποιος θέλει νὰ ἰδῇ τὴν παράσταση δὲν θὰ ἔχῃ παρὰ νὰ ἀγοράσῃ ἕνα εἰσητήριο ἀπὸ τὸ γκισέ, ἀντὶ νὰ εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ τὸ ζητεῖ ἀπὸ τοὺς φιλολογικοὺς κύκλους,

— Ο ΒΟΡΙΣ ΠΙΛΝΙΑΚ, ὁ σπουδαιότερος λογοτέχνης τῆς σοβιετικῆς Ρωσσίας, ὁ συγγραφεὺς τοῦ ***Γυμνοῦ ἔτους***, ἐπαύθη ἀπὸ τὴ θέση του ὡς προέδρου τῆς Ἑταιρείας τῶν Ἀνθρώπων τῶν Γραμμάτων. Ἡ ἐνέργεια αὐτὴ τῆς Ρωσσικῆς Κυβερνήσεως, ποὺ θέτει τέλος στὴ σταδιοδρομία τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου ποὺ ἀνέδειξε τὴ σοβιετικὴ λογοτεχνία, γιατὶ ὁ Βόρις Πίλνιακ θὰ παύσῃ πιὰ νὰ γράφῃ, ἀποτελεῖ τὴ συνέχεια σειρᾶς ὁλοκλήρου παρομοίων ἐνεργειῶν, ποὺ ἀποσκοποῦν στὸ στενώτερο περιορισμὸ τῆς ἐλαχίστης ἐκείνης ἐλευθερίας τῆς σκέψεως ποὺ ἐπετρέπετο ἕως τώρα στὴ Ρωσσία. Ὅσο περισσότερες εἶναι οἱ ἀντιφάσεις στὶς ὁποῖες περιπίπτει ὁ θεσμὸς τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου, τόσο αὐστηρότερα ἐπιβάλλεται στοὺς συγγραφεῖς ἡ μαρξιστικὴ ὀρθοδοξία. Τὰ φιλολογικὰ περιοδικὰ ἀμιλλῶνται ποιὸ θὰ δειχθῇ περισσότερο στενὰ προσηλωμένο στὶς λενινιστικὲς ἀπόψεις καὶ κάθε μαρξιστὴς κριτικὸς ἀποκαλύπτεται δεξιὸς ἀπὸ ἄλλον «πιὸ μαρξιστή». Ὅταν ὅμως μὲ τὶς διηνεκεῖς αὐτὲς κατηγορίες ἐτρομοκρατήθηκαν οἱ λογοτέχνες καὶ ἐνεκρώθηκαν τὰ γράμματα, ἡ κυβέρνηση τῆς Μόσχας ἠθέλησε νὰ ἐνισχύσῃ τὴν ***προλεταριακὴ*** λογοτεχνία. Ἡ προσπάθεια βέβαια αὐτὴ εἶναι ἀξιέπαινος. Ὁ σκοπός της εἶναι νὰ μποροῦν οἱ ἐργάτες νὰ ἀντικαθιστοῦν τὸ σφυρὶ μὲ τὴν πέννα, δημιουργώντας ἔτσι μιὰ λογοτεχνία ποὺ θὰ προήρχετο ἀπὸ ὁλόκληρη τὴν ἐργατικὴ τάξη. Τὰ ἀποτελέσματα ὅμως δὲν ἐδικαίωσαν τὰς προβλέψεις. Ἡ ρωσσικὴ ἐργατικὴ τάξις ἀποτελεῖ μιὰ μικρὴ μειοψηφία, ἂν συγκριθῇ μὲ τὶς πλατειὲς ἀγροτικὲς μᾶζες, ποὺ διάκεινται ἐχθρικῶς πρὸς τὸ νέο σύστημα, καὶ δὲν περιέχει ἀρκετὰ διμιουργικὰ στοιχεῖα μέσα της ὥστε νὰ μπορῇ νὰ προβῇ στὴ φιλολογικὴ ἀναδημιουργία τῆς χώρας. Ἐξ ἄλλου ὅλη τὴ δύναμή της τὴ στρέφει τώρα στὴν ἀντιμετώπιση τοῦ ἀμεσωτέρου κινδύνου ποὺ τὴν ἀπειλεῖ, τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς γραφειοκρατίας ἀφ' ἑτέρου. Γι' αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ προδικάσωμε τὴν ὁλοκληρωτικὴ ἀποτυχία τῆς προλεταριακῆς λογοτεχνίας ἀλλὰ δὲν μποροῦμε ἐπίσης νὰ μὴ παρατηρήσωμε πὼς ἡ φιλολογία δὲν μπορεῖ νὰ ἀναπτυχθῇ κάτω ἀπὸ τόσο περιοριστικὲς διατάξεις ὅπως ἐκεῖνες ποὺ δεσμεύουν τὴ σκέψη στὴ σημερινὴ Ρωσσία.

Ο ΔΗΜΟΣ τῆς Πράγας θὰ μετατρέψῃ ἕνα ὁλόκληρο περίπτερο τῆς νέας βιβλιοθήκης τῆς πρωτευούσης εἰς μουσεῖον Σόβα. Ὁ Ἀντωνῖνος Σόβα, ὁ ὁποῖος ἀπέθανε τὸν Αὔγουστο ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς διασημοτέρους τσέχους λυρικοὺς ποιητάς. Εἰς τὸ μουσεῖον αὐτὸ θὰ φυλάσσονται τὰ κειμήλια τοῦ ποιητοῦ, τὰ ἔργα του, οἱ κριτικὲς οἱ σχετικὲς μὲ αὐτά, ἐπιστολὲς καὶ ἄλλα δείγματα τῆς δράσεώς του καὶ τοῦ ταλέντου του.

ΣΕ ΕΝΑ ἀπὸ τὰ τελευταῖα βιβλία του ὁ γάλλος συγγραφεὺς Μπενοὺὰ Λεβὺ γράφει τὴν ἱστορία τῶν ***Ἀθλίων*** τοῦ Βίκτωρος Οὐγκώ. Γιατί, ὅπως κάθε φιλολογικὸ ἀριστούργημα, οἱ ***Ἄθλιοι*** ἐδημιουργήθηκαν σιγὰ - σιγὰ ἀπὸ τὸν συγγραφέα καὶ ἀπησχόλησαν πολὺν καιρὸ τὴ σκέψη του πρὶν ἀποφασίσῃ νὰ τοὺς ἐκδώσῃ.

Ἡ μεγαλη δικαιολογία μεταξὺ ἀδικήματος καὶ τιμωρίας ἔκανε πάντοτε ἐντύπωση τὸ Βίκτωρα Οὐγκώ. Σὲ πολλὰ ποιήματά του, ἀλλὰ κυρίως στὴν ***Τελευταῖα ἡμέρα ἑνὸς καταδίκου*** ὁ Βίκτωρ Οὐγκὼ εἶχε θέσῃ τὸ ζήτημα. Ὁ Μπενουὰ Λεβὺ μᾶς πληροφορεῖ πὼς εἶχε συναθροίσει πολυάριθμες πληροφορίες γιὰ τὴ ζωὴ τῶν καταδίκων στὴν Τουλών, γιὰ τὴ λοιμητόμο.

Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ ἔκαμε ἰδίως τὸν Οὐγκὼ νὰ θέσῃ σὲ ἐφαρμογὴ τὴν ἰδέα ποὺ εἶχε συλλάβει, νὰ παρουσιάσῃ ἕνα μυθιστόρημα, μὲ κέντρον ἕναν ἐγκληματίαν, ἦταν ἡ μεγάλη ἐπιτυχία τῶν ἔργων τοῦ Εὐγενίου Σύῃ. Τοὺς ***Ἀθλίους*** τοὺς ἔγραψε ἀπὸ τὸ 1845 ἕως τὸ 1848· ὁ πρῶτος τους τίτλος ἦταν ***ἡ Ἀθλιότης.*** Τὸ 1860 ὅμως τοὺς ἀνεθεώρησε, τοὺς ἔδωσε τὸν δριστικό τους τίτλο καὶ τοὺς ἐπλούτισε μὲ πολλὲς προσθῆκες μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸ ἐπεισόδιο τῆς μάχης τοῦ Βατερλώ. Σχετικῶς μὲ τὸ Βατερλώ, ὁ Βίκτωρ Οὐγκὼ ἄφησε τὴν ἑξῆς σημείωσῃ :

«***Καμπρόν.*** — Γιατὶ νὰ βάλω τὴ λέξῃ του ; Ὤφειλε νὰ μπῇ στὸ βιβλίο μου. Εἶναι ἡ ἀθλία των λέξεων. Σὲ μιὰ ὡρισμένη στιγμὴ ὀρθώνεται καὶ γίνεται ἥρως. Ὁ ἄθλιος αὐτὸς ὅρος τῆς γλώσσης ἔκαμε μία λαμπρὴ πράξῃ. Τὴν ἀναγράφω».

Πολὺ ἐνδιαφέροντα εἶναι τὰ κεφάλαια ἐκεῖνα τοῦ βιβλίου τοῦ Μπενουὰ Λεβὺ ὅπου μελετᾶ τὰ πρόσωπα ποὺ ἐχρησίμευσαν στὸν Οὐγκὼ ὡς ὑποδείγματα στὸ ἔργο του. Ὁ Γιάννης Ἀγιάννης εἶναι ἡ εἰκὼν τοῦ καταδίκου Πέτρου Μωρέν, ὁ ὁποῖος ἔτυχε ἀμνηστείας. Τὸ πρότυπο τοῦ ἐπισκόπου Μυριὴλ ἀπετέλεσε ὁ αἰδεσιμώτατος Μωλλίς, ἐπίσκοπος Ντίν.

Οἱ Ἄθλιοι ἐτυπώθηκαν γιὰ πρώτη φορὰ ἀπὸ ἕναν βέλγο ἐκδότη, τὸν Ἀλβέρτο Λακρουά. Λέγεται συνήθως ὅτι ὁ Βίκτωρ Οὐγκὼ ἦτο πολὺ φιλάργυρος καὶ κατώρθωνε νὰ «μαδᾷ» τοὺς ἐκδότες. Γιὰ τοὺς ***Ἀθλίους*** ὅμως συμβαίνει τὸ ἀντίθετο. Ὁ Λακρουὰ κατώρθωσε νὰ γελάσῃ τὸν συγγραφέα, ποὺ δὲν ἀπεκόμισε παρὰ ἐλάχιστα κέρδη ἀπὸ τὸ ἀριστούργημά του.

— Η ΙΤΑΛΙΚΗ κυβέρνησις ἀπηγόρευσε τὴν κυκλοφορία τοῦ «Μικροῦ Παρισιοῦ» ἐξ' αἰτίας τῶν ἄρθρων ποὺ ἐδημοσίευσε ἐκεῖ ὁ Ἔρρικος Μπερῶ ἐπὶ τῆς φασιστικῆς κυβερνήσεως. Τὰ ἄρθρα αὐτὰ θὰ ἐκδοθοῦν προσεχῶς σὲ βιβλίο ὑπὸ τὸν τίτλο ***Τί εἶδα στὴ Ρώμη*** καὶ φαίνεται ὅτι θὰ ἔχουν τὴν ἴδια ἐπιτυχία μὲ τὰ δυὸ προηγούμενα ἔργα τοῦ συγγραφέως, τὸ ***Τί εἶδα στὴ Μόσχα,*** καὶ τὸ ***Τί εἶδα στὸ Βερολίνο.***

Η ΖΩΗ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ

Ο κ. Β. ΜΑΛΑΤΑΚΗΣ

Τὰ «Ἑλληνικὰ Γράμματα» μὲ θλίψιν των κάνουν γνωστὴν τὴν ἀποχώρησιν ἀπὸ τῆς διευθύνσεως τοῦ περιοδικοῦ τοῦ ἑτέρου τῶν διευθυντῶν του, κ. Β. Μαλατάκη. Ἀπὸ μηνῶν σοβαρὰ ὑπερκόπωσις καὶ λόγοι ὑγείας εἶχαν ὑποχρεώσει τὸν κ. Μαλατάκην εἰς πολύμηνον ἀπουσίαν καὶ ἀποχὴν ἀπὸ πάσης κουραστικῆς

Ὁ κ. Β. Μαλατάκης
(Σκίτσο Α. Πρωτοπάτση)

ἐργασίας. Ἤδη, ὑποχρεωμένος νὰ ὑποβληθῇ εἰς μίαν περισσότερον συστηματικὴν θεραπείαν καὶ μὴ ἐπιθυμῶν ἐκ τῆς ἀπουσίας του νὰ ἐπηρεάζεται ἡ ὁμαλὴ διεξαγωγὴ τῆς ὑπηρεσίας, ἀποχωρεῖ ὁριστικῶς τῆς διευθύνσεως ἀφίνων ὁμολογουμένως κενὸν ἀπὸ πάσης ἀπόψεως δυσαναπλήρωτον. Ἡ συνεργασία του ὑπῆρξεν πολυτιμωτάτη εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς προσπαθείας μας καὶ εἶναι φανερὸν ὅτι ἡ ἔλλειψίς του θὰ καταστῇ δι' ὅλους μας αἰσθητή. Εὐτυχῶς ἂν οἱ σοβαροὶ λόγοι ποὺ ἀνεφέραμε δὲν τοῦ ἐπιτρέπουν μίαν τακτικὴν καὶ ἀδιάκοπον ἐργασίαν εἰς τὸ περιοδικόν, τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι τὰ «Ἑλληνικὰ Γράμματα» θὰ στερηθοῦν τῆς πολυτίμου πείρας του, ὁσάκις αὕτη ζητηθῇ. Παρεκλήθημεν μάλιστα νὰ δηλώσωμεν ὅτι μὲ τὴν αὐτὴν στοργὴν καὶ τὸ ἴδιον πατρικὸν ἐνδιαφέρον θὰ παρακολουθήσῃ τὴν προσπάθειαν συνεχιζομένην ὑπὸ τὴν ἀποκλειστικὴν διεύθυνσιν τοῦ κ. Κ. Μπαστιᾶ, ὁ ὁποῖος ἐξ ὁλοκλήρου ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν καὶ ἐκμετάλλευσιν τῶν «Ἑλληνικῶν Γραμμάτων», καὶ δὲν θὰ παύσῃ νὰ θεωρῇ τὰ «Ἑλληνικὰ Γράμματα» μίαν πνευματικὴν προσπάθειαν, μὲ τὴν ὁποίαν τὸν συνδέουν δεσμοὶ ἠθικοὶ καὶ ἀγῶνες εὐγενεῖς, διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν ὁποίων οημαντικώτατα ἐμόχθησε.

Ὁ κ. Μαλατάκης παραμένων πρόεδρος τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου καὶ διευθύνων σύμβουλος τῆς ἀνωνύμου ἑταιρίας «Πολυβιοτεχνικὴ» διατηρεῖ τὸ ἐντὸς τοῦ οἰκήματος τῶν «Ἑλληνικῶν» Γραμμάτων» γραφεῖον του, ὁδὸς Μάγερ ἀριθ. 29.

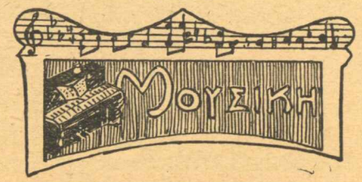

Τελευταῖα στὶς ἐφημερίδες ἔγινε λόγος γιὰ τὸν Μάντζαρο. Τὸν ἀθόρυβο αὐτὸν συνθέτη τοῦ ἐθνικοῦ μας ὕμνου ἀγνοοῦν σχεδὸν ὅλοι. Ὁ κ. Βάρβογλης ἔγραψε τὸ παρακάτω σημείωμα γιὰ νὰ θυμίσῃ στοὺς ἀναγνώστας τοῦ περιοδικοῦ τὴ λησμονημένη αὐτὴ μορφὴ ποὺ ἀξίζει τὸ θαυμασμό μας.

Μὲ μεγάλη μας λύπη πρέπει νὰ παραδεχτοῦμε πὼς τὸ ὄνομα αὐτὸ σὲ πολλοὺς Νεοέλληνας εἶναι ἄγνωστο. Μιὰ ἔρευνα ποὺ ἔκανα σὲ διάφορα σχολειὰ καὶ Ὠδεῖα, μοῦ ἀπέδειξε ὁλοφάνερα τὴν πικρὴ ἀλήθεια καὶ τὸ περίεργο πρωτοφανὲς φαινόμενο ποὺ παρουσιάζεται στὴν παιδαγωγικὴ μόρφωση τῶν παιδιῶν μας, οἱ μαθητὲς νὰ μὴ ξέρουν τὸ ὄνομα τοῦ συνθέτου τοῦ Ἐθνικοῦ Ὕμνου.

Στὶς ἐξετάσεις τῶν διαφόρων σχολείων ποὺ γίνονται αὐτὲς τὶς μέρες θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ παρακολουθήσῃ καὶ νὰ βεβαιωθῇ τὴν ἀμουσία ποὺ βασιλεύει στὴν ἐκτέλεση τοῦ ἐθνικοῦ μας Ὕμνου καὶ στὰ διάφορα σχολικὰ τραγούδια, μόνο γιατὶ ἔχουν ἐγκριθεῖ ἀπὸ τὸ Σ. Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας.

Πολλὰ ἀπὸ τὰ τραγούδια αὐτὰ εἶναι τραγούδια ὀπερετῶν εἰς τὰ ὁποῖα διὰ τῆς βίας ἔχουν προσαρμοσθεῖ διάφοροι στίχοι ἀπὸ συνθέτες ποὺ ἔχουν ἐλαφριὰ τὴ συνείδηση καὶ γράφουνε σχολικὰ τραγούδια γιὰ πενταρολογία.

Τὸ πιὸ θλιβερὸ ἀπ' ὅλα, τὸν Ἐθνικό μας Ὕμνο στὰ διάφορα σχολειὰ τὸν διδάσκουν στραβὰ γιατὶ ἡ μουσικὴ δὲν γίνεται ἀπὸ εἰδικοὺς διδασκάλους ὠδικῆς μορφωμένους ἀλλὰ ἀπὸ μερικοὺς κυρίους καὶ δεσποινίδια ποὺ κοπανᾶνε λίγο πιάνο, ποὺ ἕνας Θεὸς ξέρει πῶς ἐπήρανε ἕνα πτυχεῖο ᾠδικῆς ἢ μαντολίνου καὶ εἶναι ἀνίκανοι νὰ τραγουδήσουν σωστὰ δυὸ νότες ἀπὸ κεῖνες ποὺ θέλουν νὰ μάθουν τὰ κακόμοιρα τὰ παιδιά μας.

Ἀλλὰ τὴ σημασία ποὺ ἔχει τὸ τραγοῦδι στὰ σχολειὰ μας γιὰ τὴ μουσικὴ ἐξέλιξη τοῦ τόπου μας, ἐλπίζω νὰ πραγματευθῶ πλατύτερα στὰ «ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ» γιατὶ νομίζω πὼς ἡ μουσικὴ πρόοδος ἑνὸς τόπου, ἐξαρτᾶται κατὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος ἀπὸ τὴ μουσικὴ κατεύθυνση ποὺ δίνεται ἀπὸ τοὺς δασκάλους στὰ διάφορα σχολεῖα τοῦ κράτους ἀπὸ τὸ δημοτικὸ ἕως τὴν πρώτη γυμνασίου, νομίζω, καὶ ὄχι στὶς τελευταῖες τάξεις, γιατὶ θεωρεῖται μάθημα πολυτελείας καὶ ἔχει καταργηθεῖ λόγῳ οἰκονομίας, παρὰ εἰς τὰ Ὠδεῖα μας.

Ἀλλὰ παρεσύρθηκα ἀπὸ τὸ θέμα μου καὶ ξαναγυρίζω πάλι καὶ θὰ ἀρκεσθῶ νὰ δώσω μὲ λίγες γραμμὲς ἕνα βιογραφικὸ σκίτσο τοῦ μεγάλου μας μουσουργοῦ.

Ὁ Νικόλαος Μάντζαρος γεννήθηκε στὴν Κέρκυρα στὰ 1795.

Ὁ πατέρας του, μορφωμένος ἄνθρωπος καὶ εὐπατρίδης, μόλις ἀνεκάλυψε τὴ κλίση τοῦ παιδιοῦ του γιὰ τὴ μουσική, ἐφρόντισε νὰ τοῦ δώσῃ δυὸ καλοὺς δασκάλους, γιὰ νὰ τοῦ μάθουν ὁ ἕνας βιολὶ κι' ὁ ἄλλος πιάνο.

Στὰ θεωρητικὰ εἶχε τὸν Ἰταλὸ Στέφανο Μορέτι.

Εὐτυχῶς γιὰ τὸ μουσικό μας, στὴν Κέρκυρα ἦρθε στὰ 1810 ὁ ἱππότης Βαρβάττης, ποὺ ἤτανε περίφημος στὴν Ἰταλία γιὰ τὰ ἐπιστημονικὰ καὶ θεωρητικὰ του βιβλία, καὶ ὡδήγησε τὰ πρῶτα βήματα τοῦ Μαντζάρου στὰ ἀνώτερα θεωρητικά, ἁρμονία, ἀντίστιξη, ὀργανολογία καὶ σύνθεση.

Ὁ πατέρας του τὸν ἔστειλε ὕστερα νὰ τελειώσῃ τὶς σπουδές του στὴν Ἰταλία κοντὰ στὸ περίφημον διευθυντὴ τοῦ Ὠδείου τῆς Νεάπολης Zingarrelli.

Ἡ ἐκτίμηση τοῦ Ἰταλοῦ διευθυντοῦ πρὸς τὸ Μάντζαρο ἤτανε πολὺ μεγάλη, καὶ αὐτὸ μᾶς τὸ ἀποδείχνει μιὰ ἐπιστολὴ ποὺ ἔστειλε ὁ Zingarrelli στὰ 1835 στὸ Μάντζαρο ποὺ εἶχε ἐγκατασταθεῖ στὴν Κέρκυρα: «Ἂν ἐρχόσουνα στὴν Νεάπολη, ἡ παρουσία σου θὰ μὲ παρηγοροῦσε, γιατὶ ὅλα σήμερα νοθεύονται καὶ κινδυνεύει ἡ περίφημη σχολὴ τῆς Νεαπόλεως. Εἶσαι ὁ μόνος ποὺ μπορεῖ νὰ μὲ διαδεχθῇ, γιατὶ καταλληλότερο μουσικὸ δὲν βλέπω. Τὴ θέση μου μόνο σὲ σένα ἐπιθυμῶ νὰ τὴν ἐμπιστευθῶ κτλ.».

Ἂν ὁ Μάντζαρος ἤτανε φιλόδοξος, θὰ γινότανε διευθυντὴς τοῦ Ὠδείου τῆς Νεάπολης ἢ τοῦ Μιλάνου, γιατὶ εἶναι γνωστὸ πὼς τοῦ προσεφέρθηκε καὶ αὐτὴ ἡ θέσις.

Ὁ Μάντζαρος, πραγματικὴ καλλιτεχνικὴ φύσις, προτίμησε τὸ ἡλιόλουστο νησί του, τὴν ἀνεξάρτητη ζωή, τὸ μοναδικό του φίλο Σολωμό, παρὰ τὰ πλούτη, τὶς ἐφήμερες δόξες καὶ τιμές. Ἔπειτα ἔνοιωθε μέσα του κάτι ποὺ τὸν παρακινοῦσε νὰ μείνῃ ὀτὸ τόπο του, νὰ ἐργασθῇ γιὰ τὴ πνευματική του μόρφωση, νὰ δημιουργήσῃ μιὰ Ἑλληνικὴ μουσικὴ Σχολή.

Ἡ μεγάλη του φιλία καὶ συνεργασία μὲ τὸ Σολωμὸ μᾶς ἔδινε ἐλπίδες πὼς ἀποκτοῦσαμε Νεοελληνικὴ μουσικὴ σχολὴ ὅπως ἔχουμε σήμερα Νεοελληνικὴ Φιλολογία. Ὅλοι ξέρουμε ὅμως τὴν ἐπίδραση τῆς Ἰταλικῆς σχολῆς, ἰδιαίτερα στὴ μουσικὴ τῆς Ἑπτανήσου.

Τὰ ὅρια εἰς τὰ ὁποῖα κινεῖται καὶ ἀναπνέει ἕνα ἔργο πρώτης ἐποχῆς ἑνὸς συνθέτη, εἶναι χαραγμένα ἀπὸ τὴν αἰσθηματικότητα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, τὸν ἐνθουσιασμὸ καὶ τὸ ψυχόρμητο τῆς νειότης, αἴτιες ποὺ ὠφελοῦνε καὶ ζημιώνουν τὸν καλλιτέχνη ἀνάλογα μὲ τὴν ἰδιοσυγκρασία του· ὠφελοῦνε γιατὶ τὸν κρατοῦν κάμποσο καιρὸ δεμένο κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τῶν μεγάλων δασκάλων καὶ τὸν σώζουν ἀπὸ τὰ ἀναπόφευκτα νεανικὰ παραπατήματα, τὸν ζημιώνουν ὅμως μαζὶ γιατὶ τοῦ σκλαβώνουνε τὴ βούληση καὶ τὴν αὐτενέργεια.

Γι' αὐτὸ περιμέναμε στὰ ἔργα πιὰ τὰ ὥριμα μιὰ ἀνώτερη μορφὴ σὰν τὸ Σολωμὸ νὰ ἐπιδράσῃ τὴν Ἰταλιανίζουσα ἰδιοσυγκρασία τοῦ Μαντζάρου καὶ νὰ τὸν κάνῃ νὰ μετουσιώσῃ γρήγορα τὶς ἀναγκαῖες ἐπιδράσεις ποὺ ὑπέστη στὴν Ἰταλία σὲ μιὰ ἑλληνικὴ τέχνη.

Δυστυχῶς ὁ Μάντζαρος παρεσύρθηκε ἀκόμα στὸ καλύτερό του ἔργο, τὸν Ἐθνικό μας Ὕμνο.

Ἐφωνάξανε ὦς τ' ἀστέρια
τοῦ Ἰονίου τὰ νησιὰ
καὶ σηκώσανε τὰ χέρια
γιὰ νὰ δείξουνε χαρά.

Ἡ φωνὴ ὅμως αὐτὴ εἶχε χρωματιὰ Ἰταλικὴ καὶ δὲν μπόρεσε νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὴν Ἰταλικὴ ἐπίδραση καὶ νὰ μείνῃ ἀνεξάρτητη, δίνοντας ταὐτόχρονα μὲ τοὺς στίχους τοῦ Σολωμοῦ ἕνα παράδειγμα ἑνότητας. Συνεργασίες μουσικῶν καὶ ποιητῶν σὲ ἄλλα ἔθνη ἐθαυματούργησαν. Φέρνω μερικὰ πρόχειρα παραδείγματα. Στὴν Ρωσσία Γκόγκολ — Γλύνκα, στὴν Νορβηγία Ἴψεν—Γκρίγκ, στὴν Γερμανία Γκαῖτε — Σίλλερ — Μπετόβεν, στὴν Γαλλία, Βικτὼρ Οὐγκὼ — Berlioz, Βολταῖρος — Ραμὼ κτλ.

Αὐτὸ ὅμως ποὺ ἀνέφερα δὲν ἐμποδίζει τὸ Μάντζαρο νὰ εἶναι ἕνας μεγάλος μουσικός, γιατὶ δὲν ἔγραφε μονάχα τὸν ὕμνο μας στὴν Ἐλευθερία ἀλλὰ καὶ ἄλλες ἀξιόλογες συνθέσεις ὅπως ἡ ***«ἄφιξις τοῦ Ὀδυσσέως εἰς τὴν νῆσον τῶν Φαιάκων»***, ποίημα τοῦ εὐπατρίδη κ. Ἀρλιώτη, 24 συμφωνίες — ἐδῶ εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ δώσω μιὰ ἐξήγηση. Δὲν εἶναι ὁ τύπος τῆς γνωστῆς συμφωνίας ἀλλὰ μία φόρμα εἰσαγωγῆς ποὺ ἐκείνη τὴν ἐποχὴν ὠνόμαζαν συμφωνία— μιὰ δοξολογία μὲ βυζαντινὸ ὕφος στὰ 1830. Ἐτόνισε ἀκόμα καὶ ψαλμοὺς τοῦ Δαυὶδ καὶ θρήνους τοῦ Ἱερεμία, καὶ δυὸ λειτουργίες κατὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸ σύστημα τῶν Λατίνων. Ἔγραφε ἀκόμα διδακτικὰ θεωρητικά, ὅπως τὴ θεωρία τῆς ἁρμονίας, τὸ λεξικὸ τῶν μουσικῶν ρυθμῶν καὶ τὴν ἐπίκρισιν γιὰ συνθέσεις τοῦ Monsigny καὶ Cretry. Ἐσκιτσάρισε καὶ τὴ μουσικὴ τοῦ «Λάμπρου» τοῦ Σολωμοῦ καὶ ἄλλες Ἰταλικὲς καὶ Ἑλληνικὲς μελῳδίες.

Πέθανε στὶς 30 Μαρτίου 1872 στὴν Κέρκυρα ὅπου χρόνια ἤτανε διευθυντὴς τῆς μουσικῆς ἑταιρείας.

Τώρα ἂς μοῦ ἐπιτρέψουν γιὰ τὴν ἐθνικὴ μας μουσικὴ νὰ ρωτήσω τοὺς ἁρμοδίους ἂν ὑπάρχουν αὐτὰ ὅλα τὰ ἔργα καὶ τὰ χειρόγραφα τοῦ μουσουργοῦ ταξινομημένα καὶ φυλαγμένα στὴν ἐθνική μας βιβλιοθήκη ἢ στὶς βιβλιοθῆκες τῶν τεσσάρων Ὠδείων μας. Πολὺ θὰ ἤθελα νὰ εἶχα γρήγορα ἀπάντησι, γιατὶ φοβοῦμαι πὼς εἶναι σκορπισμένα τὰ ἔργα τοῦ μουσουργοῦ μας ἐδῶ κατ' ἐκεῖ. Εἶναι καιρὸς νομίζω ποὺ πρέπει νὰ μαζευθοῦν καὶ ταξινομηθοῦν, ἐκτὸς ἂν θὲν ὑπάρχουν πιὰ καὶ ἐχρησίμευσαν εἰς μεγάλα λουκούλλεια συμπόσια καταρίδων ἢ εἶναι θαμμένα κάτω ἀπὸ τόννους σκόνης καὶ νομίζω ὅτι πρέπει νὰ γίνουν τὸ γληγορώτερο ἀνασκαφὲς γιὰ νὰ ἔρθουν στὸ φῶς, γιατὶ εἰς τὸν τόπο μας ὑπάρχουν ἄνθρωποι ποὺ ξέρουνε καὶ ὅτις μικρότερες λεπτομέρειες τῆ βιογραφία καὶ τὰ ἔργα τοῦ ἑβραίου Δαρείου Μιλὼ καὶ οἱ τεχνοκρίται μας προσπαθοῦν σὲ πελώρια ἄρθρα ἐφημερίδων νὰ μᾶς γνωρίσουνε ποιὸς καὶ τί εἶναι ὁ Χίνδεμιχ καὶ δὲν ξέρουν ποιὸς εἶναι ὁ συνθέτης τοῦ ἐθνικοῦ μας Ὕμνου· ὅλα μποροῦν νὰ συμβοῦν.

ΜΑΡΙΟΣ ΒΑΡΒΟΓΛΗΣ

ΤΑ "ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ,, ΘΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΟΥΝ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΤΡΙΜΗΝΟ ΤΟΥ ΧΕΙΜΩΝΑ

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ - ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

ΕΚΤΟΣ ΤΗΣ ΑΛΛΗΣ ΥΛΗΣ ΚΑΙ

ΤΟΥ ΚΩΣΤΑ ΘΕΟΤΟΚΗ : Μετάφραση τοῦ Βασιλέα Λήρ. (Ἀπόσπασμα)

ΤΟΥ ΦΩΤΗ ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ : Λησμονημένα χαρτιά.

ΝΟΥΒΕΛΛΕΣ ΤΩΝ κ. κ.

Α. Βεϊνόγλου : Ἡ γυναίκα τοῦ Εὐαγγελίου

Ἠλία Βενέζη : Τὸ φίδι τοῦ Ἀκηφ

Ν. Ι. Σαράβα : Στὸ δρόμο τῶν θεῶν.

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ ΤΩΝ κ. κ.

Γιάννη Σκαρίμπα : Ὁ καπετὰν Γκρῆς

Ἀντώνη Γιαλούρη : Ὁ Θοδωράκης

» » Ὁ ψευδομάρτυρας

Γ. Π. Δενδρινοῦ : Σωτήρης Πάσκος

» » Τὸ νούμερο 34

Νίκου Ἀθανασιάδη : Ὁ Σκύλος

Τάσσου Ἀθανασιάδη : Ὁ Κοσμᾶς

Ἀ. Ἄργη : Στὸ Τμῆμα.

Ρίτας Μπούμη : Διαμαντὴς ὁ Θαλασσογέννητος

ΞΕΝΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

(Πρώτην φορὰν μεταφραζόμενα)

Λέοντος Τολστόϊ : Ἕνα γράμμα πρὸς τὸν Μαχάτμα Γκάντι

» » Τὸ μυστήριο τοῦ Φέοντορ Κούζμιτς

Μπορὶς Πιλνιάκ : Ἕνας χρόνος ἀπὸ τὴ ζωή του (μετ. Ἀθ. Σαραντίδη)

Λιντύν : Μαρίνα

Ἀντὼν Στρασιμίρωφ : Τοῦ Ραμαντὰν - Μπέη τὰ παλάτια (Μεταφρασμένο ἀπὸ τὸ Βουλγαρικὸ ἀπὸ τὸν κ. Τάσσο Βαφειάδη)

Δημήτρη Μπάμπεφ : Τὸ λογοτεχνικὸ ἔργο τοῦ Ἀντὼν Στρασιμίρωφ

Henri Lenormand : Ἡ πίστη

H. Iswolsky : Προλετάριοι συγγραφεῖς

Ἰβὰν Μπούνιν : Ἡ Βέρα

» » Τὸ ἔγκλημα

Μετάφραση Κοραλίας Μακρῆ.

Ἔδγαρ Πόε : Ἡ Βερενίκη. Εἰκονογραφημένη ἀπὸ τὸν κ. Κλ. Κλώνη.

Τὰ κομμάτια αὐτὰ εὑρίσκονται ἤδη στὰ γραφεῖα μας. Ἐργασίες ποὺ δὲν μᾶς παρεδόθησαν ἀκόμη, καὶ ποὺ ἑτοιμάζουν πλεῖστοι παλαιοὶ καὶ νέοι λόγιοι, θ' ἀναγγελθοῦν μόλις φθάσουν στὰ γραφεῖα μας.

ΞΕΝΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

Ὁ γνωστὸς ἰταλὸς θεατρικὸς συγγραφεὺς Σαμπανίνο Λοπὲζ κατώρθωσε νὰ περισυλλέξῃ τὶς παρακάτω ἐντυπώσεις ἑνὸς ὁποβολέως ποὺ ἐργάσθηκε ἐπὶ πενῆντα χρόνια στὰ μεγαλείτερα θέατρα τῆς Ἰταλίας, γιὰ τοὺς θεατρικοὺς συγγραφεῖς τῆς χώρας αὐτῆς, καὶ πρὸ παντὸς γιὰ τὸν τρόπο κατὰ τὸν ὁποῖον συμπεριφέρονται στὶς δοκιμὲς τῶν ἔργων των, ἐκεῖνο δηλαδὴ ποὺ ἐνδιαφέρει περισσότερο τὸν ὑποβολέα.

Τζιακόζα.— Οἱ ἠθοποιοὶ τὸν ἀγαποῦσαν πραγματικά. Τὸ ἐγνώριζε κ' ἐχαιρόταν γι' αὐτό. Πόσες παρατηρήσεις καὶ συμβουλές! Συχνὰ ρωτοῦσε: «Πῶς θὰ τὸ λέγατε σεῖς αὐτό;». Ἡ καλωσύνη ἤταν ἀπέραντη καὶ πάντα κατώρθωνε νὰ συγκρατήσῃ τὸ θυμό του. Μὰ μιὰ μέρα μονάχα εἶπε στοὺς ἠθοποιούς, ποὺ ἤταν οἱ μεγαλείτεροι τῆς ἐποχῆς καὶ τὸ ἔργο ἐπρόκειτο νὰ παρασταθῇ μετὰ τέσσαρες ὧρες: «Κύριοι λυποῦμαι, ἀλλὰ σᾶς λέγω ὅτι δὲν γνωρίζετε τοὺς ρόλους σας».

Ντὲ Ἀμίτσις.— Μιὰ μόνη πράξη ἔγραψε γιὰ τὸ θέατρο, ποὺ ἀπέτυχε καὶ αὐτή. Θυμᾶμαι πὼς ἐρχόταν πάντα στὶς δοκιμὲς συνοδευμένος ἀπὸ τὸ παιδί του κ' ἐκύτταζε μ' ἔκπληξη τριγύρω σὰν νὰ τοῦ προκαλοῦσε ἔκπληξη πῶς μποροῦσε νὰ σταθῇ ἕνα ἔργο στὴ σκοτεινὴ καὶ γυμνὴ σκηνή, ὅπως ἤταν κατὰ τὶς δοκιμές. Ὅταν ἔφευγε, μᾶς εὐχαριστοῦσε ὅλους, ἀκόμη κ' ἐμένα.

Ροβέττα.— Ὅταν ἔμπαινε στὴ σκηνή, γινόταν πάντα σκυθρωπός, αὐτὸς ποὺ στὴ ζωὴ ἤταν πάντα τόσο εὔθυμος. Οἱ ἠθοποιοὶ ὅμως δὲν τὸν φοβόνταν καὶ ὅταν ἡ δοκιμὴ δὲν ἐπήγαινε καλά, τὰ ἔχανε κυριολεκτικῶς. Σὲ μιὰ δοκιμὴ μ' ἐπλησίασε καὶ μοῦ ζητοῦσε τὴ γνώμη μου γιὰ ἕναν ἠθοποιὸ ποὺ ἤταν διάσημος τότε. Κ' ἐπειδὴ ἐγὼ σιωποῦσα τάβαλε μὲ ὅλους, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἠθοποιὸν αὐτόν, ἴσως γιὰ ν' ἀποδείξῃ ὅτι δὲν ἄξιζε τὸν κόπο ν' ἀσχοληθῇ μαζύ του.

Μπράκκο.— Εἶναι τὸ σκιάχτρο τῶν ἠθοποιῶν. Δὲν εἶναι ποτὲ εὐχαριστημένος ἀπὸ τίποτε καὶ γι' αὐτὸ ἡ ζωή του εἶχε καταντήσει ἕνα πραγματικὸ μαρτύριο. Οἱ ἠθοποιοὶ λένε ὅτι τὸ παίξιμο τῶν ἔργων του εἶναι ἕνα πραγματικὸ μαρτύριο, πρὸ παντὸς γιὰ τὸ λεκτικό τους.

Ντ' Ἀνούντσιο.— Θὰ ἤθελε νὰ ἀπαγγέλλωνται τὰ ἔργα του ὅπως τὰ διαβάζει αὐτός. Ἀμέσως ὅμως πείθεται ὅτι εἶναι ἀνθρωπίνως ἀδύνατον καὶ τότε ἐμπιστεύεται στὴν ἰδιοφυΐα τῶν ἠθοποιῶν. Πολλὲς φορὲς ἀνεβαίνει ὡς τὴν γαλαρία γιὰ νὰ ἰδῇ πῶς ἀκούονται ἀπ' ἐκεῖ τὰ λόγια. Σὲ μιὰ δοκιμὴ τῆς «Κόρης τοῦ Ἰούριου» ἐσταματήσαμε μισὴ ὥρα, γιατὶ ὁ ἀργαλιὸς ποὺ εἶχαν φέρει ἐπίτηδες στὴ σκηνή, δὲν μποροῦσε νὰ κάμῃ τὸν ρυθμικὸν ἐκεῖνο κρότο ποὺ ἤθελε αὐτός. Ὅταν τὸν κυττάει κανεὶς θυμᾶται ἀμέσως τὰ λόγια τοῦ Βίνκελμαν: «Ἡ ὁμορφιὰ βρίσκει τὴν καλύτερη ἔκφρασή της στὴν ἀπόλυτη γαλήνη».

Πιραντέλλο.— Στὶς δοκιμές μοῦ ἐπρόσφερε συχνὰ σιγαρέττα. Γι' αὐτό, καὶ ἐπειδὴ εἶναι πραγματικὰ μεγάλος, δὲν μπορῶ νὰ κρίνω τὸ ἔργο του. Χρειάζονται γερὲς πλάτες. Τὰ ἔργα τοῦ Πιραντέλλο προκαλοῦν τόσο τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἀκροατοῦ, ὅσο καὶ τῶν ἠθοποιῶν.

Νικοντέμι.— Χαμηλόφωνες παρατηρήσεις καὶ συμβουλὲς ποὺ βγαίνουν ἀπὸ ἕνα στόμα ποὺ χαμογελάει διαρκῶς. Στιγμιαῖες ἐκστάσεις. Σέ κάθε φράση ποὺ δὲν τὴν ἑρμηνεύουν καλά, χτυπάει ἐλαφρὰ τὸ πόδι. Σὲ μερικὲς περιστάσεις ὁ χτύπος αὐτὸς γίνεται πολὺ δυνατὸς καὶ ὁ Νικοντέμι φεύγει γιὰ λίγες στιγμὲς ἀπ' τὴ σκηνή, γιὰ νὰ ξεσπάσῃ ἄλλοῦ τὸ θυμό του.

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

— Τὴν παρελθοῦσαν Πέμπτην εἰς τὰς ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἀμαλίας 10 νέας αἰθούσας Στρατηγοπούλου ἤνοιξεν ἡ ζ'. πανελλήνιος ἔκθεσις ζωγραφικῆς.

— Ἐκθέτουν περὶ τοὺς 72 καλλιτέχναι ὅλων τῶν σχολῶν καὶ κατευθύνσεων.

— Τὰ ἐγκαίνια ἔγιναν τὴν 4 ἀπογευματινὴν μὲ χαρακτηριστικὴν ἐπισημότητα.

— Παρέστησαν ὁλόκληρος σχεδὸν ὁ διανοούμενος καὶ καλλιτεχνικὸς κόσμος, μέλη τοῦ διπλωματικοῦ σώματος, πολλοὶ πολιτευόμενοι, ἀντιπρόσωποι τοῦ τύπου καὶ πλεῖστα μέλη τοῦ συνεδρίου τῆς εἰρήνης.

— Καὶ ἐπειδὴ ὁ λόγος περὶ τοῦ συνεδρίου τῆς εἰρήνης ἀξίζει νὰ σημειωθῇ ὅτι μεταξὺ τῶν μελῶν του ὑπάρχει καὶ ἕνας Γερμανὸς στρατηγὸς ὁ Φὸν Σέναΐζ ὁ ὁποῖος ἔχει εἰς τὸ πκθητικόν του—ἀπὸ ἀπόψεως φυσικὰ εἰρηνιστικῆς — μίαν σημαντικὴν πολεμικὴν δρᾶσιν.

— Κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνας καὶ μετὰ τὴν γονιμότητα τῶν νέων (;) τοῦ Ἡαγκρατίου ἐσημειώθη χαρακτηριστικὴ γονιμότης καὶ εἰς τοὺς παλαιοὺς συγγραφεῖς.

— Ὁ κ. Χόρν ἐνεφανίσθη μὲ δυὸ ἔργα, ὁ κ. Σκίπης μὲ τὴν Κυρὰ Φροσύνη καὶ ὁ κ. Ζ. Παπαντωνίου μὲ τὸν «Ὅρκο τοῦ πεθαμένου».

— Τὸ τελευταῖον αὐτὸ ἐδόθη τὴν περασμένην Δευτέραν ἀπὸ τὴν «Ἐλευθέραν Σκηνήν».

— Πρόκειται περὶ ἀστόχου διασκευῆς ἑνὸς ὡραίου δημοτικοῦ τραγουδιοῦ.

— Ὁ ἐκ Καρπενησίου ἡλικιωμένος Ἐστὲτ ἔκαμε πολλὴν φιλολογίαν καὶ ἀπεμακρύνθη φοβερὰ ἀπὸ τὸ νόημα τὴν ὁμορφιὰ καὶ τὴ λεπτότητα τοῦ Δημοτικοῦ ποιητοῦ.

— Ἀξίζει νὰ σημειωθῇ ὅτι ἀφελὴς θεατὴς εὐθὺς ὡς ἤνοιξεν ἡ αὐλαία καὶ ἐφάνη τὸ σκηνικὸν τῆς πρώτης πράξεως διερωτήθη ἂν εὑρίσκεται εἰς ἑλληνικὸν τοπεῖον ἔστω καὶ στυλιζὲ ἢ ἐνώπιον Ἰαπωνικοῦ ἡφαιστείου.

— Ἡ Γαλλικὴ ἀκαδημία τῶν πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν ἐπιστημῶν πρόκειται καὶ αὐτὴ ἡ ἐκλέξῃ μέλος της τὸν πρεσβευτὴν μας εἰς τὸ Παρίσι κ. Νικ. Πολίτην

— κ. Δ. Λοβέρδος πρόκειται ὡρισμένα δωμάτια τῆς οἰκίας του νὰ τὰ διασκευάσῃ εἰς μουσεῖον, ἰδίως βυζαντινῶν κειμηλίων.

— Τὸ μουσεῖον αὐτὸ θὰ εἶναι ἀνοικτὸν ὡρισμένες ἡμέρες τῆς ἑβδομάδος καὶ θὰ ἐπιτρέπεται ἐλευθέρως ἡ εἴσοδος.

— Εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν συνεδριάσεων τῆς Βουλῆς, ὅπου ὡς γνωστὸν συνεδριάζει τὸ 2ον συνέδριον τῆς εἰρήνης, ἔχει ἐκτεθεῖ ἕνα νέον γλυπτικὸν ἔργον τοῦ γλύπτου καὶ καθηγητοῦ τοῦ Πολυτεχνείου κ. Θ. Θωμοπούλου.

— Τὸ ἔργον φέρει τὸν τίτλον: «ὁ πόλεμος μισούμενος ἀπὸ τὰς μητέρας» καὶ συμβολίζει τὸ πνεῦμα τοῦ πολέμου ποὺ βαδίζει πρὸς τὴν καταστροφὴν παρασύρων τὰ θύματά του.

— Οἱ διευθύνοντες τὴν γνωστὴν καλλιτεχνικὴν λέσχην «Ἀτελιὲ» ἀντιμετωπίζουν πρόβλημα χώρου.

— Εἶναι τόσαι αἱ αἰτήσεις ἐκλεκτῶν προσώπων τῆς κοινωνίας ποὺ θέλουν νὰ γίνουν μέλη τῆς λέσχης, ὥστε ὁ χῶρος δὲν ἐπαρκεῖ.

— Ἐξεδόθη καὶ ἐκυκλοφόρησε τὸ πρῶτον τεῦχος τοῦ «Νουμᾶ» μὲ διεύθυνσιν τοῦ κ. Πάνου Ταγκοπούλου καὶ συνεργασίαν τῶν γνωστῶν κυρίως λογίων ποὺ ἀπετέλεσαν ἄλλοτε τὴν συντροφιὰν τοῦ «Νουμᾶ».

— Ἐκυκλοφόρησεν ἐπίσης ὁ δεύτερος τόμος τοῦ γνωστοῦ περιοδικοῦ συγγράμματος τὰ «Θρακικά», τὸ ὁποῖον ἐκδίδει τὸ ἐν Ἀθήναις Θρακικὸν Κέντρον μὲ ἐκλεκτὴν ἐπιστημονικὴν ὕλην.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Χλόην Μουραχτονίδου (Καστανιὰ Βερροίας): Ἐσπάσαμε τὸ κεφάλι μας νὰ βροῦμε τί εἶναι ἡ «Καλύβα τοῦ Μπάρμπα Μήτσου». Ὁ πατέρας τοῦ Δήμου πεθαίνει ὑπὸ τὰ ἐρείπια τῆς καλύβας του· ὁ γυιός του τὸν ἀσπάζεται καὶ τοῦ ὑπόσχεται ὅτι θὰ μεταβῇ εἰς τὸν θεῖον του Δημόφιλον. Κατόπιν βεβαιώνετε ὅτι ὁ Δῆμος εἶναι ἀπαρηγόρητος καὶ μετὰ ὑπογράφετε. Τί συμβαίνει λοιπόν; Μυστήριον! — ***Ἰκαρίαν***: Πολὺ μπλεγμένες αὐτὲς οἱ συμμαχίες τοῦ βορρᾶ μὲ τὰ κύμματα, καὶ ὁ γάμος τῆς θάλασσας μὲ τὸν Βορρᾶ καθὼς καὶ τὰ ἄλλα τολμηρὰ ποὺ συμβαίνουν στὴ βρύση. Μπλεγμένα, πολὺ μπλεγμένα, τὰ μπλέκουν καὶ οἱ στίχοι καὶ εἶναι νὰ παίρνῃς τὰ δρῃ καὶ τὰ βουνά. Ἀφοῦ ὅμως ἔχετε τὴν ὑπομονὴ νὰ γράφετε, γράφετε καὶ ὁ Θεὸς βοηθός.—***Σωχακόν***: Τὰ τραγούδια σας δὲν μᾶς λένε τίποτα. Στεῖλτε τίποτα καλύτερο.—***Ἴων***: Οἱ στίχοι σας εἶναι δουλεμένοι, ἀλλὰ βρίσκομε ψεύτικο τὸ πρῶτο. Φιλολογία καθαρὴ ποὺ δείχνει πῶς δὲν τὰ πολυζήσατε τὰ πράγματα. Μιλᾶτε γιὰ πόνο μ' ἕναν τρόπο ποὺ δὲν δείχνει πῶς πονᾶτε πραγματικά.— ***Μαρίκα Δελάκη*** (Σελήνια, Σαλαμῖνος): Ὅ,τι σᾶς εἴπαμε γιὰ τὰ προηγούμενα τραγούδια σας σᾶς ἐπαναλαμβάνομε καὶ γιὰ τὸ «Ἐκ-κλησάκι μας».—***Ἀντ. Μπίκαν***: Ὁ «Χωρισμὸς» ἰδίως δὲν εἶναι ἀπορρίψιμος. Ὡστόσο θέλομε κάτι καλλίτερο. — ***Τζώνην*** (Ἰωάννινα): Ἀτυχῶς τὰ τραγούδια σας δὲν εἶναι οὔτε ὡς νοήματα οὔτε ὡς στίχοι καλά.— ***Θ. Γαλαξίαν*** (Θεσσαλονίκην): Στὴν ποίηση ὑπάρχει τὸ περιεχόμενο ποὺ ἐκφράζει ὁ ποιητὴς καὶ ὁ τρόπος ποὺ τὸ ἐκφράζει. Αὐτὰ τὰ δυὸ συνήθως εἶναι πολὺ δεμένα μεταξύ τους. Ἐσεῖς οὔτε ἀξιόλογα νοήματα ἔχετε, οὔτε μέτρο ξέρετε. Γι' αὐτὸ δὲν θὰ κάνετε ἄσκημα νὰ διαβάσετε ποιητάς, ὄχι βέβαια γιὰ νὰ τοὺς μιμηθῆτε, ἀλλὰ γιὰ νὰ σᾶς ἀκονίσῃ τὸ διάβασμα τὴν παρατηρητικότητα καὶ γιὰ νὰ σᾶς πληροφορήσῃ μερικὰ τεχνικὰ πράγματα ποὺ πρέπει νὰ ξέρετε.— ***Δ. Στάην***: «Τὸ καινούργιο Φεγγάρι» ἀρκετὰ καλὸ καὶ ἁπλό. Θὰ μποροῦσε νὰ εἶναι περισσότερο δουλεμένο. Προσέχετε σ' αὐτό. Θὰ δημοσιευθῇ ἀργότερα.— ***Μανώλην Ἀλεξίου***: Προσέχετε. Τὸ «Μνημόσυνο ὄχι πολὺ καλό. Πειθαρχήσετε τὴν παραγωγή σας γιὰ νὰ προκόψετε στὴν τέχνη. ***Τάκην Παπάχιον***: Ὁ «Τυφλὸς τραγουδιστὴς» δὲν εἶναι διήγημα. Ἐνῷ ἀρχίζετε ὡραῖα κατόπιν παρεμβάλλετε κρίσεις κ.λ.π. Δὲν εἶν' ἀνάγκη νὰ ρωτᾶτε «ποιὸς μποροῦσε νὰ νοιώσῃ τὸν πόντον» κ. λ. π. καὶ ἐπιφωνήματα «Δυστυχισμένε ἥρωα...» Αὐτὰ θὰ τὰ σκεφθῇ ὁ ἀνεγνώστης διαβάζοντας τὴν ἱστορία τοῦ ἥρωά σας δίχως τὶς κρίσεις καὶ τὰ ἐπιφωνήματα. Προσέξετε λοιπὸν νὰ ξεκαθαρίσετε στὸ μυαλό σας τί εἶναι λογοτεχνικὸ ἀφήγημα καὶ τί δὲν εἶναι. Ὅσο γιὰ τὴν πληροφορία ποὺ μᾶς δίνετε ὅτι ἕνα περιοδικὸ ἀντέγραψε ἕνα κομμάτι τῶν Ἑλλ. Γραμμ. σᾶς εὐχαριστοῦμε· δυστυχῶς ὅμως δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορὰ ποὺ συμβαίνει αὐτὸ τὸ ἄτοπο. Τί νὰ γίνῃ ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει ὁ ἀπαιτούμενος σεβασμὸς στὴ πνευματικὴ ἐργασία τῶν ἄλλων. — ***Στρατῆν Γαλάνην***: Τὰ «Ξαφνιάσματα» δὲν εἶναι κακό. Εἶναι ἕνα κομμάτι ποὺ φανερώνει πῶς ἐκεῖνος ποὺ τὸ γραψε ξέρει νὰ φιάξῃ μῦθο. Ἐκεῖνο ποὺ τὸ χαλᾶ εἶναι ὅτι δὲν εἶναι τεχνικὰ γραμμένο. Δὲν ἔχει μορφὴ εἶναι κάπως πρόχειρο κι' ἐλαφρῶς ἀκατάστατο. Αὐτὰ ὅμως εἶναι φεγάδια ποὺ μὲ τὴν ἄσκηση θὰ τὰ διορθώσετε. Στεῖλτε μας λοιπὸν ἢ τὸ ἴδιο διορθωμένο ἢ κάτι καλύτερο. — ***Ν. Παπαναστασίου*** (Τρίκκαλα: Θὰ ἔπρεπε νὰ μᾶς πληροφορήσατε ἂν αὐτὸ τὸ τραγοῦδι ἔχει ξαναδημοσιευθεῖ σὲ ἄλλη συλλογὴ καὶ νὰ μᾶς σημειώσετε τὶς παραλλαγές. Ἀτυχῶς δὲν μᾶς μένει καιρὸς νὰ κάνωμε μεῖς αὐτὸ τὸν ἔλεγχο. — ***Κακιστό, Ἀλέξ.*** Δὲν γνωρίζομε τὸν ξένο ποιητή. Γι' αὐτὸ κρίναμε τοὺς στίχους ποὺ μᾶς στείλατε σὰν κάτι αὐτοτελὲς καὶ βρίσκομε ὅτι ἡ γλῶσσα σας πρῶτα πρῶτα καὶ ἡ ὅλη μορφὴ δὲν εἶναι ὡραία. Τί εἶναι λ. χ. αὐτὸ τὸ τετράστιχο:

Τὸ πεπρωμένο μας, δὲν εἶναι ἡ λύπη.
Δὲν εἶναι ἡ λύπη, μὰ οὔτε ἡ χαρά!
Ἀλλ' εἶναι τὸ δρᾶν, τὸ δρᾶν κάθε μέρα,
διότι τὸ αὔριο μᾶς βρίσκει μακράν.

Ἂν νομίζετε σεῖς ὅτι ἡ γλῶσσα καὶ γενικὰ ἡ λογοτεχνικὴ ἔκφραση εἶναι δευτερεῦον ζήτημα λυπούμαστε ποὺ σ' αὐτὸ δὲν θὰ μᾶς βρῆτε σύμφωνους. Ἡ γλῶσσα εἶναι δεμένη μὲ τὸ βαθύτερο νόημα τῶν πραγμάτων καὶ αὐτὴ μόνη ἔχει τὴ μαγικὴ δύναμη νὰ φέρνῃ αὐτὸ τὸ νόημα στὴν ἐπιφάνεια, νὰ τὸ προσφέρῃ στὶ. μάτια τῶν ἀνθρώπων. Μὰ μὲ τὸ κάθε μεταχείρισμα τῶν λέξεων δὲν βγάζει σ' αὐτὸ τὸ ἀποτέλεσμα. Ὅσο γιὰ τὸ «Ἰδεῶδες» σας ἀρκετὰ ἐξηγηθήκαμε, ὥστε ἂν μόνος σας δὲν νοιώσετε μερικὰ πράγματα, μερικὲς βασικὲς ἀρχὲς καὶ προϋποθέσεις ἡ στήλη τῆς ἀλληλογραφίας δὲν θὰ εἶναι ποτὲ ἀρκετὴ γιὰ νὰ σᾶς τὶς μεταδώσῃ.

ΤΑ "ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ,,

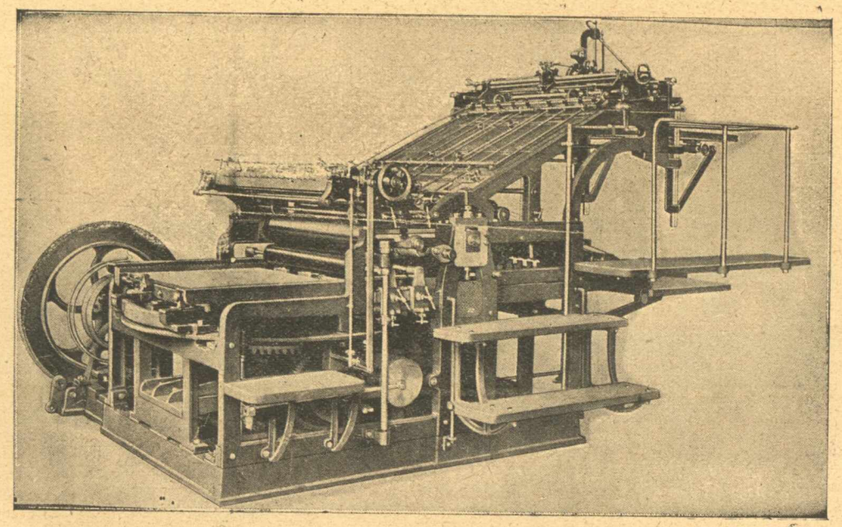

Ἄνω: Μέγα ταχυπιεστήριον Johannisberg διαστάσεων 80 × 130 κατασκευῆς 1925.

Κάτω: Ταχυπιεστήριον Export, τῶν Ἰταλικῶν ἐργοστασίων Augusta Torino, διαστάσεων 63 × 95, κατασκευῆς 1927.

"ΠΟΛΥΒΙΟΤΕΧΝΙΚΗ,, Α.Ε.

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΚΑΙ ΓΡΑΦΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ ΜΑΓΕΡ 29 — ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΑ ΑΧΑΡΝΩΝ 244

Ἡ ***«Πολυβιοτεχνικὴ»*** ἀναλαμβάνει τὴν ἐκτύπωσιν βιβλίων, πινάκων, περιοδικῶν, ἐφημερίδων, τὴν ἐκτύπωσιν πολυχρωμιῶν καὶ ἐν γένει οἱασδήποτε τυπογραφικῆς ἐργασίας. Εἰς τὰ ἐργοστάσιά της λειτουργεῖ ἐπίσης ἄρτιον βιβλιοδετεῖον, τὸ ὁποῖον ἀναλαμβάνει πᾶσαν βιβλιοδετικὴν ἐργασίαν. Δι' οἱανδήποτε ἐργασίαν Σας ζητήσατε τιμὰς καὶ ἀπὸ τὴν ***«Πολυβιοτεχνικήν»***.

Ἡ ***«Πολυβιοτεχνικὴ»*** ἀποτελεῖ ἀναντιρρήτως μίαν σημαντικὴν πρόοδον εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Γραφικῶν Τεχνῶν. Διαθέτουσα τελειώτατον καὶ νεώτατον τεχνικὸν ὑλικόν, διαθέτουσα εἰδικοὺς ἄριστα καταρτισμένους τεχνίτας διὰ κάθε κλάδον, ἠμπορεῖ νὰ ἐκτελέσῃ καὶ τὰς πλέον δυσκόλους τυπογραφικὰς ἐργασίας ἐντὸς χρονικῶν ὁρίων πολὺ συντομωτέρων ἄλλων παρεμφερῶν ἐπιχειρήσεων, μὲ ἀπόδοσιν τεχνικὴν ἀφαντάστως ἀνωτέραν καὶ τιμὰς ἀληθῶς ἀσυναγωνίστους. Μία ἁπλῆ ἐπίσκεψις εἰς τὰ γραφεῖα καὶ τὰ ἐργοστάσια τῆς ***«Πολυβιοτεχνικῆς»*** θὰ πείσῃ καὶ τὸν πλέον ἀπαιτητικὸν πελάτην ὅτι οὐδαμοῦ ἄλλοῦ θὰ εὕρῃ τὰς τεχνικὰς ἐκείνας ἐγγυήσεις ποῦ ἐξασφαλίζουν τὸν πελάτην.

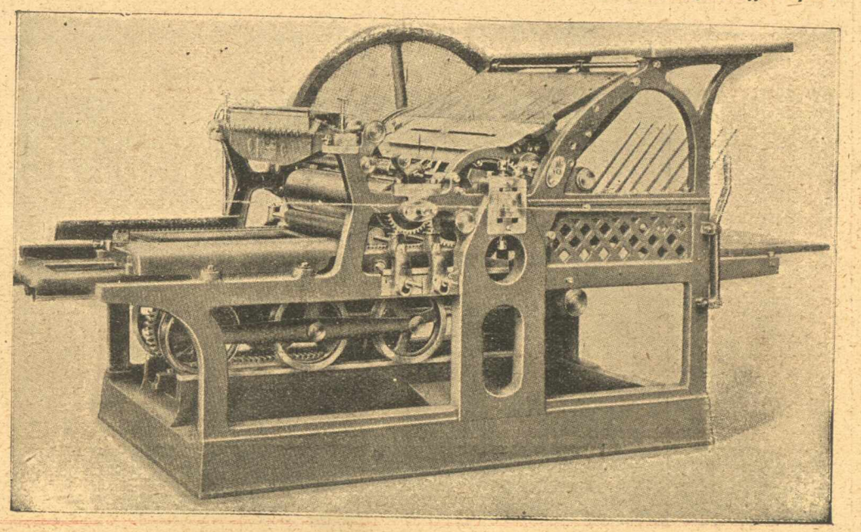

ΤΥΠΟΙΣ: "ΠΟΛΥΒΙΟΤΕΧΝΙΚΗΣ,, Α. Ε. ΑΧΑΡΝΩΝ 244

ΤΙΜΑΤΑΙ ΔΡ